

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน
บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

นายพีรเดช ลำดับวงศ์

ศูนย์วิทยพัทยาการ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาสถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม ภาควิชาสถาปัตยกรรมศาสตร์

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2553

ลิขสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Transformation of Settlement Features in The Orchard Area
on The West of Klong Bangkok Yai – Klong Chak Phra
from 1910 to 2010

Mr. Peradet Lumdubvong

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Architecture Program in Architecture

Faculty of Architecture

Chulalongkorn University

Academic Year 2010

Copyright of Chulalongkorn University

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณ
คลองบางกอกใหญ่-คลองซีกพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง
พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

โดย

นายพีรเดช ลำดับวงศ์

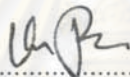
สาขาวิชา

สถาปัตยกรรม

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร

คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้วิทยานิพนธ์ฉบับนี้
เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทมหาบัณฑิต

คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์

(ศาสตราจารย์ ดร. บันฑิต จุลาสัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

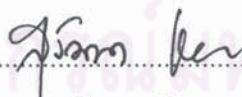
ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัชจิติ)

อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจจจร)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒนา ธาดานิติ)

กรรมการ

(อาจารย์ ดร.วาริชา วงศ์พยัต)

กรรมการภายนอกมหาวิทยาลัย

(อาจารย์ ดร.พีรตร แก้วลาย)

พิเศษ ลำดับวงศ์ : การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 (TRANSFORMATION OF SETTLEMENT FEATURES IN THE ORCHARD AREA ON THE WEST OF KLONG BANGKOK YAI-KLONG CHAK PHRA FROM 1910 TO 2010) อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก : ผศ.ดร.เทิดศักดิ์ เศรษฐกิจจร, 171 หน้า.

พื้นที่บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตกเป็นพื้นที่สวนผลไม้โบราณซึ่งมีประวัติหลายร้อยปี หลังจากการยุบรวมกรุงเทพฯ และธนบุรีในปี พ.ศ.2515 พื้นที่ดังกล่าวกลายเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของเมือง ซึ่งส่งผลกระทบต่อบริบทของการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนเดิม การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 มีวัตถุประสงค์ดังนี้ (1) เพื่อศึกษาที่มา และลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 (2) เพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้ (1) การสร้างแผนที่เชิงเลขแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน ในปีพ.ศ.2453 ปีพ.ศ.2553 จาก แผนที่คลองระบายน้ำ (2) การแยกชั้นข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพของแผนที่เชิงเลขแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน (3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับองค์ประกอบชั้นข้อมูลอื่นๆ (4) การสำรวจภาคสนาม โดยถ่ายภาพพื้นที่ และสัมภาษณ์

จากการศึกษาพบว่า (1) ลักษณะการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนซึ่งคงสภาพชนิดสวน ได้แก่ พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน กับ พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง และ การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนซึ่งพัฒนาแล้วโดยการปรับเปลี่ยนด้วยการถมที่ และปลูกสร้างอาคาร(2) ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน จำแนกได้เป็นสามช่วง ประกอบด้วย ช่วงขยายบนพื้นที่เครือข่ายคลอง มีปัจจัยสำคัญคือ การขุดคลอง และการตัดถนน ช่วงขยายบนพื้นที่ริมถนน มีปัจจัยสำคัญคือ การตัดถนน และการพัฒนาพื้นที่เป็นอาคารบ้านเรือนริมถนน ช่วงขยายบนพื้นที่สนามภายใน มีปัจจัยสำคัญคือ การตัดถนน และการพัฒนาพื้นที่เป็นอาคารในโครงการจัดสรร (3) ระหว่างปีพ.ศ. 2453-2553 มีพื้นที่สวนเหลือเพียงร้อยละ 27.2 ตามการเปลี่ยนแปลงลักษณะการตั้งถิ่นฐานรูปแบบต่างๆ ซึ่งหากขาดแนวทางในการพัฒนาที่ชัดเจน จะส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมและความเป็นอยู่ของประชากรในพื้นที่ศึกษาต่อไป

ภาควิชา ..... สถาบันศึกษามหาวิทยาลัย
สาขาวิชา ..... สถาบันศึกษามหาวิทยาลัย
ปีการศึกษา..... 2553.....

ลายมือชื่อนิสิต.....
ลายมือชื่อ อ.ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์หลัก.....

5274125625: MAJOR ARCHITECTURE

KEYWORDS : COMPARARATIVE/ BUILDINGS / ORCHARD

PERADET LAMDUBVONG : TRANSFORMATION OF SETTLEMENT FEATURES IN THE ORCHARD AREA ON THE WEST OF KLONG BANGKOK YAI-KLONG CHAK PHRA FROM 1910 TO 2010. THESIS ADVISOR : ASST. PROF. TERDSAK TACHAKITKACHORN, Ph.D., 171 pp.

The western section of Klong Bangkok Yai - Klong Chak Phra is an area containing traditional orchards with a history dating back several hundred years. After the total collapse of Bangkok province and Thon Buri province in 1972, this area became the space for the future expansion of the city. This change affected the context of the settlements in the orchard area. This study aimed : (1) to study the origin and characteristics of the settlements in the orchard area from 1910 to 2010; and (2) to analyze the changes in these settlements over the same period. To facilitate this research, it was necessary: (1) to creation digital maps showing the settlement patterns in the orchards area from 1910 to 2010 ;(2) to separate the physical layer elements of the digital map to display the format of the settlement in the orchard area; (3) to compare and analyze the relationship between the physical features of the orchard Elements on different map layers, and (4) to undertake field surveys, examine photographs, and conduct interviews.

The study found, firstly, that (1) the settlements in the orchard area can be classified into two categories comprising those that retain the physical of an orchard plot, and those that have been modified such as by boundary changes, construction, or infilling with buildings. Secondly, it was determined that the changes in the settlement features in the orchard area. can be classified into three distinct time periods, between 1910 and 2010, which are (1) the period when the canal network was extended through the digging of a canal and the construction of a road; (2) the period of roadside extension during road construction and the development of the roadside area for building; and (3), the period of alteration inside the orchard area during road construction after the appropriation of land for a huge project. In future, if there is a lack of clear guidance for development, the environment and the amenity of the residents in the study area will be affected

Department : .....Architecture.....

Field of Study : .....Architecture.....

Academic Year : .....2010.....

Student's Signature.....

Advisor's Signature.....

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กิตติกรรมประกาศ

กราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร ที่ท่านมอบโอกาส พรีเซนเตอร์ เคียวกร่า และให้กำลังใจ ตลอดจนถึงหนทางวิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ทำให้ผู้ศึกษาพบว่า ประวัติศาสตร์นั้นมีมิติกว้างขวางกว่าที่เคยเข้าใจ และสามารถใช้ชีวิตอยู่ในการเปลี่ยนแปลงได้อย่างเบิกบาน ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ปิ่นรัชฎ์ กาญจนนัฐิธิ รองศาสตราจารย์ ดร.สุวัฒน์ ชาติานิติ อาจารย์ ดร.วาริชา วงศ์พยัต อาจารย์ ดร.พีรตร แก้วลาย ที่กรุณาสละเวลามาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้ ซึ่งได้ให้ คำแนะนำ และมุมมองที่เป็นประโยชน์อย่างมากต่องานศึกษา

ขอขอบคุณเพื่อน พี่ น้อง ห้องปฏิบัติการแผนที่ ประวัติศาสตร์ ทุกๆคนมอบกำลังใจ คำปรึกษา การแลกเปลี่ยนทัศนะ ความบันเทิงเชิงวิชาการ และความช่วยเหลือแก่ผู้ศึกษา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ใช้ทำการศึกษา ผู้ศึกษาขออนุญาตที่จะจดจำความรู้สึกที่ดีเหล่านี้ไว้เสมอ

ขอบคุณหมุมิตร ทั้ง รักเกียรติ สำหรับบ้านที่อบอุ่นแห่งซอยลาดพร้าว18 ทฤษฎีการหดซัษชีวิต และความช่วยเหลือไม่จำกัด ธนากร สำหรับการแลกเปลี่ยนทัศนะคติที่เป็นประโยชน์ กฤษณะ สำหรับอารมณ์ขันและมุมมองชีวิตแง่บวก จีระศักดิ์ สำหรับความจริงใจ ความรักที่มีต่อเพื่อนอยู่เสมอ เกรียงไกร สำหรับการต้อนรับที่อบอุ่นทุกครั้งทีกลับขอนแก่น คุณพิชาญ สำหรับความเป็นพี่ที่น่านับถืออยู่เสมอ ศศิ สำหรับทฤษฎีไม้ค้ำต้นโพธิ์ และการเดินทางเมื่อสองปีก่อนซึ่งเติมความเข้มแข็งให้กับจิตใจของผู้ศึกษา ให้ผู้ศึกษามีความกล้าที่จะทำในสิ่งที่ผู้ศึกษาศรัทธา

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ พ่อ และ แม่ สำหรับความเชื่อมั่นที่มีต่อตัวผู้ศึกษา ไม่เคยทอดทิ้งในช่วงเวลาที่ประสบปัญหา และพร้อมเสมอที่จะมอบความช่วยเหลือในทุกด้าน ในทุกเวลา งานศึกษาการเปลี่ยนแปลงการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน ระหว่าง พ .ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 มีข้อค้นพบดังที่ได้เขียนไว้อย่างชัดเจนในบทสรุปตอนท้าย หากแต่การค้นพบที่สำคัญสิ่งหนึ่งในระหว่างทำการศึกษา คือ ความปราถนาดีจากบุคคล ทั้งที่ได้เอ่ยนาม และไม่ได้เอ่ย

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ.....	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญภาพ.....	ฑ
สารบัญแผนที่.....	ด
บทที่ 1 บทนำ.....	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญ.....	1
1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	3
1.3 ขอบเขตของการศึกษา.....	3
1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา.....	4
1.5 กรอบความคิดพื้นฐานของการศึกษา.....	4
1.6 การวางแผนงานและระเบียบวิธีการศึกษา.....	5
1.7 นิยามศัพท์สำคัญ.....	5
1.8 คำแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาวิทยานิพนธ์.....	6
บทที่ 2 ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
2.2 สรุปกรอบแนวคิดและคำถามของการวิจัย.....	14
บทที่ 3 พื้นที่ศึกษา.....	15
3.1 ที่ตั้งและอาณาเขตของพื้นที่ศึกษา.....	15
3.2 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษาโดยสังเขป.....	16
3.3 ลักษณะพื้นที่สวนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ในพื้นที่ศึกษา.....	19
3.4 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	21

	หน้า
3.5 องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา.....	25
บทที่ 4 วิธีการวิจัย.....	27
4.1 การสร้างแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์.....	28
4.2 การแยกชั้นข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพของแผนที่ แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553	32
4.3 การเปรียบเทียบแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553	34
4.4 การสำรวจภาคสนาม.....	36
4.5 แผนที่คลองระบายน้ำ.....	50
บทที่ 5 ผลการสำรวจ.....	52
5.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2453	54
5.1.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน.....	55
5.1.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร	57
5.1.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก.....	61
5.1.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ.....	63
5.1.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ.....	66

	หน้า
5.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน	
บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซ้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2475(95).....	67
5.2.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน.....	68
5.2.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร	70
5.2.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก.....	72
5.2.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ.....	74
5.2.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ.....	76
5.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน	
บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซ้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2522.....	77
5.3.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน.....	78
5.3.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร	80
5.3.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก.....	83
5.3.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ.....	85
5.3.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ.....	87
5.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน	
บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซ้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2553.....	88
5.4.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน.....	89
5.4.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร	91

	หน้า
5.4.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก.....	93
5.4.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ.....	95
5.4.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ.....	97
บทที่ 6 ผลการวิเคราะห์	98
6.1 การจำแนกประเภทของพื้นที่	98
6.1.1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่สวน.....	101
6.1.1.1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95).....	101
6.1.1.2 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี 2475(95)-พ.ศ.2522	103
6.1.1.3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553	105
6.1.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ.....	107
6.1.2.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95).....	107
6.1.2.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522	109
6.1.2.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553.....	111

หน้า

6.1.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร.....	113
6.1.3.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร	
ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	113
6.1.3.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร	
ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522.....	117
6.1.3.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร	
ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553.....	122
6.1.4 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก	126
6.1.4.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก	
ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	126
6.1.4.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก	
ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522.....	128
6.1.4.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก	
ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	131
6.1.5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ	
ระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ.....	134
6.1.5.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ	
ทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก	
และทางสัญจรทางน้ำ	
ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	134

หน้า

6.1.5.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522.....	136
6.1.5.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	138
6.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ.....	140
6.2.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ เฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 1.....	141
6.2.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ เฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 2.....	144
6.2.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ เฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 3.....	147
6.2.4 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ เฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 4.....	150
6.2.5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ เฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 3.....	153
บทที่ 7 บทสรุปและข้อเสนอแนะ.....	156
7.1 องค์ประกอบทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบ และ ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพในขอบเขตพื้นที่ศึกษา.....	156
7.2 สรุปความสัมพันธ์.....	164
7.3 ข้อสังเกต.....	165
7.4 สิ่งที่ค้นพบ.....	165
รายการอ้างอิง.....	170
ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์.....	171

สารบัญภาพ

ภาพที่.....	หน้า
2-1 รูปสมมติฐานแสดงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของลำน้ำเจ้าพระยาเดิมก่อนหลัง การขุดคลองลัด.....	10
3-1 ภาพแสดงขอบเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี.....	17
3-2 ภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ขอบเขตพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก.....	21
3-3 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2522 บริเวณพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก.....	22
3-4 ภาพแผนที่สี กรุงเทพฯ และปริมณฑล พ.ศ. 2475(95) บริเวณพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก.....	23
3-5 ภาพแผนที่สี กรุงเทพฯ พ.ศ.2453 บริเวณพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก.....	24
4-1 ภาพแผนที่ที่ผ่านการคัดลอกเป็นแผนที่เชิงเลข แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐาน ชุมชนสวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553.....	29
4-2 ภาพขยายแผนที่แสดงอาคารที่ใช้ในการอ้างอิงพิกัด ใน พ.ศ. 2453.....	30
4-3 ภาพขยายแผนที่เชิงเลข พ.ศ. 2453 ที่ผ่านการคัดลอกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์.....	30
4-4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงอาคารที่ใช้ในการอ้างอิงพิกัด ใน พ.ศ. 2553.....	31
4-5 แผนที่เชิงเลข พ.ศ. 2553 ที่ผ่านการคัดลอกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์.....	31
4-6 แสดงองค์ประกอบทางกายภาพอาคาร ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553.....	32
4-7 องค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่สวน ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553.....	33
4-8 องค์ประกอบทางกายภาพคลอง ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553	33
4-9 องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางบก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553	34
4-10 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และอาคาร.....	35
4-11 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ.....	35
4-12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก	36

ภาพที่	หน้า
4-13 พื้นที่สวนบนคลองชักพระ ฝั่งตะวันตก.....	36
4-14 สภาพพื้นที่สวนที่ยังคงเหลืออยู่.....	37
4-15 สภาพการถมดินพื้นที่สวนเดิมบนถนนสายปากน้ำ-ระจิมทอง 13.....	37
4-16 สภาพพื้นที่สวนที่ยังคงเหลืออยู่.....	38
4-17 สภาพพื้นที่สวนที่ยังคงเหลืออยู่.....	38
4-18 พื้นที่สวน ถนนสายปากน้ำ-ระจิมทอง.....	39
4-19 การถมที่บนพื้นที่สวนเดิม ถ่ายจากถนนราชพฤกษ์.....	39
4-20 สภาพพื้นที่สวนริมถนนแก้วเงินทองมีการล้อมรั้ว.....	40
4-21 สภาพสวนเดิมในเขตชุมชนริมถนนแก้วเงินทอง.....	40
4-22 วัดทองศาลางาม.....	41
4-23 ลานคอนกรีตวัดวิจิตรการนิมิตร(วัดหนึ่ง).....	41
4-24 สะพาน และทางเดิมเดิม ข้ามคลองบางเสาชิง.....	42
4-25 ตึกโรงเรียนปากน้ำวิทยาคม.....	42
4-26 โครงการจัดสรรคบนถนนสายปากน้ำ-ระจิมทอง.....	43
4-27 ปากทางหมู่บ้านพิบูลย์.....	43
4-28 ถนน และสะพานในชุมชนคุหาสวรรค์.....	44
4-29 ถนน และบ้านเรือนภายในชุมชนวัดคุหาสวรรค์.....	44
4-30 ทางเดินไม้หน้าวัดคุหาสวรรค์.....	45
4-31 ทางเดินและสะพานข้ามคลองบางเพ็ญซึ่งปรากฏบนแผนที่โบราณ.....	45
4-32 ปากทางเข้าสถานีตำรวจนครบาลบางเสาชิง.....	46
4-33 สภาพถนนสายปากน้ำ-ระจิมทอง.....	46
4-34 ทางเดิน และคลองสวนเดิมในเขตชุมชนถนนสายปากน้ำ-ระจิมทอง.....	47
4-35 แนวก่อสร้างถนน พรานนก-พุทธมณฑล สาย4.....	47
4-36 ปากคลองภาษีเจริญ.....	48
4-37 ปากคลองบางเสาชิง.....	48
4-38 ปากคลองบ้านไทร.....	49
4-39 ปากคลองชักพระ.....	49

ภาพที่	หน้า
4-40 ภาพแผนที่คลองระบายน้ำในเขตตลิ่งชัน.....	50
4-41 ภาพแผนที่คลองระบายน้ำในเขตภาษีเจริญ.....	51
6-1 พื้นที่ซึ่งคงสภาพขนำดสวน และสัญลักษณ์สีที่ใช้แสดงในแผนที่ศึกษา.....	98
6-2 พื้นที่ซึ่งพัฒนาแล้ว โดยการปรับเปลี่ยนด้วยการถมที่ และปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน และสัญลักษณ์สีที่ใช้แสดงในแผนที่ศึกษา.....	100
6-3 ภาพแสดงตำแหน่งบริเวณที่ใช้ทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบ ทางกายภาพเฉพาะบริเวณ.....	140
6-4 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)	141
6-5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	142
6-6 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	143
6-7 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)	144
6-8 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	145
6-9 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 2 ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	146
6-10 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	147
6-11 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	148
6-12 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 3 ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553.....	149
6-13 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	150

ภาพที่	หน้า
6-14 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	151
6-15 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	152
6-16 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 5 ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)	153
6-17 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 5 ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	154
6-18 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 5 ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	155
7-1 แผนภาพแสดงพัฒนาการของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453-2553	168

สารบัญแผนที่

แผนที่	หน้า
5.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2453.....	54
5.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2453	56
5.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2453	60
5.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2453.....	62
5.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำพ.ศ.2453	65
5.6 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2475(95)	67
5.7 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2475(95)	69
5.8 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2475(95).....	71
5.9 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2475(95).....	73
5.10 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2475(95).....	75
5.11 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2522	77
5.12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2522.....	79
5.13 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2522	82

แผนที่	หน้า
5.14 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2522.....	84
5.15 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2522.....	86
5.16 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2553	88
5.17 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2553	90
5.18 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2553	92
5.19 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2553	94
5.20 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2453.....	96
6.1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	102
6.2 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522.....	104
6.3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	106
6.4 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	108
6.5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	110
6.6 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	112
6.7 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95).....	116

แผนที่	หน้า
6.8 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522.....	121
6.9 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553.....	125
6.10 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)	127
6.11 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522	130
6.12 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553.....	133
6.13 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)	135
6.14 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522.....	137
6.15 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553	139

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของโครงการ

คลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ เคยเป็นส่วนหนึ่งของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ซึ่งมีบทบาทในการเป็นเส้นทางเดินเรือติดต่อค้าขายที่สำคัญระหว่างกรุงศรีอยุธยากับต่างชาติที่เข้ามาทางอ่าวไทย ความรุ่งเรืองในอดีตแสดงให้เห็นถึงความสำคัญของลำน้ำสายนี้ โดยปรากฏหลักฐานว่าเคยเป็นที่ตั้งของด่านขนอนเก็บภาษี อีกทั้งวัดโบราณหลายแห่งที่ตั้งอยู่ริมคลองตลอดทั้งสายซึ่งมีประวัติการสถาปนาขึ้นมาก่อนกรุงรัตนโกสินทร์¹ ภายหลังจากการขุดคลองลัดบางกอก ในปีพุทธศักราช 2065 เพื่อย่นระยะทางเข้าสู่กรุงศรีอยุธยา ส่งผลให้กระแสน้ำเปลี่ยนทิศ แม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิมลดขนาดลงกลายเป็นคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระในปัจจุบัน เมื่อมองย้อนกลับไปถึงปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความรุ่งเรืองดังกล่าว ล้วนมาจากทักษะในการควบคุม และการใช้ประโยชน์จากน้ำ ซึ่งปรากฏให้เห็นผ่านระบบโครงข่ายของคลองที่นอกจากจะใช้เพื่อการเกษตรแล้วยังทำหน้าที่เป็นทางสัญจร และบ่งบอกอาณาเขตการถือครองพื้นที่ของคนในอดีต ทั้งนี้บริเวณคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระยังเป็นที่ตั้งของชุมชนสวนริมคลองที่มีวิถีชีวิตผูกพันกับวัด และ น้ำ สะท้อนให้เห็นเป็นประเพณีและวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงระหว่าง คน น้ำ และความเชื่อดังเช่นประเพณีชักพระวัดนางชี ซึ่งชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างวัดกับคลองซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยอยุธยาเช่นคลองพรม ที่คั่นระหว่างวัดกาญจนสิงห์hausen(วัดทอง) กับวัดรัษฎาภิฐาน (วัดเงิน)ซึ่งเป็นรูปแบบความสัมพันธ์ที่พบได้ในบริเวณพื้นที่ศึกษา แม้จะผ่านมาเป็นเวลานาน ทว่าทั้งคลองบางกอกใหญ่ และคลองชักพระก็ยังคงมีความสำคัญในการเป็นเส้นทางคมนาคมเพื่อขนส่งสินค้าเกษตรกรรมจากเรือกสวนผลไม้ ซึ่งมีความอุดมสมบูรณ์ด้วยเหตุที่เคยเป็นพื้นที่ทับถมของดินตะกอนปากแม่น้ำ ยังผลให้มีคุณสมบัติซึ่งเอื้อต่อการเพาะปลูก² จน

¹ กรมการศาสนา.ประวัติวัดที่วราขอาณาจักร.(กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา, 2534) หน้า 21.

² สำนักพิมพ์สารคดี.ธนบุรี เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี, 2542).หน้า 35.

เป็นที่มาของวลีที่ว่า “สวนในบางกอก สวนนอกบางช้าง” ที่มีมาตั้งแต่สมัยอยุธยา³ บ่งชี้ได้ถึงความอุดมสมบูรณ์ที่ตกทอดมาจากอดีตเป็นเวลาเนิ่นนาน

หลังจากการเปลี่ยนผ่านของยุคสมัย การขยายตัวของเมืองเข้ามา มีบทบาทต่อลักษณะการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม องค์ประกอบทางกายภาพแบบใหม่ที่มาพร้อมกับการขยายตัวของเมืองส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม พื้นที่ชุมชนสวนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ผังตะวันตกก็เป็นส่วนหนึ่งของการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิม ที่ต้องเผชิญกับความเปลี่ยนแปลงดังกล่าว วิถีชีวิตที่พึ่งพาน้ำทั้งในการดำรงชีพ และการสัญจรเป็นหลัก ถูกทดแทนด้วยถนน ซึ่งถูกตัดเข้ามาในพื้นที่สวนผลไม้ ได้แก่ ถนนบางขุนนนท์ ซอยเจริญสุขนิทวงศ์ 35 ถนนบางแวก และ ถนนเพชรเกษม

ทั้งนี้จากการศึกษาเบื้องต้นพบว่า ปัจจุบันลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนสวนบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระฝั่งตะวันตก ได้รับผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงน้อยกว่าพื้นที่ใกล้เคียงที่มีเครือข่ายถนนตัดผ่าน ยังผลให้ลักษณะของการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมยังคงปรากฏให้เห็นอยู่ในสภาพที่ค่อนข้างสมบูรณ์ ตลอดจนอาคารเก่าที่ ควรค่าแก่การอนุรักษ์ซึ่งเป็นสมบัติตกทอดจากความรุ่งเรืองในอดีต

อย่างไรก็ตาม ในอนาคตอันใกล้ซึ่งความหนาแน่นของชุมชนเมือง และระบบโครงข่ายถนนซึ่งแผ่ขยายออกไปในทุกทิศทาง เช่นถนนสาย พรานนก-พุทธมณฑลสาย 4⁴ ซึ่งมีแนววางขนานไปกับคลองบางระมาดซึ่งเป็นคลองสำคัญในย่านดังกล่าว ถือเป็นความเปลี่ยนแปลงขนานใหญ่โดยตรงต่อลักษณะของการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมแห่งนี้ ที่ยังคงคุณค่าทั้งในด้าน สังคม วัฒนธรรมและสถาปัตยกรรม ควรที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งอาจ จะส่งผลโดยตรง

³ สำนักพิมพ์สารคดี.ธนบุรี เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี, 2542).หน้า 20.

⁴ สมาคมอุตสาหกรรมก่อสร้างไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์, ผังถนนระทีกเวนคืน "บางกอกน้อย" กทม.ปักตอม่อทางเชื่อม "พรานนก" ทะลุ "พระราม8", 30 สิงหาคม 2553. แหล่งที่มา <http://www.tca.or.th/html>

ต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานแบบดั้งเดิมของชุมชนสวนริมคลอง และมีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในพื้นที่ตามมา หรืออาจส่งผลต่อการตั้งถิ่นฐานริมน้ำในอนาคตต่อไป

ดังนั้น การศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชน บนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 จะทำให้เข้าใจ ที่มา และลักษณะความเปลี่ยนแปลง ของการตั้งถิ่นฐานริมน้ำ บริเวณ คลองบางกอกใหญ่- คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ตามองค์ประกอบทางกายภาพต่างๆ อันได้แก่อาคาร และทางสัญจรทั้งทางบก และทางน้ำ พื้นที่สวน ที่มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงไปตามพื้นที่ และช่วงเวลาดังกล่าว เพื่อที่จะได้เห็นถึงภาพรวม ความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นของความเปลี่ยนแปลง และความเปลี่ยนแปลงในระดับชุมชน

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

- 1.2.1) เพื่อศึกษาที่มา และลักษณะการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553
- 1.2.2) เพื่อวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

1.3 ขอบเขตของการศึกษา

พื้นที่กรณีศึกษาครอบคลุมบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่ – คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ซึ่งอยู่ในเขตภาษีเจริญ และเขตตลิ่งชัน โดยกำหนดให้สิ้นสุดพื้นที่กรณีศึกษาที่แนวถนนบรมราชชนนีทางทิศเหนือ ถนนราชพฤกษ์ทางทิศตะวันตก และคลองภาษีเจริญทางทิศใต้ เป็นพื้นที่ 10.0117 ตารางกิโลเมตร

1.4 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1.4.1) ได้ทราบถึงรูปแบบการเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่างปี 2453 ถึง ปี 2553

- 1.4.2) จากการวิจัยนี้เป็นการศึกษาเปรียบเทียบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 จะช่วยให้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำงานวิจัยเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่และสถาปัตยกรรมชุมชนสวนริมคลองในทุกพื้นที่ต่อไปในอนาคต

1.5 กรอบแนวคิดพื้นฐานของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้อ้างอิงรูปแบบงานวิจัยเชิงคุณภาพทางมนุษยวิทยาซึ่งมีรูปแบบวิจัยเฉพาะเป็นการวิจัยโดยใช้กระบวนการศึกษาวิเคราะห์จากแผนที่ ดังนั้นกรอบคิดและระเบียบวิธีวิจัยของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ซึ่งอ้างอิงแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวจึงกำหนดกรอบความคิดอ้างอิงพื้นฐานในลักษณะเดียวกันดังรายละเอียดต่อไปนี้

- 1.5.1) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่ใช้การตรวจสอบสมมติฐาน วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ไม่ได้มีจุดเริ่มต้น

จากสมมติฐาน หรือการคาดเดาล่วงหน้า แต่เริ่มต้นจากความสนใจที่จะเรียนรู้และทำ

ความเข้าใจปรากฏการณ์เปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน ในพื้นที่

ที่ศึกษาโดยใช้กระบวนการวิเคราะห์ และเปรียบเทียบแผนที่ ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.

2553

- 1.5.2) วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เน้นการบรรยายและอธิบายตามสภาพความเป็นจริง ซึ่งลักษณะ

ข้อนี้เป็นรูปแบบทั่วไปของงานวิจัยเชิงคุณภาพทางด้านสังคมวิทยาและมนุษยวิทยาที่

มุ่งเน้นทำความเข้าใจและเรียนรู้ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ริมแม่น้ำ

เจ้าพระยา

1.6 การวางแผน และระเบียบวิธีการศึกษา

ในการวิจัย ผู้วิจัยจะทำการวิจัยโดยมีขั้นตอนหลักๆ คือ

1.6.1) การศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ

1.6.1.1) การสร้างแผนที่เชิงเลขแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่
สวน ในปีพ.ศ.2453 ปีพ.ศ.2553 จาก แผนที่คลองระบายน้ำ

1.6.1.2) การสร้างแผนที่เชิงเลขแสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่
สวน ในปีพ.ศ.2453 ปีพ.ศ.2553 จาก แผนที่คลองระบายน้ำ

1.6.1.3) การวิเคราะห์เปรียบเทียบความสัมพันธ์ของข้อมูลองค์ประกอบทาง
กายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับองค์ประกอบชั้นข้อมูลอื่นๆ

1.6.2) การศึกษาข้อมูลปฐมภูมิ

1.6.2.6) การสำรวจภาคสนาม โดยถ่ายภาพพื้นที่ และสัมภาษณ์

1.7 นิยามศัพท์เฉพาะ

การเปรียบเทียบ (Comparison) หมายถึงการนำสิ่งของ วัตถุ หรือสิ่งมีชีวิต จำนวนสองชิ้น มา
เปรียบเทียบหาความแตกต่างในรายละเอียดต่างๆ ของสิ่งของหรือวัตถุชิ้นๆ

การเปลี่ยนแปลง(Change) หมายถึงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เห็นชัดเจนอันเกิดขึ้นกับ
สิ่งแวดล้อม ทั้งที่เป็นสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติ (Nature Environment) และที่มนุษย์สร้างขึ้น
(Man-made Environment) เป็นหลัก

แผนที่เชิงเลข(Digital Map) หมายถึงแผนที่ทางกายภาพซึ่งประกอบด้วยชั้นของข้อมูลซึ่งถูกเก็บ
ไว้ในรูปแบบของข้อมูลในระบบดิจิทัล

พิกัด(Coordinates) หมายถึงตัวเลข และอักษรที่ใช้ในการระบุตำแหน่งของพื้นที่

1.8 คำแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาวิทยานิพนธ์

- 1.8.1) บทที่ 1 เป็นการปูพื้นฐานในการศึกษาและทำความเข้าใจเบื้องต้นในภาพรวมของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ โดยเนื้อหาหลักประกอบด้วยความเป็นมาของโครงการ ความเป็นมา และความสำคัญของพื้นที่ศึกษา วัตถุประสงค์ ระเบียบวิธีวิจัย ตลอดจนถึงกรอบแนวคิดพื้นฐานซึ่งเป็นเสมือนข้อตกลงเบื้องต้นของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
- 1.8.2) บทที่ 2 เป็นการนำเสนอความเข้าใจในแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่นำมาใช้ ความสัมพันธ์ของแนวคิดและทฤษฎีต่างๆ ที่กล่าวมา รวมถึงการนำแนวคิดและทฤษฎีเหล่านั้นมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ต่างๆ ที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับเนื้อหาของวิทยานิพนธ์ฉบับนี้
- 1.8.3) บทที่ 3 เป็นรายละเอียดการนำเสนอภาพรวมของพื้นที่ศึกษาในปัจจุบัน
- 1.8.4) บทที่ 4 เป็นการสร้างความเข้าใจขั้นตอนระเบียบวิธีการทำวิทยานิพนธ์ ว่าใช้หลักการใดเพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับนำไปวิเคราะห์พื้นที่ศึกษาตามขั้นตอนและกระบวนการของระเบียบวิธีวิจัยที่ได้กล่าวมาในบทที่ 1 การวิเคราะห์ข้อมูล ที่ได้
- 1.8.5) บทที่ 5 เป็นการอธิบายผลการสำรวจที่ได้จากขั้นตอนของระเบียบวิธีการทำในวิทยานิพนธ์ในบทที่ 4
- 1.8.6) บทที่ 6 เป็นการอธิบายผลจากขั้นตอนของระเบียบวิธีการทำในวิทยานิพนธ์ในบทที่ 4 ที่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่ศึกษา โดยเนื้อหาในบทนี้ จะเป็นการอธิบายความสัมพันธ์

ของข้อมูลในเชิงคุณภาพ และเชิงปริมาณ

1.8.7) บทที่ 7 เป็นการสรุปผลของการศึกษา และข้อค้นพบ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 2

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.1 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร งานศึกษาการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของการพัฒนาสภาพสังคมชุมชนริมน้ำบริเวณเครือข่ายลำน้ำคลองบางกอกน้อย จากการศึกษาทำให้ทราบได้ถึงลักษณะและปัจจัยในการตั้งถิ่นฐาน และที่อยู่อาศัยของชุมชนที่อยู่ริมน้ำในเครือข่ายลำน้ำบางกอกน้อยตอนบนในส่วนที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับกรณีศึกษา ซึ่งประกอบด้วย เงื่อนไขในการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัยโดยรวม ได้แก่ การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและความสัมพันธ์กับตัวแปรหลัก การตั้งถิ่นฐานของชุมชนและความสัมพันธ์กับวัดลักษณะที่อยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงของรูปแบบที่อยู่อาศัย สมมติฐานลำดับ และความเปลี่ยนแปลง ลักษณะของที่อยู่อาศัยเทียบกับการเปลี่ยนแปลงริมน้ำ เงื่อนไขในการตั้งถิ่นฐานและลักษณะที่อยู่อาศัยพหุกรณีศึกษา และสมมติฐานการตั้งถิ่นฐานของชุมชน ซึ่งในส่วนที่ได้นำมาประกอบการศึกษาประกอบด้วย การแบ่งหน่วยลำน้ำ

ในเครือข่ายลำน้ำคลองบางกอกน้อย จากบทความวิเคราะห์ของ ผศ.ดร.เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร โดยเกณฑ์พิจารณาถึง ขนาด ความยาว และการใช้งานยังสามารถจำแนกหน่วยของลำน้ำในเครือข่ายลำน้ำได้ดังนี้ (เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร , 2542)

ก.) ลำคลองสายหลัก

คือลำคลองที่มีสถานะเทียบเท่ากับแม่น้ำ หรือเคยเป็นแม่น้ำเดิม มีขนาดความกว้างและลึกมากพอแก่การสัญจรทางน้ำที่หนาแน่นมาก มีอัตราส่วนในการใช้งานสูง ไม่ว่าจะเป็นทางการอุปโภค บริโภค และการคมนาคมขนส่ง ซึ่งอาจจะมีระบบขนส่งระดับมวลชนอยู่ด้วย ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายลำน้ำบางกอกน้อย ได้แก่ คลองบางกอกน้อย คลองอ้อม และคลองบางใหญ่

ข.) ลำคลองสายรอง

คือลำคลองสายที่มีขนาดความกว้างและลึกมากพอแก่การสัญจรทางน้ำที่หนาแน่นปานกลาง มีอัตราส่วนในการใช้งานสูงในส่วนอุปโภคและบริโภค แต่การคมนาคมขนส่งจะเป็นไปในระดับครัวเรือนในพื้นที่ ส่วนใหญ่เป็นคลองเชื่อมต่อระหว่างคลองสายหลัก หรือคลองสายรองอื่นๆ ดังนั้น ฐานันได้ว่าเป็นเพียงลำรางลำน้ำที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติก่อนและมีชุมชนทางการเกษตรขึ้น

จึงต้องทำการขุดแต่งขยาย หรือใช้ควายเดินย่ำ เพื่อการชลประทาน และความสะดวกในการขนส่ง คมนาคม ทั้งนี้สามารถจำแนกคลองรองได้อีกสองประเภท คือ คลองรองที่ต่อเชื่อมมีทางออกสู่คลองหลักหรือคลองรองอื่น และคลองรองที่อาจจะเคยหรือไม่เคยเชื่อมต่อกับคลองหลักหรือคลองรองอื่นแต่ปัจจุบันจะด้วยเหตุใดก็ตามได้กลายเป็นคลองปลายตันไปแล้วโดยมากจะเป็นคลองที่ตื้นสุดที่ อยู่ลึกเข้าไปในสวน ในสวนที่เกี่ยวข้องกับเครือข่ายลำน้ำบางกอกน้อย ได้แก่ คลองประคู้ คลองบางแพรง คลองบางไผ่ คลองบางม่วง คลองบางคูเวียง คลองบางขนุน เป็นต้น

ค.) ลำคลองสวน

คือลำคลองสายที่มีขนาดความกว้างและลึกเพียงพอแก่การสัญจรเพื่อเข้าออกสวน การผ่านเข้าออกได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับช่วงเวลาขึ้นลงของน้ำและขนาดบรรทุกของเรือ มีการใช้งานทางการอุปโภคบริโภคบ้าง ส่วนใหญ่เป็นคลองตันแต่ภายในมีการแตกแขนงเชื่อมต่อกับคลองสวนอื่นภายใน โดยมากจะตั้งชื่อตามบุคคลที่คาดว่าเคยอยู่หรือมีส่วนร่วมในการขุดคลองดังกล่าว

ง.) ลำประโดง

คือลำน้ำสายเล็กกว่าลำคลองสวน มีขนาดเพียงพอเพื่อการกระจายน้ำเข้าสู่พื้นที่ชลประทานอื่นๆ ในสวน มีบ้างที่สามารถใช้ในการสัญจรเพื่อเข้าออกสวน และยังเป็นแนวแบ่งเขตที่ดินด้วย ส่วนใหญ่เป็นลำน้ำสายตัน

จ.) ร่องสวน

พื้นที่หน่วยเก็บกักน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร จะไม่เชื่อมต่อกับลำน้ำสายใดๆ โดยตรง แต่จะต้องผ่านท่อน้ำที่เดินลอดคันดินเข้าไป เพื่อการบังคับระดับน้ำตามจังหวะน้ำขึ้นลง

การพัฒนาของลำน้ำ

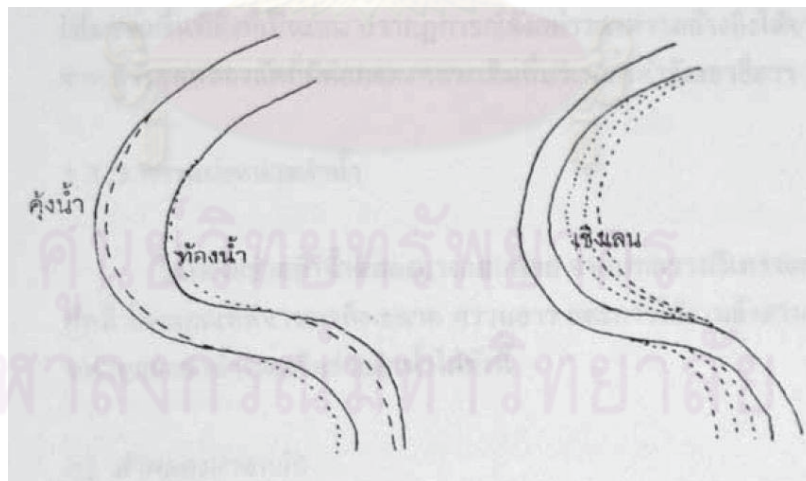
จากการสัมภาษณ์และการศึกษาจากภาพถ่ายทางอากาศปี พ.ศ. 2495 ทำให้เห็นความแตกต่างของการใช้พื้นที่ริมสองฝั่งลำน้ำบริเวณสองฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาเดิมช่วงคลองอ้อมและคลองบางกอกน้อยตอนบนอย่างชัดเจน ซึ่งเมื่อพิจารณาตามสภาพภูมิประเทศแล้วสามารถแบ่งพื้นที่ริมสองฝั่งลำน้ำตามการเปลี่ยนแปลงและการใช้พื้นที่ได้เป็น (เทิดศักดิ์ เศษะกิจขจร , 2542)

ก.) ส่วนค้ำน้ำ

ส่วนโค้งเข้าไปของตลิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติของลำน้ำที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากกระแสน้ำไหลตามระดับความสูงที่แตกต่างและกระแสน้ำขึ้นลงของทะเล เป็นส่วนที่ได้รับการประทะจากแรงกระทำของกระแสน้ำทั้งเวลาน้ำขึ้นและลง บริเวณริมฝั่งของส่วนค้ำน้ำจะคงเหลือส่วนชั้นดินแข็งและ ดอนกว่าดั่งนั้นหากกระแสน้ำไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงทั้งความเร็วและปริมาณตะกอนที่ถูกพัดพามา ส่วนค้ำน้ำจะยังคงขึ้นตอนการพังทลายของตลิ่งต่อไป

ข.) ส่วนห้องน้ำ

ส่วนยื่นออกไปจากตลิ่งตามธรรมชาติของลำน้ำที่ได้รับอิทธิพลทั้งจากกระแสน้ำไหลตามระดับความสูงที่แตกต่างและกระแสน้ำขึ้นลงของทะเล เป็นส่วนที่รอดพ้นการประทะโดยตรงจากแรงกระทำของกระแสน้ำทั้งเวลาน้ำขึ้นและลง บริเวณริมฝั่งของส่วนห้องน้ำจะเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะเป็นส่วนที่ตะกอนดินจากกระแสน้ำที่พัดพาทั้งจากส่วนค้ำน้ำที่โดนเซาะหรือส่วนที่ยังไม่ตกตะกอนกลางลำน้ำ หมายความว่า จะเกิดการงอกของแผ่นดินในบริเวณนี้ตลอดจึงทำให้พื้นที่ส่วนปลายดังกล่าวลุ่มเป็นชั้นดินเลนกว่า พื้นที่ดินงอกซึ่งลุ่มและเป็นดินเลนดังกล่าวชาวบ้านเรียกกันว่า ที่จิงเลน หรือที่เชิงเลน

รูปที่ 2-1 รูปสมมติฐานแสดงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของลำน้ำเจ้าพระยาเดิม ก่อน-หลังการขุดคลองลัด

ปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นตามปกติหากไม่มีการเปลี่ยนแปลงของกระแสลำน้ำทั้งความแรงและความเร็วรวมถึงปริมาณการตกตะกอนที่พัดผ่านคงดำเนิน

ต่อไป คือการพังทลายของส่วนค้ำน้ำ และการงอกขึ้นใหม่ของส่วนท้องน้ำ อธิบายได้ถึง การเปลี่ยนแปลงของสายน้ำซึ่งไม่เคยคงที่ ย้ายตำแหน่งและลักษณะอยู่เรื่อยไป ขณะที่อัตราส่วนความกว้างของลำน้ำยังเฉลี่ยคงที่

ในกรณีของลำน้ำคลองอ้อมและคลองบางกอกน้อยตอนบน ในอดีตซึ่งยังคงเป็นแม่น้ำเจ้าพระยาอยู่ กระแสน้ำหลักต้องผ่าน เฉพาะเส้นทางสายนี้จึงไม่ทำให้ความแรงของกระแสน้ำถูกบั่นทอนไป อัตราส่วนการพังทลายของส่วนค้ำน้ำ และอัตราส่วนการงอกของส่วนท้องน้ำยังสัมพันธ์เทียบเท่ากันอยู่แต่เมื่อเกิดการเปลี่ยนแปลงของความเร็วและความแรงของกระแสน้ำ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทิศทางของลำน้ำหลักโดยการขุดคลอง **ตัดผ่านหน้า** เมืองนนท์เดิมที่มีแนวลำน้ำตรงกว่า ความแรงของกระแสน้ำในส่วนโค้งแม่น้ำเดิมถูกลดทอนลงเป็นอย่างมาก

ดังนั้นในส่วนของค้ำน้ำจะมีอัตราการเซาะของตลิ่งลดลงเนื่องจากความแรงของกระแสน้ำที่ถูกลดทอน ทำให้ไม่เกิดการเปลี่ยนแปลงมากนักและจะคงสภาพเดิมได้ในเวลาหนึ่ง ขณะที่ในส่วนฝั่งท้องน้ำจะมีความเปลี่ยนแปลงมากขึ้นกว่าเดิม เนื่องจากความแรงของกระแสน้ำที่ถูกลดทอนช่วยให้อัตราการตกตะกอนมีมากขึ้น เมื่อการสะสมตัวของตะกอนเพิ่มย่อมทำให้อัตราการงอกของผืนดินฝั่งท้องน้ำมากตามไปด้วย

เมื่ออัตราการงอกของตลิ่งฝั่งท้องน้ำ มีมากกว่าอัตราการพังทลายของตลิ่งค้ำน้ำ ลำน้ำสายเดิมย่อมลดความกว้าง คือพื้นที่บึงจะมากขึ้นจากการเพิ่มของพื้นที่ฝั่งที่เป็นเลน ปราบกฎการณ์ดังกล่าวสามารถอ้างอิงได้จากอิทธิพลจากการขุดคลองลัดที่มีต่อคลองหลวงเดิมที่บริเวณหน้าวัดเขายี่สาร

ศิริวัฒน์ สาระเขตต์ การเปลี่ยนแปลงทางน้ำที่ส่งผลต่อรูปแบบเมืองกรุงเทพฯ (2552) : จากการศึกษาพบว่า (1) ทางน้ำในพื้นที่ศึกษามีการเปลี่ยนแปลง (2) รูปแบบเมืองในพื้นที่ศึกษาเกิดจากแนวทางน้ำ 2 ช่วงเวลา คือ ทางน้ำเดิม และ ทางน้ำใหม่ ทางน้ำเดิม หมายถึงทางน้ำที่เกิดก่อนการทำสนธิสัญญาบาวริง (พ.ศ. 2398) ได้แก่ คลองช่องนนทรี คลองแสนแสบ คลองผดุงกรุงเกษมคลองนางหงส์ คลองสัมปอวย รวมไปถึงลำกระโดงและร่องสวนต่างๆ ทางน้ำใหม่ หมายถึงทางน้ำที่เกิดหลังการทำสนธิสัญญาบาวริง ได้แก่ คลองถนนตรง คลองสาทร คลองสีลม คลองอรชร คลองสวนหลวง เป็นต้น (3) ทางน้ำในพื้นที่ศึกษาเปลี่ยนแปลงโดยลดลงอย่างมาก (4) ทางน้ำใหม่ ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปเป็นถนนหลัก ในขณะที่ ทางน้ำเดิมและแนวคันดินริมร่อง

สวน ซึ่งเป็นตัวกำหนดแนวชนิดสวน ส่วนใหญ่เปลี่ยนแปลงไปเป็นถนนรอง โดยทั้งถนนหลัก และถนนรองเป็นสิ่งกำหนดแนวแปลงที่ดิน และแนวแปลงที่ดินก็เป็นสิ่งกำหนดแนวอาคาร และทั้งแนวถนนหลัก แนวถนนรอง แนวแปลงที่ดิน แนวอาคารล้วนเป็นองค์ประกอบเมืองที่เกิดจากทางน้ำทั้งสิ้น จึงสรุปได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของทางน้ำส่งผลต่อรูปแบบเมือง โดยทางน้ำเป็นสิ่งกำหนดรูปแบบเมืองกรุงเทพฯ ในปัจจุบันแม้ทางน้ำจะหลงเหลืออยู่น้อยมาก แต่ทางน้ำก็ส่งผลต่อรูปแบบเมืองและเป็นสิ่งที่กำหนดให้รูปแบบเมืองกรุงเทพฯ มีลักษณะเช่นที่เห็นในปัจจุบัน

ซึ่งงานศึกษาของศิริวัฒน์เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สวนเก่าบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมุ่งเน้นที่จะทำการศึกษาด้านอิทธิพลของทางน้ำที่ส่งผลต่อรูปแบบของเมือง ส่วนงานศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สวนเก่าบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมุ่งเน้นที่จะทำการศึกษาด้านพื้นที่สวนเป็นหลัก

ชัชวาลย์ อินทุสมิต การศึกษาเปรียบเทียบอาคารและพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2551 บริเวณปากคลองบางกอกใหญ่ จังหวัดนนทบุรี(2552) : จากการศึกษาพบว่า (1) การตั้งอาคารริมทางสัญจรทางน้ำเป็นเพียงเพื่อการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำด้วยวัตถุประสงค์ที่แตกต่างกัน ทั้งใน พ.ศ.2475 และพ.ศ.2551 อย่างไรก็ตาม การพัฒนาของทางสัญจรทางบกเป็นไปเพื่อการเข้าถึงอาคาร แทนที่ทางสัญจรทางน้ำ โดยไม่มีการถมทางสัญจรทางน้ำเพื่อทำเป็นทางสัญจรทางบก (2) การวางตัวของอาคารในพ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2551 เกี่ยวข้องกับรูปแบบการเข้าถึงด้วยทางสัญจรหลักตามยุคสมัยนั้น ได้แก่ พ.ศ.2475 ใช้ทางสัญจรทางน้ำเป็นเส้นทางสัญจรหลัก พ.ศ.2551 ใช้ทางสัญจรทางบกเป็นเส้นทางสัญจรหลัก (3) จากการกำหนดตำแหน่งอ้างอิงด้วยอาคารที่มีอยู่ ในพ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2551 พบว่าระยะห่างจากตัวอาคาร ถึงขอบแนวตลิ่ง ริมแม่น้ำเจ้าพระยา มีระยะเพิ่มขึ้น ซึ่งส่งผลต่อการขยายตัวของอาคารสิ่งปลูกสร้าง

ซึ่งงานศึกษาของชัชวาลย์เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สวนเก่าบนฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยา โดยมีขนาดของพื้นที่ศึกษา 0.75 ตารางกิโลเมตร ซึ่งอาจจะไม่สามารถสรุปปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจนเพียงพอ ส่วนงานศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 ได้มีการกำหนดขนาดของพื้นที่ศึกษา 10 ตารางกิโลเมตร เพื่อให้ครอบคลุมปรากฏการณ์ของการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากชุมชนน้ำสู่เมืองบกในพื้นที่เมืองฝั่งธนบุรี(2545) : จากการศึกษาพบว่า ปัจจัยการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนฝั่งน้ำสู่เมืองฝั่งบก มีที่มาจาก 1.บทบาทที่เป็นมาของพื้นที่ทั้งจากการเชื่อมโยงในระดับที่แตกต่างกัน 2.นโยบายและค่านิยมในแต่ละช่วงยุค 3.ปัจจัยทางกายภาพที่เปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติ และโดยฝีมือคน ทั้งหมดต่างผูกพัน และเกี่ยวเนื่องกันมาโดยตลอดทั้งในช่วงยุคเดียวกัน และระหว่างช่วงยุคเป็นกระบวนการที่ส่งผลต่อเนื่องมาจนถึงในปัจจุบัน และได้ทราบถึงผลของปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่สัมพันธ์กับบทบาทเดิมของพื้นที่ และสภาพทางกายภาพที่เปลี่ยนไป ทำให้ชี้แจงถึงข้อดี ข้อเสียของแต่ละปัจจัยการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ซึ่งจากทั้งเหตุและผลของการเปลี่ยนแปลงที่ได้ทราบมานั้น ถือเป็นองค์ความรู้สำคัญในการพัฒนาเมืองที่มีพื้นฐานเช่นเดียวกัน และได้สร้างทางเลือกในการพัฒนา เพื่อการรับมือต่อปัญหาที่จะเกิดขึ้นจากการพัฒนาเมืองที่แตกต่างจากพื้นฐานเดิมของพื้นที่ อันเป็นข้อเท็จจริงในปัจจุบันและอนาคตที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป

ซึ่งงานศึกษาของกิตติศักดิ์ เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนฝั่งตะวันตกของแม่น้ำเจ้าพระยาเช่นเดียวกับ การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 เพียงแต่งานศึกษาของกิตติศักดิ์เป็นงานศึกษาในขนาดของเมือง ซึ่งทำให้เห็นภาพกว้างของการเปลี่ยนแปลง แต่งานศึกษาการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ .ศ. 2453 ถึง พ.ศ.2553เป็นการศึกษาในระดับของชุมชน ซึ่งแสดงรายละเอียดเฉพาะพื้นที่ ซึ่งสามารถอธิบายปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นภายในชุมชน

ญาณิ สรประไพ การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชาวสวน ในจังหวัดนนทบุรี(2538) : สามารถสรุปได้ว่า ปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นแก่ชาวสวน ที่สำคัญคือการพัฒนาประเทศของรัฐบาล กำหนดโดยแผนการพัฒนาศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1-7 การเร่งรัดพัฒนาโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเพื่อเพิ่มผลผลิต เกิดการขยายเมืองโดยรอบกรุงเทพฯ ทำลายสวนผลไม้ ถมคูคลอง เฉพาะในจังหวัดนนทบุรี พื้นที่สวนเป็นบริเวณกว้างได้เปลี่ยนแปลงเป็นโรงงานอุตสาหกรรม หมู่บ้านจัดสรร ศูนย์การค้า สิ่งเหล่านี้ทำให้สภาพแวดล้อมเสื่อมโทรมระบบนิเวศน์ขาดความสมดุลย์ ซึ่งเป็นผลกระทบต่อการทำสวนโดยตรง ชาวสวนเปลี่ยนไปประกอบอาชีพอย่างอื่น

ซึ่งงานศึกษาของญาณิ เป็นการกล่าวถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นบนพื้นที่สวนในเชิงพรรณนาซึ่งแตกต่างจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอก

ใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 ซึ่งมุ่งเน้นที่จะกล่าวถึงลักษณะความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นโดยอาศัยแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศ มาสร้างเป็นแผนที่เพื่อการเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้อย่างชัดเจน

2.2 สรุปกรอบแนวคิดและคำถามของการวิจัย

กล่าวโดยสรุป กรอบแนวคิดและคำถามในการวิจัยครั้งนี้ มีเนื้อหาเกี่ยวกับการศึกษาความหมายและความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน ซึ่งเป็นประเภทของพื้นที่รอยต่อเมืองกับชนบท หรือชานเมือง ที่กำลังเผชิญกับกระบวนการกลายเป็นเมือง อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงของ องค์ประกอบทางกายภาพ อันได้แก่ องค์ประกอบของอาคาร องค์ประกอบทางสัญจรทางน้ำ องค์ประกอบทางสัญจรทางบก องค์ประกอบของพื้นที่สวน การวิจัยนี้มุ่งเน้นไปที่การนำเสนอให้เห็นภาพการเปลี่ยนแปลง ขององค์ประกอบทางกายภาพในพื้นที่ศึกษา การเปลี่ยนแปลงที่เกิดจากการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อเป็นจุดเริ่มต้นในการศึกษาวิจัยรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวนในขอบเขตที่ละเอียดมากยิ่งขึ้นต่อไป

ศูนย์วิทยพัทยาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

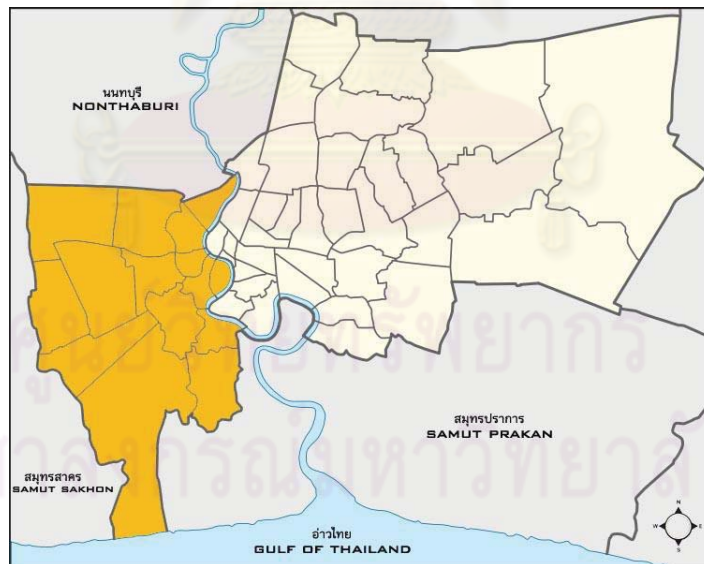
บทที่ 3

พื้นที่ศึกษา

- 3.1) ที่ตั้งและอาณาเขตฝั่งธนบุรี
- 3.2) ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษาโดยสังเขป
- 3.3) ลักษณะพื้นที่ส่วนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระในพื้นที่ศึกษา
- 3.4) ขอบเขตพื้นที่ศึกษา
- 3.5) องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา

3.1 ที่ตั้งและอาณาเขตฝั่งธนบุรี¹

ธนบุรีเป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ตั้งอยู่ในบริเวณภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย บริเวณละติจูดที่ 13.45 องศาเหนือ ลองจิจูด 100.28 องศาตะวันออก มีอาณาเขตติดต่อกับนนทบุรี สมุทรปราการ และสมุทรสาคร โดยเป็นพื้นที่ส่วนหนึ่งใน เมืองหลวงข องประเทศ มีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 450.119 ตารางกิโลเมตร

ภาพที่ 3-1 ภาพแสดงขอบเขตพื้นที่ฝั่งธนบุรี(สีเหลือง)

ที่มา : ที่มา:mapinfow 49

¹ ศูนย์ข้อมูลกรุงเทพมหานคร, ที่ตั้งและลักษณะทางภูมิศาสตร์ของกรุงเทพมหานคร, 15 ธันวาคม 2553. แหล่งที่มา <http://203.155.220.118/info/NowBMA/frame.asp>

3.1.1. ภูมิประเทศ

ลักษณะภูมิประเทศเป็นที่ราบลุ่ม มีระดับความสูงจากระดับน้ำทะเลปานกลาง ประมาณ 1.50-2 เมตร โดยมีความลาดเอียงของระดับพื้นดินจากทิศเหนือ จะค่อยๆ ลาดเอียงสู่อ่าวไทยทางทิศใต้ และเฉพาะลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนล่างจะอยู่สูงกว่าระดับน้ำทะเลไม่เกิน 1.50 เมตร ตั้งอยู่บนพื้นที่ซึ่งในทางภูมิศาสตร์เรียกว่าบริเวณดินดอนสามเหลี่ยมปากแม่น้ำ ซึ่งเกิดจากตะกอนน้ำพา (Alluvium) โดยเป็นส่วนหนึ่งของที่ราบลุ่มภาคกลางตอนล่างของประเทศไทย (The Lower General Plain of Thailand) เป็นพื้นที่อุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวและพืชประเภทต่างๆ

3.2 ประวัติความเป็นมาของพื้นที่ศึกษาโดยสังเขป

พื้นที่ฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระในอดีตมีความสำคัญในฐานะที่ตั้งอยู่บนริมฝั่งของแม่น้ำเจ้าพระยาสายเดิม ทั้งยังเคยเป็นด่านขนอนทอนบุรี ในสมัยพระบรมราชาธิราชที่ 2 คอยเก็บภาษี และตรวจตราการเข้าออกสมัยกรุงศรีอยุธยา ดังที่ปรากฏตำแหน่ง"นายพระขนอนทอนบุรี" ก่อนที่จะมีการขุดคลองลัดบางกอกในปีพุทธศักราช 2065 และย้ายด่านขนอนออกไปตั้งอยู่ที่ปากคลองบางกอกใหญ่บริเวณวัดอรุณฯ ในปัจจุบัน แต่ถึงแม้จะถูกลดบทบาทลงอันเนื่องมาจากแม่น้ำสายเก่าเกิดตื้นเขิน และลดขนาดลงเป็นเพียงคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระในปัจจุบัน แต่พื้นที่ดังกล่าวก็ยังคงมีความสำคัญในฐานะที่เป็นพื้นที่สวนผลไม้ที่สำคัญ ดังปรากฏในโคลงกำสรวลสมุทร ที่ระบุถึงคลองบางระมาด บอกถึงความอุดมสมบูรณ์ที่เกิดจากพื้นที่ที่เคยเป็นดินตะกอนปากแม่น้ำได้เป็นอย่างดี อีกทั้งศาสนสถานที่ถูกสถาปนาขึ้นบนฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ เป็นเครื่องตอกย้ำถึงความสำคัญของการตั้งถิ่นฐานในพื้นที่ดังกล่าวได้เป็นอย่างดี

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กระทรวงนครบาลมารวมกับกระทรวงมหาดไทย และมีการแต่งตั้งตำแหน่ง สมุหพระนครบาล ทำหน้าที่ปกครอง ดูแลรับผิดชอบมณฑลกรุงเทพโดยเฉพาะ ซึ่งขณะนั้นประกอบด้วยจังหวัดพระนคร ธนบุรี นนทบุรี และสมุทรปราการ

ครั้นในปี พ.ศ. 2476 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476 มีสาระสำคัญให้มีการจัดระบบการปกครองประเทศ แบ่งหน่วยการปกครองออกเป็น จังหวัด

อำเภอ ตำบล และหมู่บ้าน และนับตั้งแต่นั้นมามณฑลกรุงเทพมหานครเดิม ก็กลายสภาพมาเป็น จังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี มีฐานะเป็นหน่วยปกครองส่วนภูมิภาค

การจัดรูปแบบการปกครองภายในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีจัดขึ้นตามความใน พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2476 กล่าวคือ มีอำเภอเป็นหน่วยการปกครอง ย่อยของจังหวัด ในส่วนของการจัดรูปการปกครองภายในอำเภอของจังหวัดพระนคร เป็นที่น่าสังเกต ว่า ได้มีการจัดออกเป็นอำเภอชั้นในและอำเภอชั้นนอก โดยอำเภอชั้นใน ไม่มีการจัดแบ่งหน่วยการ ปกครองย่อยออกเป็นตำบลและหมู่บ้าน เหมือนที่จัดแบ่งในอำเภอชั้นนอก ซึ่งมีเจ้าหน้าที่ปกครอง ตำบลและหมู่บ้าน ทำการแต่งตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านให้เป็นผู้ดูแลรับผิดชอบ โดยกำหนดอำนาจ หน้าที่ให้ไปปฏิบัติ

การปกครองของจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีในครั้งนั้น มีฐานะเป็นหน่วยการปกครอง ส่วนภูมิภาค มีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของจังหวัด ร่วมกับผู้แทน ส่วนราชการกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่ส่งมาประจำทำงาน ณ ที่ตั้งจังหวัดนั้น และการปกครอง อำเภอซึ่งเป็นหน่วยย่อยของจังหวัด มีนายอำเภอเป็นผู้มีหน้าที่รับผิดชอบในการบริหารงานของอำเภอ ร่วมกับผู้แทนส่วนราชการกระทรวง ทบวง กรมต่างๆ ที่ส่งมาประจำทำงาน ณ ที่ตั้งอำเภอนั้น และใน เขตพื้นที่ของจังหวัดทั้งสอง โดยเฉพาะบริเวณที่มีชุมชนหนาแน่นก็ได้มีการจัดตั้งหน่วยการปกครอง ท้องถิ่นในรูปเทศบาล โดยในปี พ.ศ. 2480 การปกครองของจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรีก็ได้มี การจัดตั้งหน่วยการปกครองท้องถิ่นขึ้น ทั้งนี้เป็นไปตามนโยบายของรัฐบาลและตาม พ.ร.บ. เทศบาล พ.ศ. 2476 โดยผลแห่ง พ.ร.บ. ฉบับนี้ ทำให้มีการจัดตั้งเทศบาลนครกรุงเทพขึ้นในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2480 เช่นเดียวกับจังหวัดธนบุรีก็มีการจัดตั้งเทศบาลนครธนบุรีเช่นเดียวกัน เป็นการปกครอง ระบบเทศบาลที่จัดตั้งขึ้นเป็นหน่วยการปกครองในเขตชุมชนเมือง นั่นเอง นอกจากนี้ ยังมีหน่วยการ ปกครองท้องถิ่นอื่นๆ ที่จัดตั้งขึ้นในโอกาสต่อมา คือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดและสุขาภิบาล

ต่อมาเมื่อวันที่ 21 ธันวาคม พ.ศ. 2514 ในระหว่างที่คณะปฏิวัติทำหน้าที่บริหารประเทศ ได้มี ประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 ให้ปรับปรุงระบบการปกครองจังหวัดพระนครและจังหวัด ธนบุรี โดยสาระสำคัญของประกาศคณะปฏิวัตินี้ดังกล่าว ให้รวมเอาจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี เข้าด้วยกัน เป็นจังหวัดนครหลวงกรุงเทพธนบุรี โดยยังคงรูปการปกครองและการบริหารราชการส่วน ภูมิภาคไว้ มีผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารงาน

ผลของประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 24 และ 25 ในส่วนเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาลและสุขาภิบาลนั้น ยังคงอยู่เช่นเดิมในเขตนครหลวงกรุงเทพมหานครธนบุรี แต่สำหรับองค์การบริหารส่วนจังหวัดพระนครและองค์การบริหารส่วนจังหวัดธนบุรีให้รวมกันเรียกว่า องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ทั้งนี้ ให้ผู้ว่าราชการนครหลวงกรุงเทพธนบุรีดำรงตำแหน่งนายกเทศมนตรีเทศบาลกรุงเทพธนบุรีด้วยในคราวเดียว โดยมีเทศมนตรีอื่น ไม่เกิน 8 คน และมีสภาเทศบาลนครหลวง ประกอบด้วย สมาชิก จำนวนไม่เกิน 36 คน (เทศมนตรีและสมาชิกสภาเทศบาลมาจากการแต่งตั้งของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย)

ต่อมา เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 คณะปฏิวัติได้มีประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 335 ให้เปลี่ยนแปลงรูปแบบการปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรีใหม่อีกครั้ง สาระสำคัญ คือ

1. ให้รวมกิจการปกครองนครหลวงกรุงเทพธนบุรี องค์การบริหารนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เทศบาลนครหลวงกรุงเทพธนบุรี ตลอดจนสุขาภิบาลต่างๆ ในเขตนครหลวงกรุงเทพธนบุรี เป็นหน่วยการปกครองเดียวกัน คือ "กรุงเทพมหานคร"

2. ให้จัดระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานครเสียใหม่ โดยรวมลักษณะการปกครองและการบริหารราชการส่วนภูมิภาคและราชการบริหารส่วนท้องถิ่นเข้าด้วยกัน แต่ยังคงให้กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นจังหวัด

3. ให้มีผู้ว่าราชการและรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร เป็นข้าราชการการเมือง แต่งตั้งและถอดถอนโดยคณะรัฐมนตรี และให้มีสภากรุงเทพมหานคร ประกอบด้วยสมาชิกซึ่งราษฎรเลือกตั้ง เขตละหนึ่งคน และผู้ทรงคุณวุฒิ ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยแต่งตั้ง มีจำนวนเท่ากับจำนวนเขตในกรุงเทพมหานคร

ต่อมา เมื่อวันที่ 14 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2518 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการกรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2518 ซึ่งมีผลให้ กรุงเทพมหานครมีฐานะเป็นราชการบริหารส่วนท้องถิ่นนครหลวง และให้แบ่งเขตพื้นที่ปกครองของกรุงเทพมหานครออกเป็นเขตและแขวงตามลำดับ มีผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร 1 คน และรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อีก 4 คน ทั้งหมดมาจากการเลือกตั้ง และให้มีสมาชิกสภากรุงเทพมหานครมาจากการเลือกตั้งของประชาชนในเขตปกครอง เขตละ 1 คน ถ้าเขตใดมีประชาชนเกิน 150,000 คน สามารถเลือกจำนวนสมาชิกสภากรุงเทพมหานครเพิ่ม ได้อีก 1 คน

ครั้งต่อมา ในวันที่ 20 สิงหาคม 2528 ได้มีประกาศใช้พระราชบัญญัติระเบียบบริหาร
กรุงเทพมหานคร พ.ศ. 2528 กำหนดการบริหารกรุงเทพมหานคร ให้เลือกผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครเพียงคนเดียว ส่วนรองผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร อีก 4 คน ให้ผู้ว่าราชการ
กรุงเทพมหานครเป็นคนแต่งตั้ง นอกจากนี้ พระราชบัญญัติระเบียบบริหารกรุงเทพมหานคร พ.ศ.
2528 ยังได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องสภาเขต ประชาชนเลือกตั้งเข้ามาเป็นตัวแทนสอดส่องดูแลการ
ดำเนินงานของเขต เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชนอย่างน้อย เขตละ 7 คน

3.3) ลักษณะพื้นที่สวนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ในพื้นที่ศึกษา

ราว 300 ปีก่อน ครั้งที่ลาลูแบร์ ราชทูตฝรั่งเศสเดินทางเข้ามาในสมัยสมเด็จพระนารายณ์ฯ
เขาได้บันทึกไว้ขณะล่องเรือผ่านบางกอกว่า “มองเห็นสวนผลไม้อยู่ทั่วไปตลอดลำน้ำในบางกอกจนถึง
นนทบุรี เป็นสวนผลไม้หลายชนิด และเอร็ดอร่อยสมที่พลเมืองสยามชอบที่สุด”

ชื่อเสียงและรสชาติผลไม้แถบนี้เป็นที่รู้จักมานาน โดยพื้นที่ตั้งแต่นนนทบุรี ธนบุรี และพระ
ประแดงถูกเรียกรวมๆว่า สวนใน ส่วนที่เลยไปทางตะวันตกแถบบางช้าง สมุทรสงคราม เรียกว่าสวน
นอก จนเป็นคำพูดติดปากว่า “สวนในบางกอก สวนนอกบางช้าง”

จากการที่ธนบุรีตั้งอยู่บนดินดอนตะกอนปากแม่น้ำ ส่งผลให้ผืนดินส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นดิน
เหนียวสีเทา เหมาะแก่การเพาะปลูกอย่างวิเศษ และจากความแตกต่างในคุณสมบัติของดินที่เกิดจาก
ตะกอนน้ำจืด น้ำกร่อย และน้ำเค็ม ซึ่งเหมาะกับพืชพรรณต่างๆชนิด จึงทำให้ธนบุรีเป็นแหล่งที่มีพรรณ
พืชหลากหลายชนิดที่สุดแห่งหนึ่งในเมืองไทย²

จากปัจจัยที่ได้กล่าวข้างต้น ทั้งความอุดมสมบูรณ์ และทำเลที่ตั้งซึ่งเป็นทางสัญจรสำคัญใน
อดีต เอื้อประโยชน์ต่อการตั้งถิ่นฐานที่มีความผูกพันกับวิถีชีวิตริมน้ำ เมื่อมองย้อนกลับไปถึงปัจจัยที่มี
อิทธิพลต่อความรุ่งเรืองดังกล่าว ล้วนมาจากทักษะในการควบคุม และการใช้ประโยชน์จากน้ำ ซึ่ง
ปรากฏให้เห็นผ่านระบบโครงข่ายของคลองที่นอกจากจะใช้เพื่อการเกษตรแล้วยังทำหน้าที่เป็นทาง
สัญจร และบ่งบอกอาณาเขตการถือครองพื้นที่ของคนในอดีตอีกด้วย

² สำนักพิมพ์สารคดี.ธนบุรี เพื่อความเข้าใจในแผ่นดิน.(กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์สารคดี, 2542).หน้า 22.

ความสำคัญของชุมชนสวนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก

คุณค่าทางประวัติศาสตร์

- เป็นหลักฐานยืนยันการก่อตัวของชุมชนในบริเวณลำน้ำสายนี้มาแต่อดีต

คุณค่าทางสังคม และวัฒนธรรม

- มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสวน ซึ่งเป็นรูปแบบการอยู่อาศัยและการดำรงชีวิตแบบพึ่งพาธรรมชาติ และวิถีชีวิตที่อิงกับศาสนาจนปรากฏเป็นประเพณีสืบทอดต่อกันมาที่เป็นรากฐานเดิมของผู้อยู่อาศัยในลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา ยังมีปรากฏให้เห็นอยู่

คุณค่าทางองค์ประกอบของชุมชนและภูมิภาค

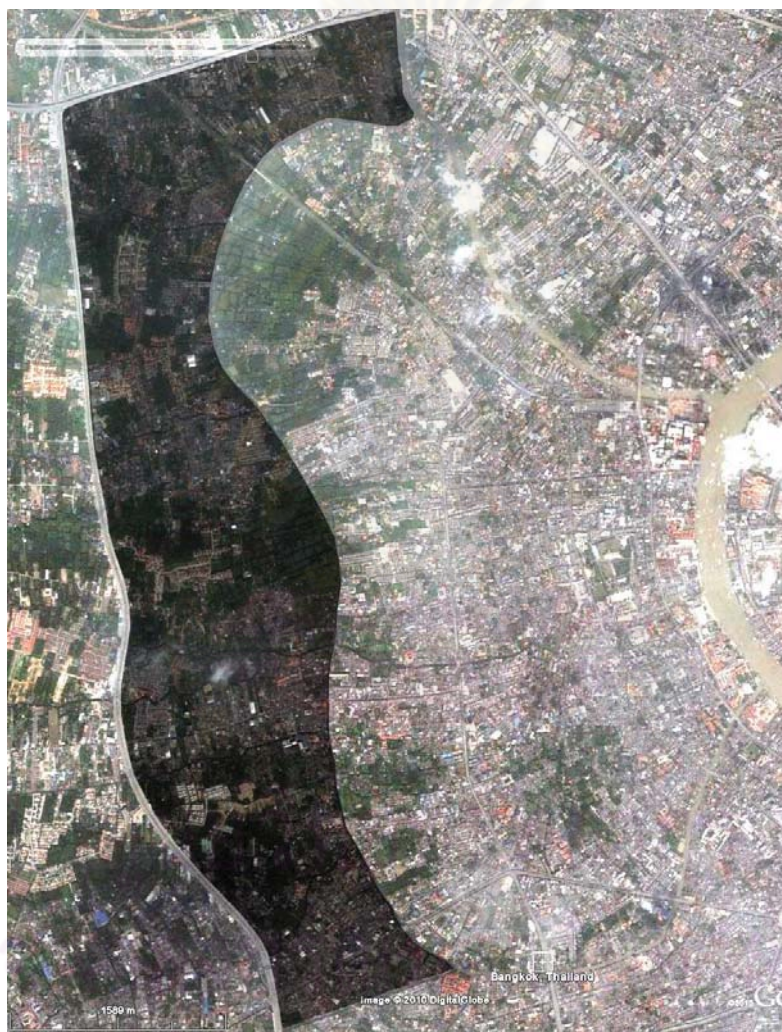
- เป็นเครือข่ายลำน้ำเพื่อใช้ในการเกษตร
- เป็นเส้นทางลำเลียงผู้คนและสินค้าต่างๆ ไปมาระหว่างภูมิภาคตะวันออก คือลุ่มน้ำเจ้าพระยา สู่อ่าวไทยได้แก่ ลุ่มน้ำท่าจีน และลุ่มน้ำแม่กลอง

พื้นที่สวนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก เป็นส่วนหนึ่งของกรุงเทพมหานคร ตะวันตก เดิมมีลักษณะเป็นพื้นที่สวนผลไม้เก่าแก่ ซึ่งปรากฏมีชุมชนตั้งอยู่ริมคลอง ทั้งในปัจจุบันยังเป็นพื้นที่รองรับการขยายตัวของกรุงเทพมหานครฝั่งตะวันออก โดยการขยายถนนข้ามทั้งคลองบางกอกใหญ่ และคลองชักพระ เพื่อระบายความคับคั่งของการจราจร และการพัฒนาพื้นที่เพื่อการพักอาศัย ซึ่งแตกต่างจากลักษณะการใช้สอยพื้นที่ในอดีต ดังนั้นการเปลี่ยนแปลงของ พื้นที่สวนริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก เป็นการส่งผลโดยตรงต่อรูปแบบการตั้งถิ่นฐานของชุมชนสวนริมน้ำ มีผลทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงหลายอย่างในพื้นที่ตามมา

โดยการศึกษาเบื้องต้น พบว่า พื้นที่สวนริมคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก มีองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ริมน้ำที่สมบูรณ์ ทั้ง อาคารสิ่งปลูกสร้าง ทางสัญจรทางบก ทางสัญจรทางน้ำ และพื้นที่สวน สามารถเปรียบเทียบอ้างอิงถึงผลของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน งานศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนสวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 จะช่วยสร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงการใช้งานพื้นที่สวนริมน้ำ

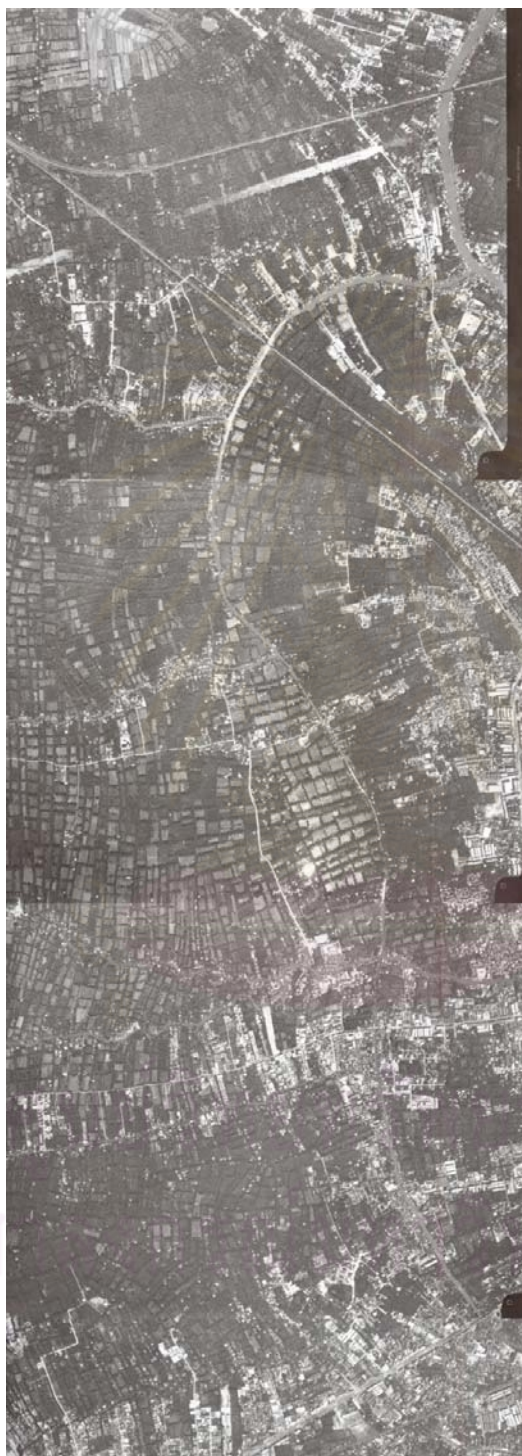
3.4 ขอบเขตพื้นที่ศึกษา

พื้นที่ที่กรณีศึกษาครอบคลุมบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ซึ่งอยู่ในเขตภาษีเจริญ และเขตตลิ่งชัน โดยกำหนดให้สิ้นสุดพื้นที่การศึกษาที่แนวถนนบรมราชชนนีทางทิศเหนือ ถนนราชพฤกษ์ทางทิศตะวันตก และคลองภาษีเจริญทางทิศใต้ เป็นพื้นที่ 10.0117 ตารางกิโลเมตร

ภาพที่ 3-2 ภาพถ่ายดาวเทียม Google Earth ขอบเขตพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก

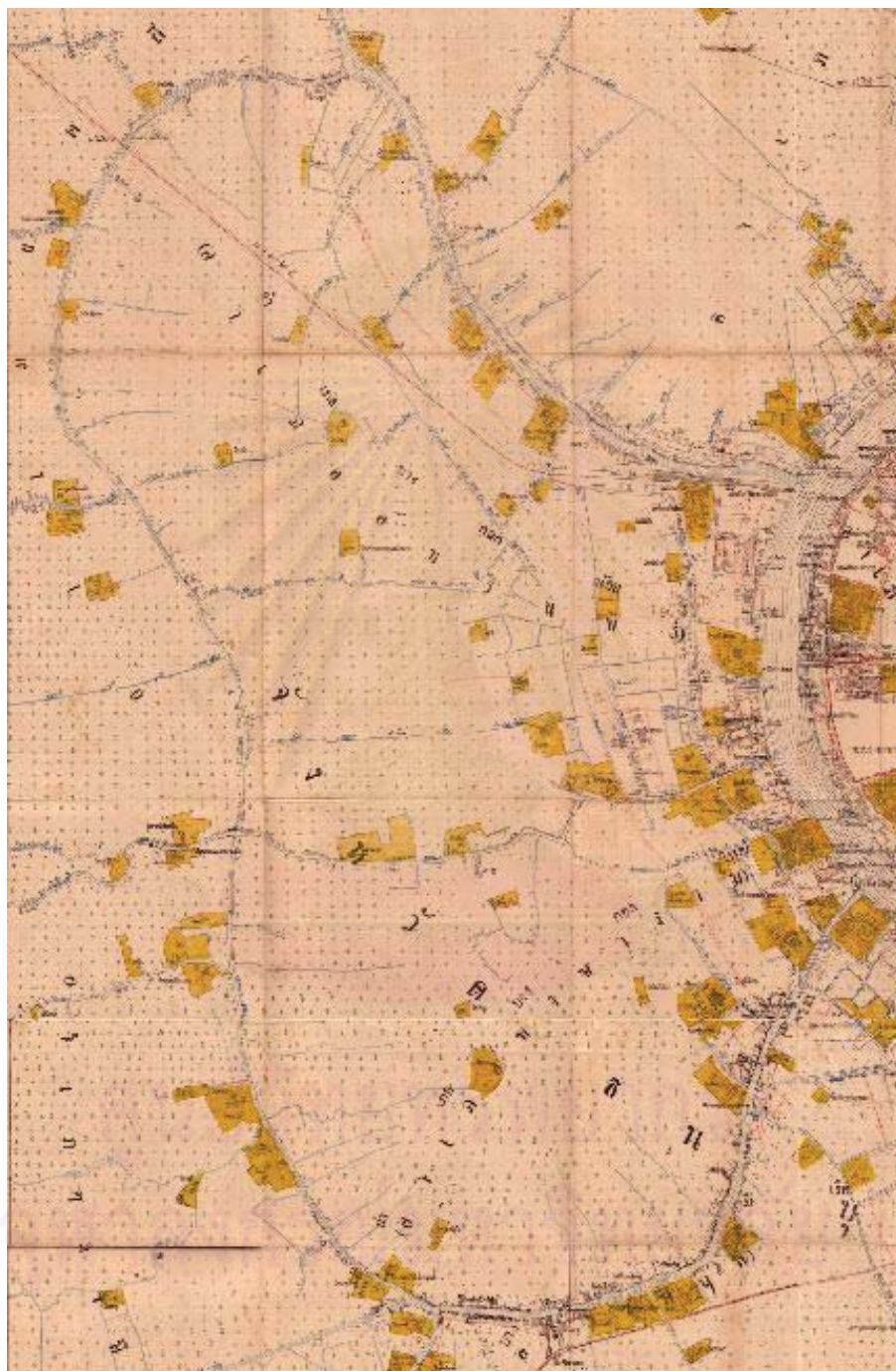

ภาพที่ 3-3 ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2522 บริเวณพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก

ภาพที่ 3-4 ภาพแผนที่สี กรุงเทพฯ และปริมณฑล พ.ศ. 2475(95) บริเวณพื้นที่ศึกษาบริเวณ ริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ
ฝั่งตะวันตก

ภาพที่ 3-5 ภาพแผนที่สี กรุงเทพฯ พ.ศ. 2453 บริเวณพื้นที่ศึกษาบริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก

3.5 องค์ประกอบทางกายภาพที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา

องค์ประกอบทางกายภาพการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊ก
พระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453

- องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ. 2453
- องค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ. 2453
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางบก พ.ศ. 2453
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ. 2453

องค์ประกอบทางกายภาพการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊ก
พระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2475(95)

- องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ. 2475(95)
- องค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ. 2475(95)
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางบก พ.ศ. 2475(95)
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ. 2475(95)

องค์ประกอบทางกายภาพการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊ก
พระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2522

- องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ.2522
- องค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ. 2522
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางบก พ.ศ. 2522
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ. 2522

องค์ประกอบทางกายภาพการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊ก
พระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2553

- องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ.2553
- องค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ. 2553
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางบก พ.ศ. 2553
- องค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ. 2553

สรุป

พื้นที่ริมคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตกมีบทบาทต่อการดำรงชีวิตของคนไทยมาตั้งแต่อดีต การตั้งถิ่นฐานของชุมชนริมน้ำเกิดขึ้นเนื่องจากความต้องการใช้ประโยชน์จากแหล่งน้ำ เพื่อการอุปโภคบริโภค ใช้ทำเกษตรกรรม ทำสวน และเป็นเส้นทางคมนาคม

พื้นที่ศึกษา มีองค์ประกอบทางกายภาพของชุมชนสวนริมน้ำที่สมบูรณ์ ทั้ง อาคารสิ่งปลูกสร้างทางสัญจรทางบก ทางสัญจรทางน้ำ สามารถเปรียบเทียบอ้างอิงถึงผลของการเปลี่ยนแปลงได้อย่างชัดเจน งานศึกษาการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซั๊กพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553จะช่วยสร้างความเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงการใช้งานบนพื้นที่สวนริมน้ำต่อไป

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 4

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษานี้ ดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 6 ขั้นตอน ตามกระบวนการดังต่อไปนี้

- 4.1 การสร้างแผนที่องค์ประกอบทางกายภาพรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวนบริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์
  - 4.1.1 การเลือกแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศ
  - 4.1.2 การตัดลอกแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศ
  - 4.1.3 การสร้างจุดอ้างอิงเพื่อการระบุพิกัด และการปรับมาตราส่วนแผนที่
  - 4.1.4 การประมวลข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อสร้างแผนที่กลางที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ
- 4.2 การแยกชั้นข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพของแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553
- 4.3 การเปรียบเทียบแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553
- 4.4 การสำรวจภาคสนาม โดยถ่ายภาพพื้นที่ และสัมภาษณ์เจ้าของอาคารบ้านเรือน
- 4.5 การสืบค้นข้อมูลประกอบอื่นๆ เช่น แผนที่คลองระบายน้ำ

4.1 การสร้างแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซีกพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 เพื่อใช้ในการวิเคราะห์

4.1.1 การเลือกแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศ

โดยมีปัจจัยสนับสนุนในการเลือกแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศในช่วงปีที่ทำการศึกษา ดังนี้

แผนที่กรุงเทพฯ 2453 ซึ่งจัดทำโดย โรงเรียนมหาดเล็กหลวง เป็นแผนที่ในมาตราส่วน 1:10,000 ซึ่งสามารถระบุถึงองค์ประกอบของ อาคาร ทางสัญจร ทางบก และทางสัญจรทางน้ำได้อย่างชัดเจน และสามารถระบุพื้นที่สวนในภาพกว้างได้

แผนที่บริเวณกรุงเทพฯ และปริมณฑล 2475-2495 ซึ่งถูกจัดทำขึ้นโดยกรมแผนที่ทหารในช่วงเวลาระหว่าง พ.ศ.2475-พ.ศ.2495 เป็นแผนที่ในมาตราส่วน 1:5,000 ซึ่งมีความสมบูรณ์ในองค์ประกอบที่ต้องการศึกษา โดยเฉพาะองค์ประกอบของอาคาร และพื้นที่สวนซึ่งมีความชัดเจนของลักษณะชนิดสวนในพื้นที่ศึกษา

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2522 ซึ่งถ่ายโดยกรมแผนที่ทหาร เป็นช่วงเวลาเริ่มการตัดถนนหลวงขนาดใหญ่บริเวณริมพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือ (ถนนบรมราชชนนี) ซึ่งส่งผลต่อองค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ ใน พ.ศ.2522 ยังมีการประกาศใช้ พ .ร.บ. ควบคุมอาคาร พ.ศ. 2522 ซึ่งเป็นปัจจัยที่จะส่งผลต่อองค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร

ภาพถ่ายทางอากาศ พ.ศ.2553 (ประกอบแผนที่เชิงเลขบริเวณกรุงเทพฯ พ .ศ.2549) ด้วยคุณสมบัติในความเที่ยงตรงของข้อมูล โดยมีสาเหตุการเลือกช่วงเวลาดังกล่าว เนื่องจากกรุงเทพมหานครมีโครงการที่จะตัดถนนหลวงขนาดใหญ่(ถนนพราวนน-พุทธมณฑลสาย 4) ผ่านบริเวณตอนกลางของพื้นที่ศึกษาซึ่งจะส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบทางกายภาพภายในพื้นที่ศึกษา

4.1.2 การคัดลอกแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศ

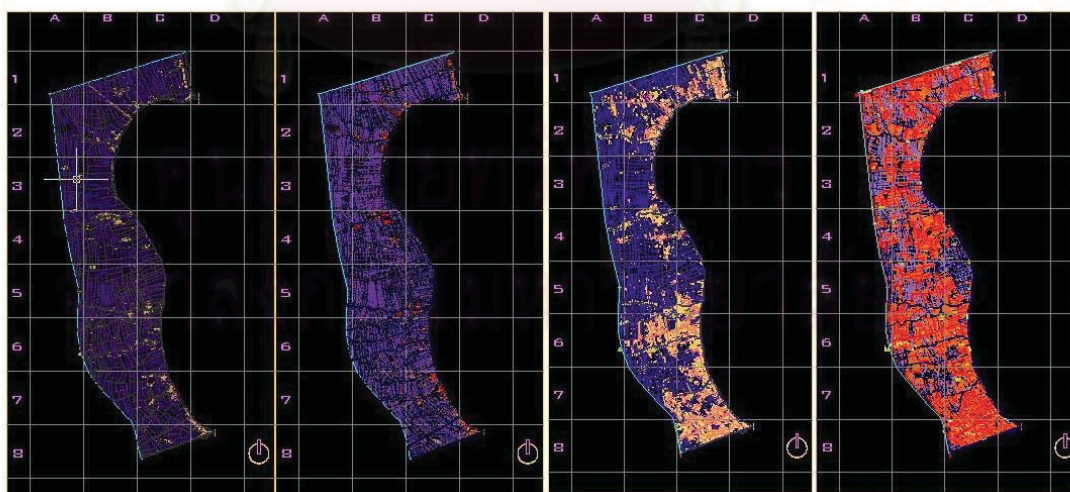
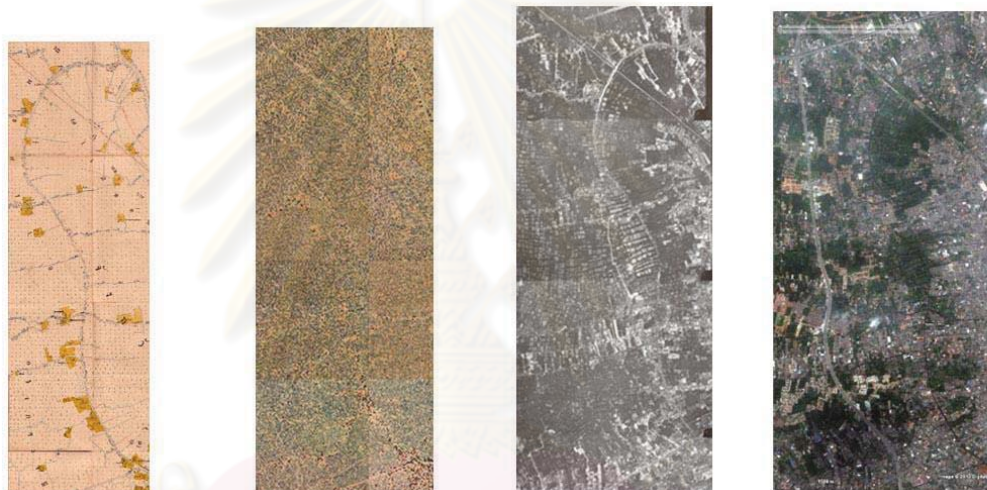
เนื่องจากข้อมูลแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบเป็น มีลักษณะการแสดงชั้นของข้อมูล รวมถึงความหมายของสัญลักษณ์ที่ปรากฏแตกต่างกัน งานศึกษาจึงมีความจำเป็นต้องทำการคัดลอกข้อมูลจากแผนที่ และภาพถ่าย ดัชนีบับขึ้นเป็นข้อมูลดิจิทัลในรูปแบบของแผนที่เชิงเลขเพื่อทำการศึกษา เปรียบเทียบ

2453

2475-2495

2522

2553

ภาพที่ 4-1 แผนที่ที่ผ่านการคัดลอกเป็นแผนที่เชิงเลข แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนสวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

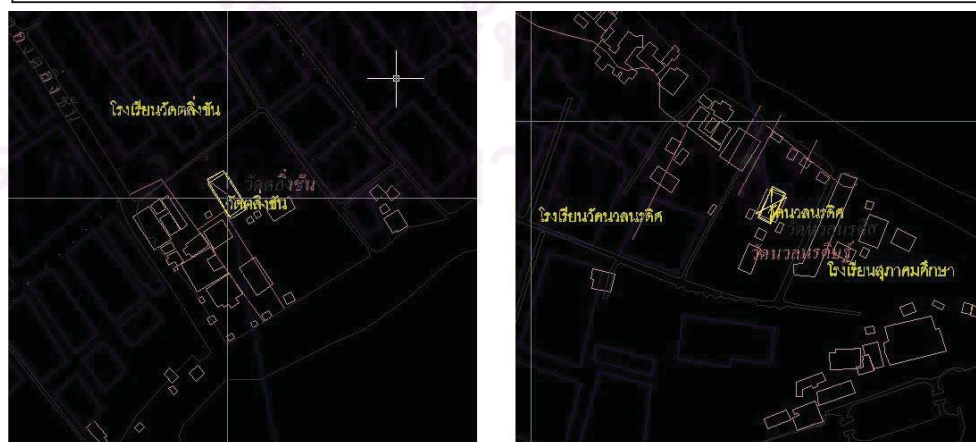

4.1.3 การสร้างจุดอ้างอิงเพื่อการระบุพิกัด และการปรับมาตราส่วนแผนที่

เมื่อได้ทำการ คัดลอกแผนที่ในแต่ละปีที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบ และสร้างตารางกริดเพื่อแสดงระยะโดยกำหนดให้ 1 ช่องมีขนาดเท่ากับ 1 ตารางกิโลเมตร และจุดกำเนิดของตารางกริดวางอยู่บนจุดศูนย์กลางของพระอุโบสถวัดดลิ่งชัน ซึ่งเป็นจุดอ้างอิงจุดหนึ่ง จากนั้นใช้ตำแหน่งของอาคาร ที่ปรากฏอยู่ในแผนที่ พ.ศ.2453 และ ใน พ.ศ 2553 เป็นตัวกำหนดตำแหน่งพิกัดอ้างอิง ในการทับซ้อน ในการศึกษาค้างครั้งนี้ได้ใช้จุดกึ่งกลางของพระอุโบสถวัดดลิ่งชัน และวัดนवलนรดิษเป็นจุดอ้างอิงเพื่อทำการ ระบุพิกัด และการปรับมาตราส่วนแผนที่

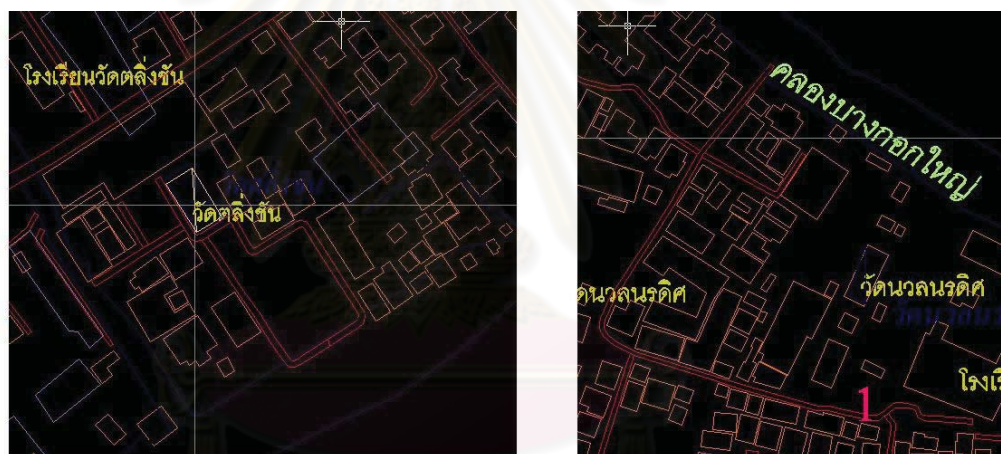
ภาพที่ 4-2 ภาพขยายแผนที่แสดงอาคารที่ใช้ในการอ้างอิงพิกัด ใน พ.ศ. 2453

ภาพที่ 4-3 ภาพขยายแผนที่เชิงเลข พ.ศ. 2453 ที่ผ่านการคัดลอกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์

ภาพที่ 4-4 ภาพถ่ายทางอากาศแสดงอาคารที่ใช้ในการอ้างอิงพิกัด ใน พ.ศ. 2553

ภาพที่ 4-5 แผนที่เชิงเลข พ.ศ. 2553 ที่ผ่านการคัดลอกเพื่อใช้ในการวิเคราะห์

4.1.4 การประมวลข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพเพื่อสร้างแผนที่กลางที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบ

เนื่องจากข้อมูลแผนที่เก่า และภาพถ่ายทางอากาศซึ่งใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบในบางปีมีข้อมูลทางกายภาพที่ไม่สมบูรณ์จึงจำเป็นต้องเลือกองค์ประกอบทางกายภาพในปีที่สมบูรณ์ที่สุดเป็นบรรทัดฐานในการสร้างแผนที่เปรียบเทียบ ยกตัวอย่างเช่น

แผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ.2475-2495 มีความสมบูรณ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของสวน และทางสัญจรทางน้ำมากที่สุด องค์ประกอบทางกายภาพของสวน และทางสัญจรทางน้ำในปีนี้จึงถูกใช้เป็นบรรทัดฐานในการสร้างแผนที่กลางในการศึกษา

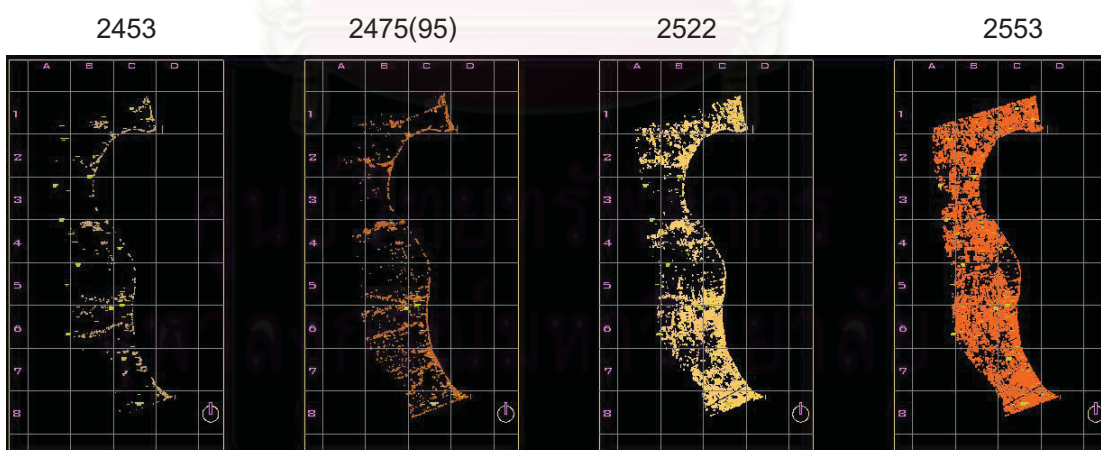
ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณกรุงเทพฯ พ.ศ.2553 (ประกอบแผนที่เชิงเลขบริเวณกรุงเทพฯ พ.ศ.2549)มีความเที่ยงตรงของขนาด และตำแหน่งขององค์ประกอบทางกายภาพ ภาพถ่ายทางอากาศบริเวณกรุงเทพฯ พ.ศ.2553(ประกอบแผนที่เชิงเลขบริเวณกรุงเทพฯ พ.ศ.2549)จึงถูกใช้เป็นบรรทัดฐานในการอ้างอิงขนาด และตำแหน่งในการสร้างแผนที่กลางในการศึกษา

4.2 การแยกชั้นข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพของแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ. 2453 ถึง พ.ศ.2553

ทำการแยกชั้นข้อมูลองค์ประกอบทางกายภาพของแผนที่แสดง รูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่ – คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

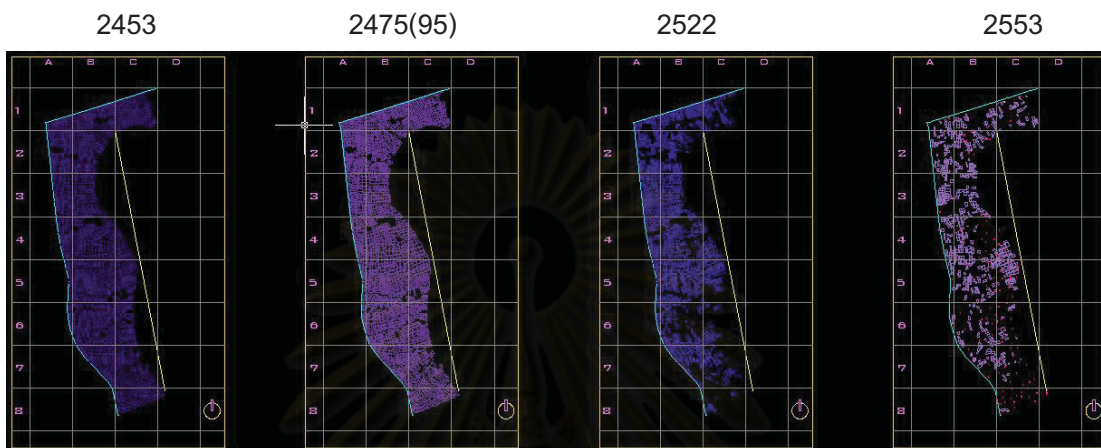
4.2.1) ชั้นข้อมูลองค์ประกอบของอาคาร

ประกอบด้วย อาคาร สิ่งปลูกสร้าง ทุกชนิดที่ปรากฏอยู่บนแผนที่

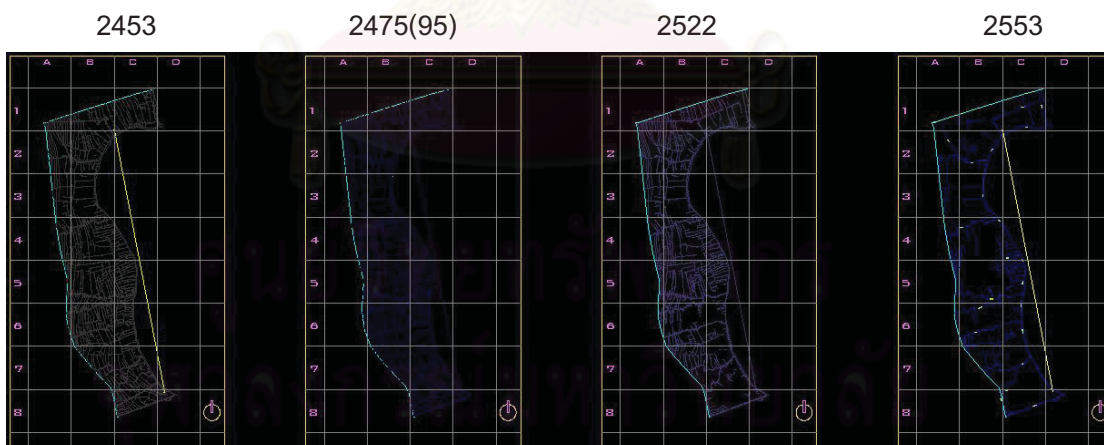
ภาพที่ 4-6 แสดงองค์ประกอบทางกายภาพอาคาร ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

4.2.2) ชั้นข้อมูลองค์ประกอบของพื้นที่สวน
ประกอบด้วยปริมาณพื้นที่สวนที่ปรากฏบนแผนที่

ภาพที่ 4-7 แสดงองค์ประกอบทางกายภาพพื้นที่สวน ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

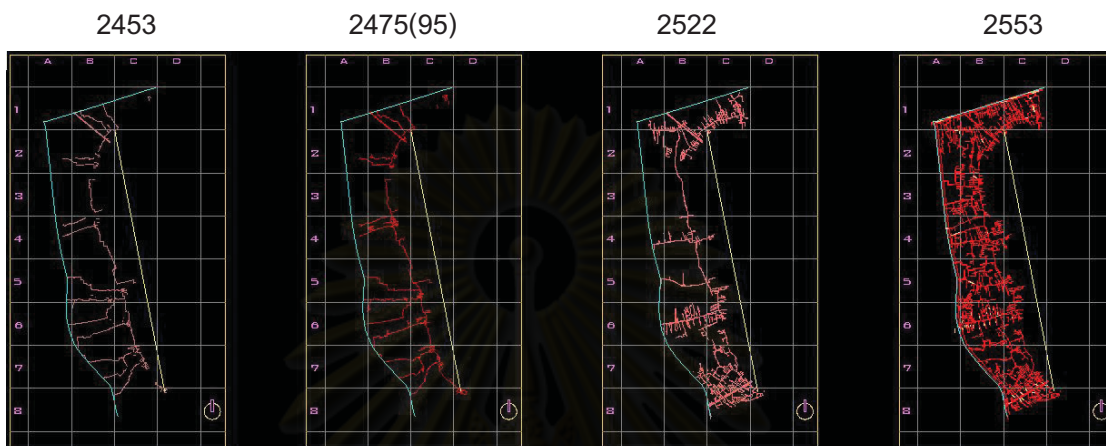
4.2.3) ชั้นข้อมูลองค์ประกอบของคลอง
ประกอบด้วย คลองสายหลัก คลองสายรอง คลองสวน ลำประโดง

ภาพที่ 4-8 แสดงองค์ประกอบทางกายภาพคลอง ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

4.2.4) ชั้นข้อมูลองค์ประกอบทางสัญจรทางบก

ประกอบด้วย ถนนสายหลัก ถนนสายรอง ซอย ทางเดิน

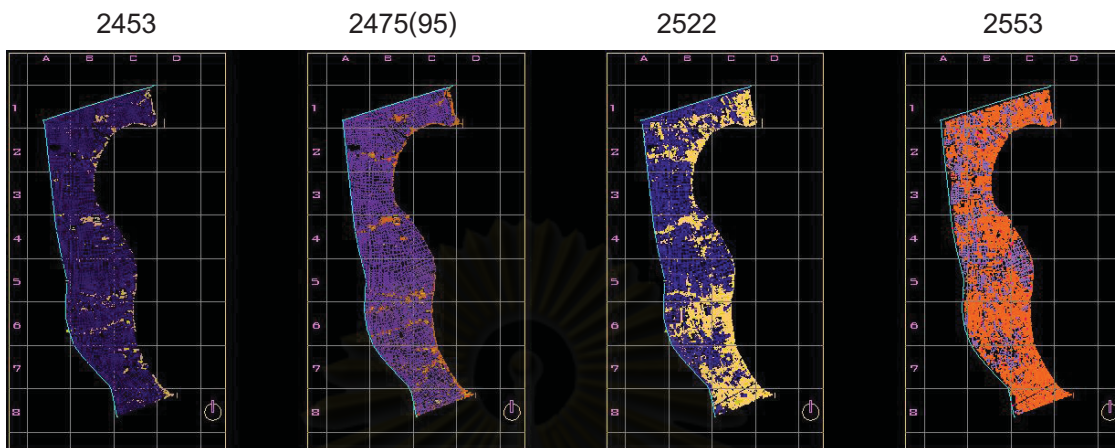
ภาพที่ 4-9 แสดงองค์ประกอบทางกายภาพทางสัญจรทางบก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

4.3 การเปรียบเทียบแผนที่แสดงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานชุมชนบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

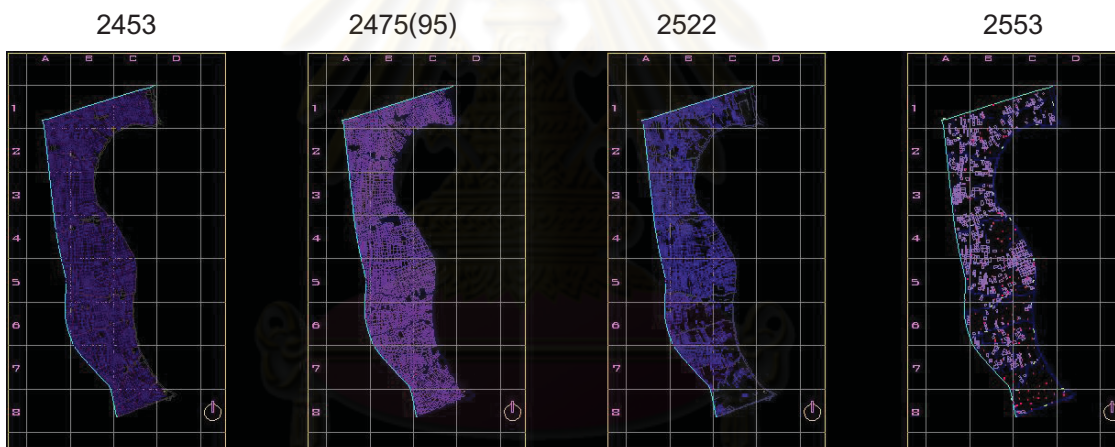
ทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบโดยอาศัยองค์ประกอบของพื้นที่สวนเป็นหลัก ได้แก่

- องค์ประกอบพื้นที่สวน
- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และองค์ประกอบของอาคาร
- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และองค์ประกอบทางสัญจรทางน้ำ
- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และองค์ประกอบทางสัญจรทางบก
- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบอาคาร ถนน และคลอง

โดยการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ในแต่ละช่วงปี ได้เป็น 3 ช่วงปี

ภาพที่ 4-10 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และอาคาร

ภาพที่ 4-11 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ

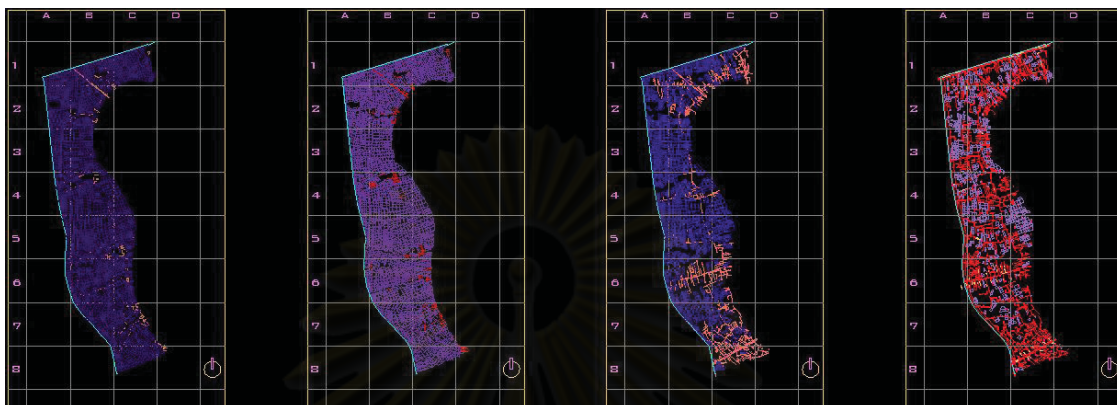
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2453

2475(95)

2522

2553

ภาพที่ 4-12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก

4.4 สํารวจภาคสนาม

ถ่ายภาพพื้นที่ และสัมภาษณ์เจ้าของอาคารบ้านเรือน

4.4.1 ภาพถ่ายองค์ประกอบพื้นที่สวน

ภาพ ที่ 4-13 พื้นที่สวนบนคลองซึกพระ ฝั่งตะวันตก

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 30 มีนาคม 2553

ภาพที่ 4-14 สภาพพื้นที่สวนที่ยังคงเหลืออยู่

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-15 สภาพการถมดินพื้นที่สวนเดิมบนถนนสายปากน้ำ-กระโจมทอง 13

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-16 สภาพพื้นที่สวนที่ยังคงเหลืออยู่

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพ ที่ 4-17 สภาพพื้นที่สวนที่ยังคงเหลืออยู่

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-18 พื้นที่สวน ถนนสายปากน้ำ-กระโจมทอง

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-19 การถมที่บนพื้นที่สวนเดิม ถ่ายจากถนนราชพฤกษ์

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-20 สภาพพื้นที่สวนริมถนนแก้วเงินทองมีการล้อมรั้ว

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-21 สภาพสวนเดิมในเขตชุมชนริมถนนแก้วเงินทอง

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

4.4.2 ภาพถ่ายองค์ประกอบอาคาร

ภาพที่ 4-22 วัดทองศาลางาม

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

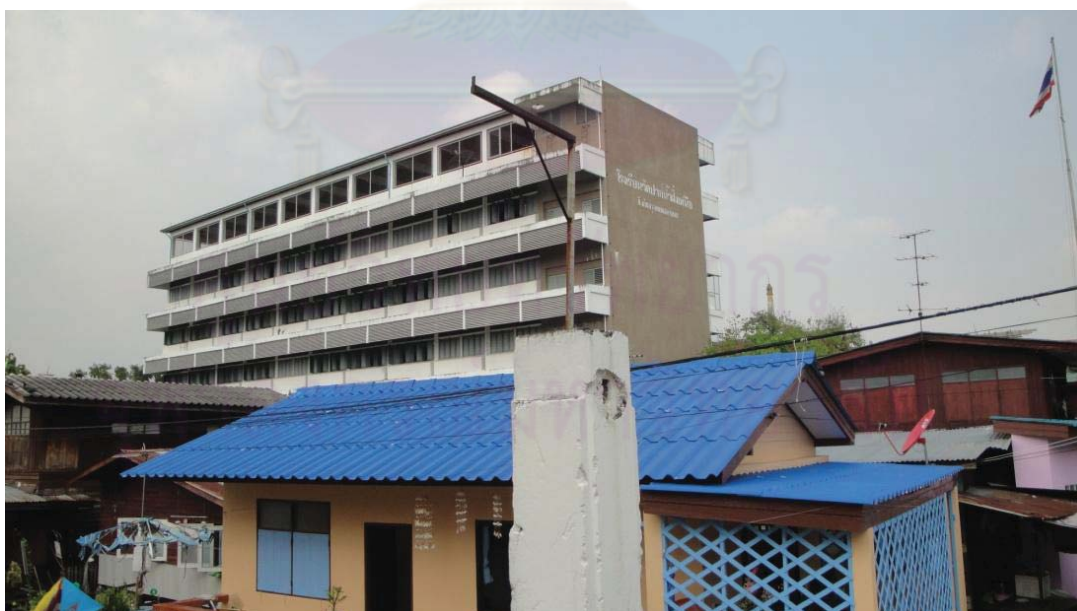

ภาพ ที่ 4-23 ลานคอนกรีตวัดวิจิตรการนิมิตร(วัดหัง)

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-24 สะพาน และทางเดิมเดิม ข้ามคลองบางเสาธง(ขวามือคือโรงพยาบาล) ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-25 ตึกโรงเรียนปากน้ำวิทยาคม

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพ ที่ 4-26 โครงการจัดสรรคอนโดมิเนียมสายปากน้ำ-กระโเจมทอง

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-27 ปากทางหมู่บ้านพิบูลย์

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

4.4.3 ภาพถ่ายองค์ประกอบทางสัญจรทางบก

ภาพที่ 4-28 ถนน และสะพานในชุมชนคูหาสวรรค์

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 16 มิถุนายน 2553

ภาพที่ 4-29 ถนน และบ้านเรือนภายในชุมชนวัดคูหาสวรรค์

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 16 มิถุนายน 2553

ภาพที่ 4-30 ทางเดินไม้หน้าวัดคูหาสวรรค์

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 19 กรกฎาคม 2553

ภาพ ที่ 4-31 ทางเดินและสะพานข้ามคลองบางเพ็ญซึ่งปรากฏบนแผนที่โบราณ ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

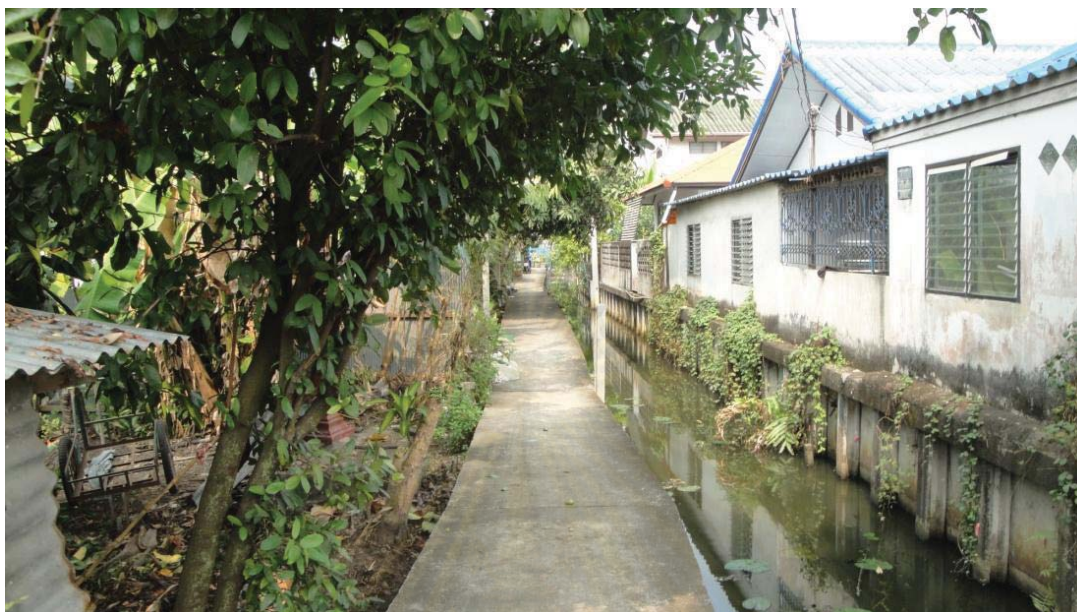
ภาพที่ 4-32 ปากทางเข้าสถานีตำรวจนครบาลบางเสาธง

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-33 สภาพถนนสายปากน้ำ-กระโหลกทอง

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-34 ทางเดิน และคลองสวนเดิมในเขตชุมชนถนนสายปากน้ำ-กระโเจมทอง ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

ภาพที่ 4-35 แนวก่อสร้างถนน พรานนก-พุทธมณฑล สาย4

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 22 ธันวาคม 2553

4.4.4 ภาพถ่ายองค์ประกอบทางสัญจรทางน้ำ

ภาพที่ 4-36 ปากคลองภาษีเจริญ

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 30 มีนาคม 2553

ภาพที่ 4-37 ปากคลองบางเสาธง

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 30 มีนาคม 2553

ภาพที่ 4-38 ปากคลองบ้านไทร

ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 30 มีนาคม 2553

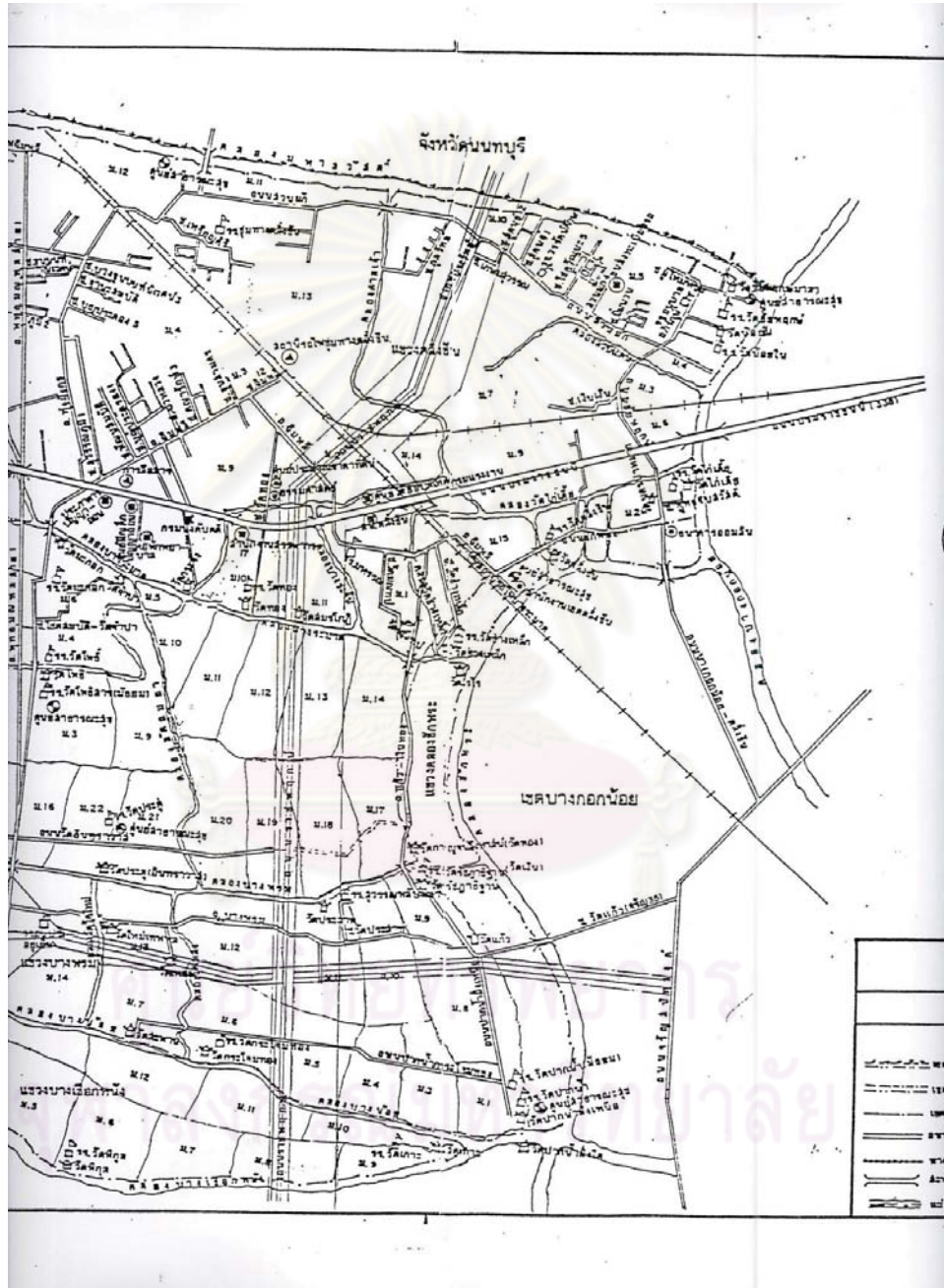

ภาพที่ 4-39 ปากคลองชักพระ

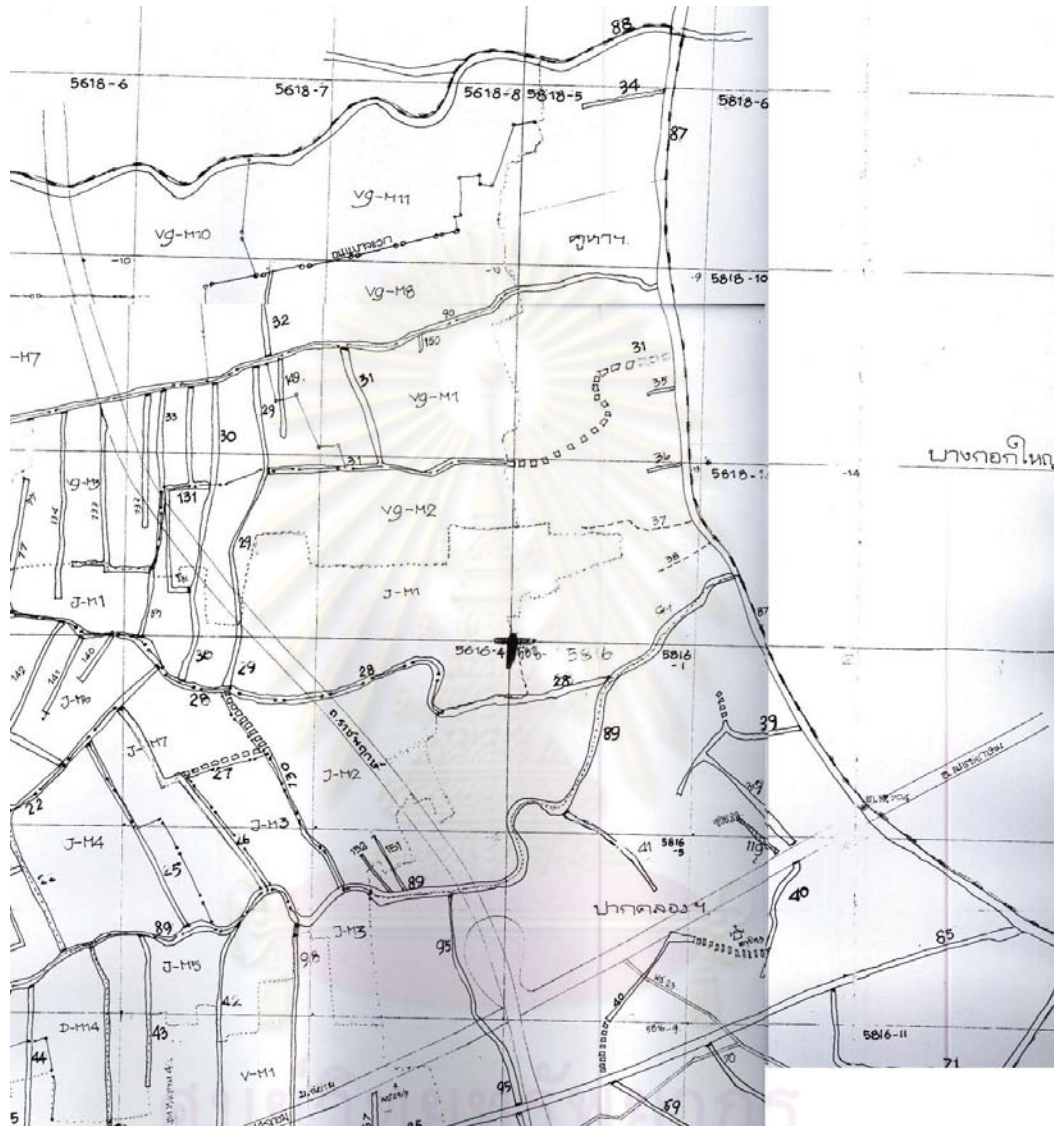
ที่มา: ผู้วิจัย วันที่ 30 มีนาคม 2553

4.5 แผนที่คลองระบายน้ำ

ใช้ประกอบการวิเคราะห์ความเปลี่ยนแปลงของทางสัญจรทางน้ำภายในพื้นที่ศึกษา

ภาพที่ 4-40 แผนที่คลองระบายน้ำในเขตดลิ่งชั้น
ที่มา : สำนักงานเขตดลิ่งชั้น

ภาพที่ 4-41 แผนที่คลองระบายน้ำในเขตภาษีเจริญ

ที่มา : สำนักงานเขตภาษีเจริญ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 5

ผลการสำรวจ

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน

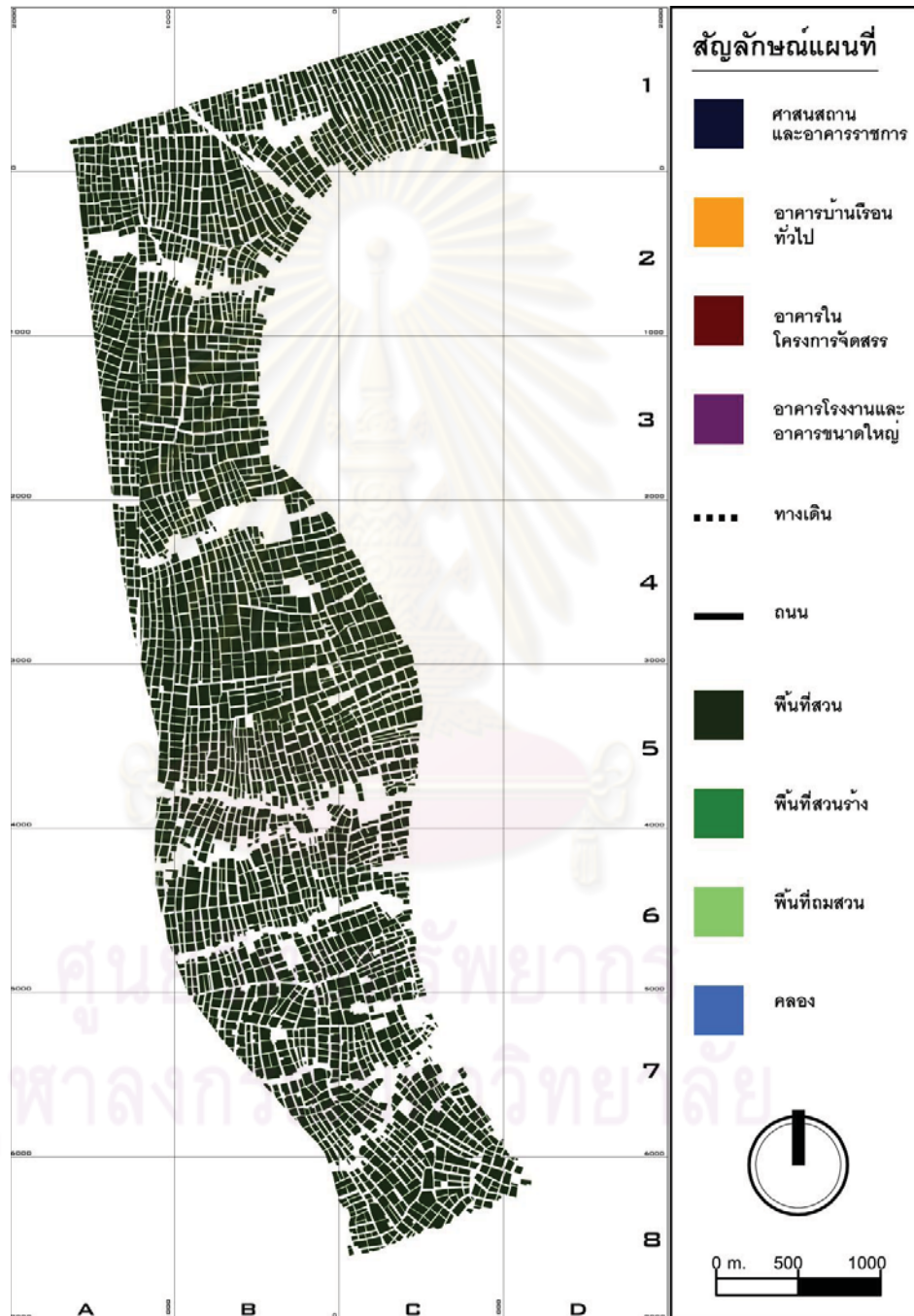
บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซ้พระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

- 5.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซ้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2453
  - 5.1.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน
  - 5.1.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร
  - 5.1.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก
  - 5.1.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ
  - 5.1.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ
- 5.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองซ้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2475(95)
  - 5.2.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน
  - 5.2.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร
  - 5.2.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก
  - 5.2.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ
  - 5.2.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ

- 5.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-
คลองขี้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2522
- 5.3.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน
  - 5.3.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร
  - 5.3.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร
ทางบก
  - 5.3.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร
ทางน้ำ
  - 5.3.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก
และทางสัญจรทางน้ำ
- 5.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-
คลองขี้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2553
- 5.4.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน
  - 5.4.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร
  - 5.4.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร
ทางบก
  - 5.4.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร
ทางน้ำ
  - 5.4.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก
และทางสัญจรทางน้ำ

5.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองขี้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2453

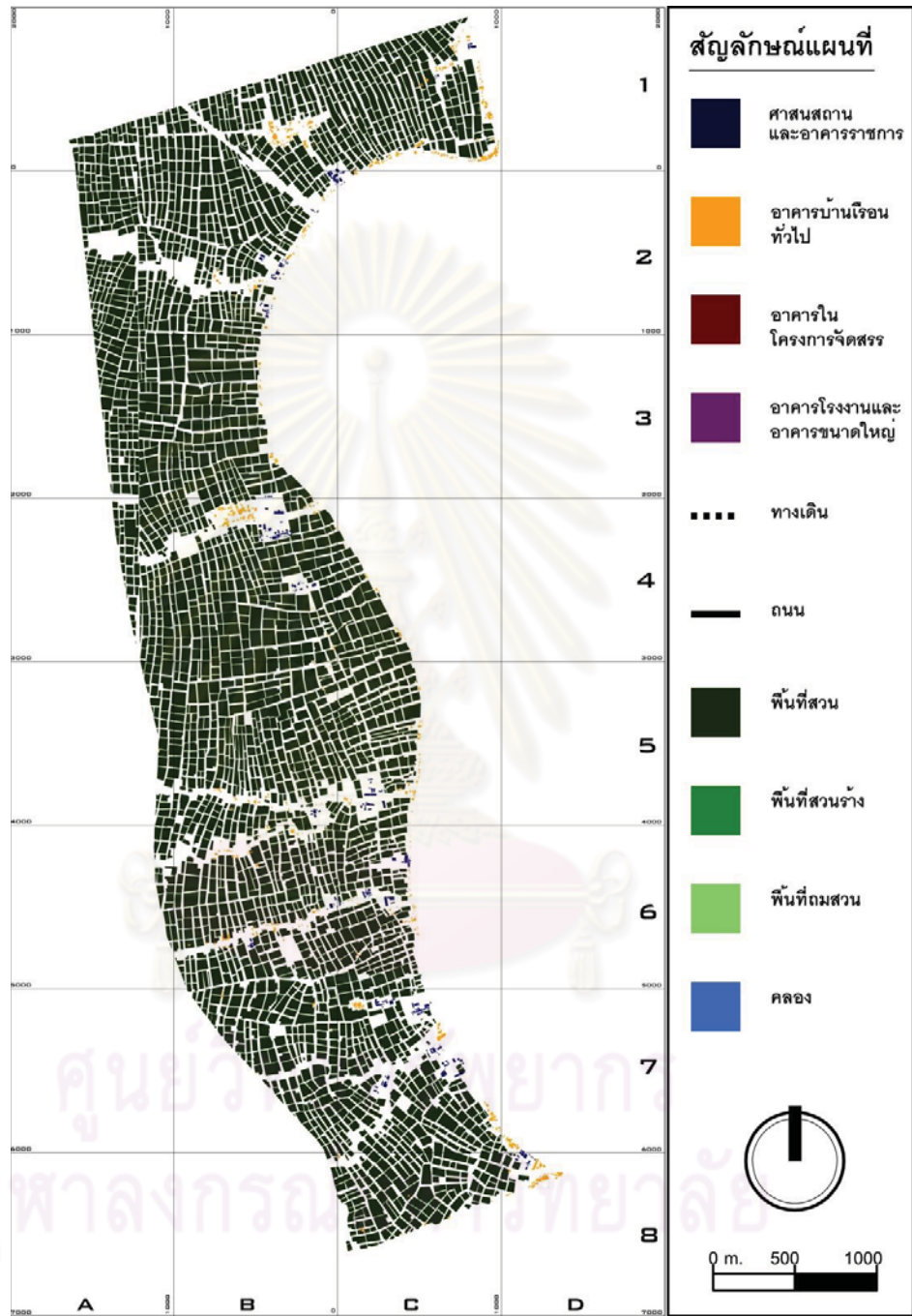
แผนที่ 5.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2453

5.1.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวนปี พ.ศ.2453

จากการศึกษาแผนที่องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวนปี พ.ศ. 2453 พบว่า

-พื้นที่ศึกษามีสภาพเป็นพื้นที่สวน 8.86034 ตารางกิโลเมตร คิดเป็น ร้อยละ 86.26 ของพื้นที่ ศึกษา ซึ่งมีขนาดพื้นที่ 10.271ตารางกิโลเมตร ครอบคลุมตลอดทั้งพื้นที่ศึกษา เว้นเพียงพื้นที่ริมตลิ่ง และที่ตำแหน่งระหว่าง B1และ B2 ซึ่งปรากฏที่ว่างเป็นแนวทแยงทางตอนเหนือของพื้นที่ ลักษณะของสวนโดยรวมมีสภาพสมบูรณ์ ลักษณะของสวนในแถวที่ 1-4 ส่วนใหญ่มีลักษณะเป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่มีแนวของสวนชัดเจน และมีขนาดเป็นสวนขนาดใหญ่ โดยเฉพาะในบริเวณแถวที่3-4 ในขณะที่สวนในแถวที่ 5-8 มีลักษณะของสวนไม่แน่นอน มีแนวของสวนไม่ชัดเจน และสวนใหญ่มีขนาดของสวนเล็กกว่าสวนในแถวที่ 1-4 ทั้งนี้ แนวของสวนทั้งหมดตั้งฉาก กับพื้นที่ริมตลิ่งเสมอ โดยหันด้านแคบของสวนเข้าหาพื้นที่ริมตลิ่ง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2453

5.1.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร พบว่า มีอาคารประเภทต่างๆ ได้แก่

-ศาสนสถาน และสถานที่ราชการ ภายในพื้นที่ศึกษาพบวัด จำนวน 24 แห่ง มีลักษณะกระจุกตัวกันเป็นกลุ่มวัด แยกได้เป็น 6 กลุ่มวัด และ วัดอีก 3 แห่งที่แยกตัวจากวัดอื่นๆ ได้แก่

กลุ่มที่ 1

วัดไก่เตี้ย
วัดนครป่าหมาก
วัดตลิ่งชัน (อยู่ห่างจากวัดอื่น)

กลุ่มที่ 2

วัดช่างเหล็ก
วัดอังกุลา
วัดเรไร

กลุ่มที่ 3

วัดกาญจนสิงห์hausen
วัดรัษฎาธิฐาน
วัดแก้ว

กลุ่มที่ 4

วัดปากน้ำเหนือ
วัดปากน้ำใต้
วัดเกาะ

วัดทอง (อยู่ห่างจากวัดอื่น)

กลุ่มที่ 5

วัดหนัง
วัดตาโน
วัดนก

วัดปทุมฉัตรนิราม

กลุ่มที่ 6

วัดโบสถ์

วัดคูหาสวรรค์

วัดสุวรรณคีรี

วัดกำแพง

วัดทอง

วัดยาง

วัดนवलนดิษ (อยู่ห่างจากวัดอื่น)

ทั้งนี้ ปรากฏ **สถานที่ราชการ** ทั้งนี้ ปรากฏอาคารราชการ ได้แก่

โรงพักกองตระเวนบางระมาด ในพิภักดิ์ระวาง 2B

โรงพักกองตระเวนบางเสาธง ในพิภักดิ์ระวาง 5C

-อาคารบ้านเรือน มีลักษณะการก่อตัวบนพื้นที่ริมขอบของพื้นที่สวน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในพื้นที่ใกล้วัด ยกเว้นชุมชนในบริเวณพิภักดิ์ระวาง 2B ซึ่งก่อตัวกันอยู่โดดๆ ไม่ได้อยู่ใกล้วัด โดยปรากฏการตำแหน่งที่ตั้งของอาคารค่อนข้างหนาแน่นดังนี้

ทางทิศเหนือของวัดดลิ่งชัน

ทางทิศตะวันตกเฉียงเหนือของวัดดลิ่งชัน

แนว ออก-ตก ทั้งสองฝั่งช่วงหลังวัดกาญจนสิงห์หาศน์ และวัดรัษฎานุสถาน

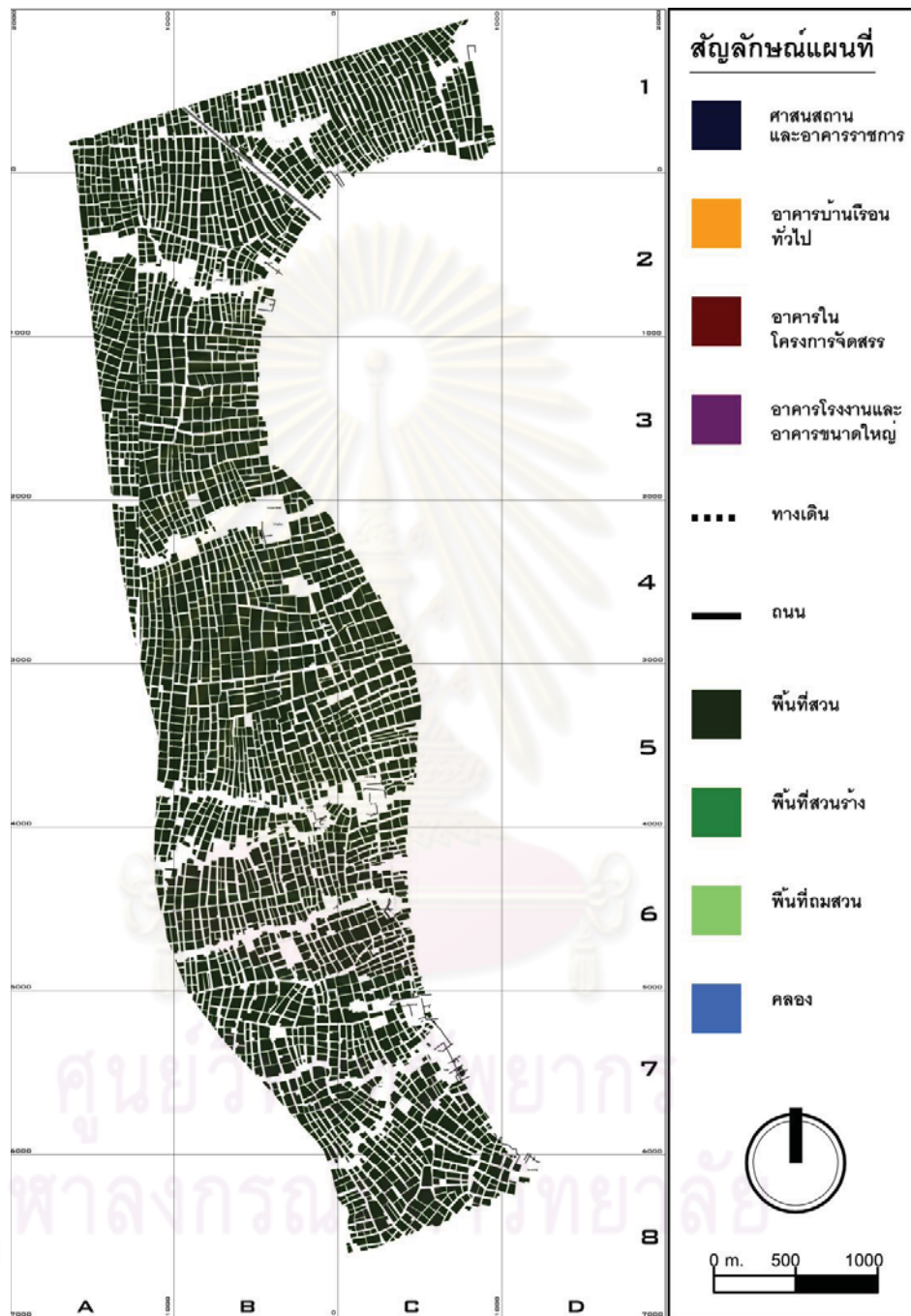
แนว เหนือ-ใต้ ช่วงระหว่างวัดทองศาลางามถึงวัดนवलนดิษ

นอกจากนี้ อาคารส่วนใหญ่กระจายตัวกันอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งและยิ่งน้อยมากเมื่อยิ่งลึกเข้าไปทางทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา โดยมีลักษณะความสัมพันธ์ของอาคารกับพื้นที่สวน คือ พื้นที่ของอาคารมักจะอยู่ในบริเวณขอบของพื้นที่สวน และมักจะแยกขาดจาก

พื้นที่สวนอย่างชัดเจน โดยพบความหนาแน่นในบริเวณ พิกัดระวาง
1B,1C,4B,7C,8D ทั้งนี้พื้นที่สวนยังคงอัตราสวนเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่
ของพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2453

5.1.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พบว่า ปรากฏถนนเป็นสัญลักษณ์เส้นสีแดงบนแผนที่กรุงเทพฯ 2453 โดยส่วนใหญ่จะพบในบริเวณเขตที่ดินของศาสนสถาน ส่วนที่อยู่นอกเขตของวัด พบเพียง 3 สายเท่านั้น ได้แก่

ถนนซึ่งทอดตัวตามแนวทิศตะวันออก – ตะวันตก ในพิกัดระวางที่ 7C เชื่อมระหว่างคลองบางกอกใหญ่ กับวัดโบสถ์

ถนนซึ่งทอดตัวตามแนวทิศตะวันตกเฉียงเหนือ ในพิกัดระวางที่ 7C 7D จากวัดนวลนรดิษฐ์ไปสู่ดักที่คลองบางไผ่

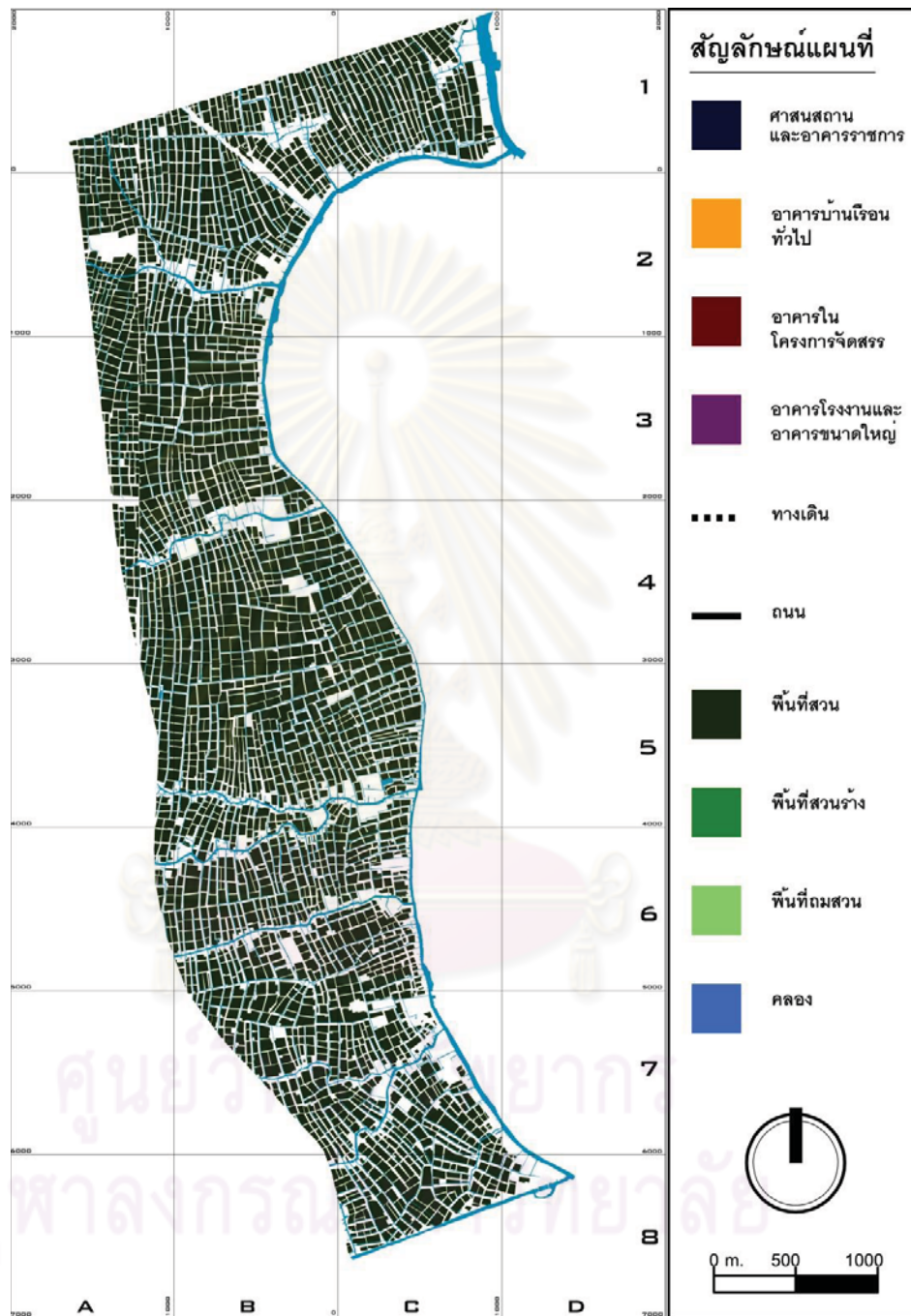
ถนนในพิกัดระวางที่ 8D ซึ่งทอดตัวอยู่หลังวัดนวลนรดิษฐ์

โดยความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบกแบ่งได้เป็น 2 กรณี ได้แก่

-ถนน ซึ่งสวนใหญ่อยู่แยกขาด และไม่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่สวนอย่างชัดเจน

-ทางเดินซึ่งลัดเลาะตาม “ชวาบ” เข้าไปในพื้นที่สวนโดยมีทิศทางแปรเปลี่ยนขึ้นอยู่กัปลักษณะการวางตัวของขนำสวน

แผนที่ 5.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2453

5.1.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พบว่า ภายในพื้นที่ศึกษาปรากฏคลองในระดับต่างๆ ได้แก่

-คลองในระดับคลองหลัก 3 สาย ได้แก่

คลองบางกอกน้อย ซึ่งอยู่ริมพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือ ในพิภคระวางที่ 1C

คลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ซึ่งอยู่ริมพื้นที่ศึกษาทางทิศตะวันออก ในพิภคระวางที่ 1C,2B,3B,4B,4C,5C,6C,7C,7D,8D

คลองภาษีเจริญ ซึ่งอยู่ริมพื้นที่ศึกษาทางทิศใต้ ในพิภคระวางที่ 8C,8D

- คลองในระดับคลองรอง 6 สาย ได้แก่

คลองตลิ่งชัน ในพิภคระวางที่ 1B

คลองบางระมาด ในพิภคระวางที่ 2A,2B

คลองบางพรหม ในพิภคระวางที่ 4A,4B

คลองบางเชือกหนัง ซึ่งแยกออกเป็นคลองบางน้อย ในพิภคระวางที่ 5A,5B,5C,6A,6B

คลองบางแวก ในพิภคระวางที่ 6B,6C

คลองบางเพ็ญ ซึ่งแยกออกเป็นคลองบางจาก ในพิภคระวางที่ 7B,7C,8C

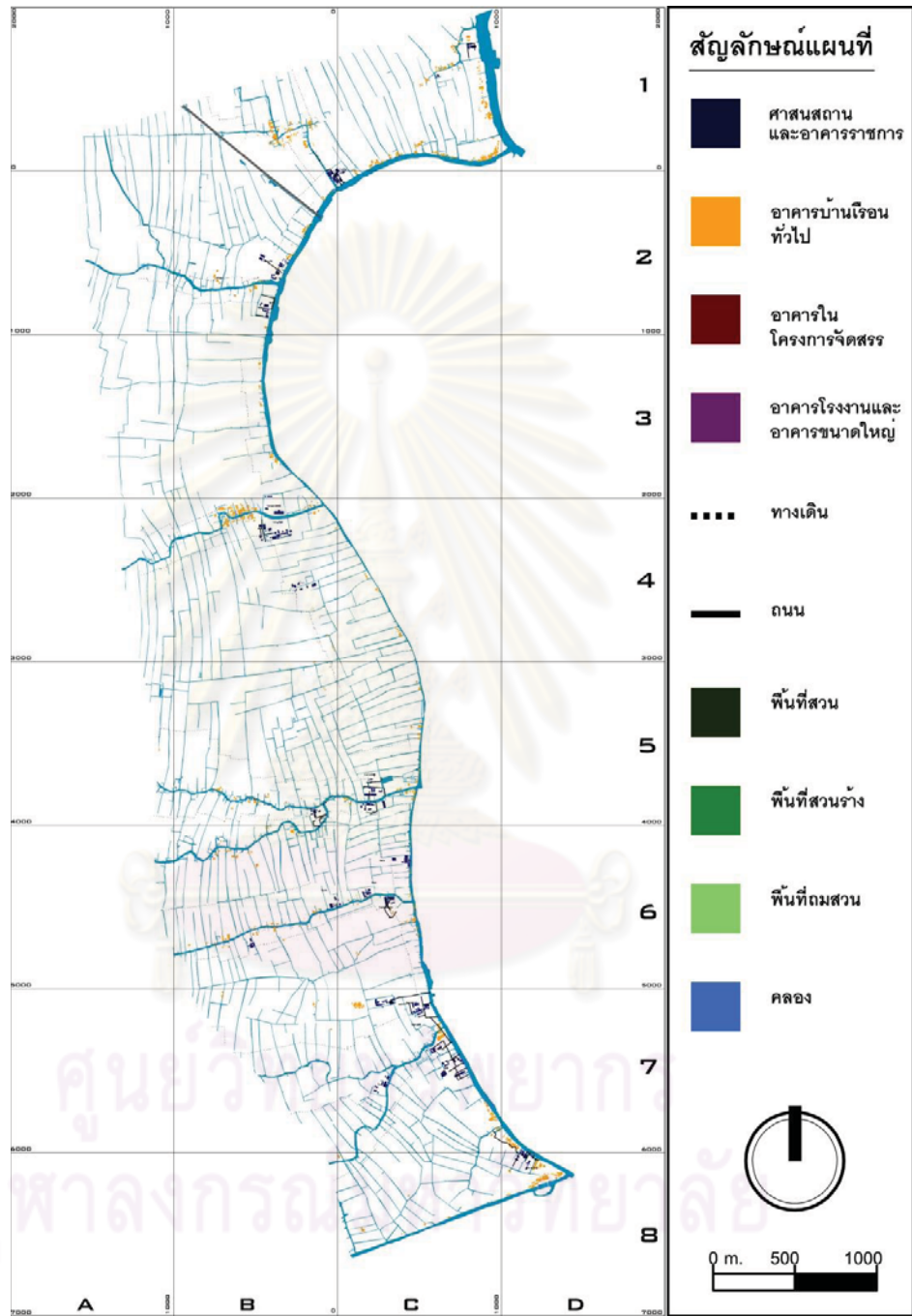
-คลองในระดับคลองสวนซึ่งทำหน้าที่เชื่อมต่อระหว่างคลองรอง กับคลองรอง และผิวน้ำเข้าสู่พื้นที่สวน

-คลองในระดับคลองลำประโดง ซึ่งทำหน้าที่ผิวน้ำเข้าสู่พื้นที่สวน

โดยพบว่าความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ มีลักษณะดังต่อไปนี้

- คลองในระดับคลองหลัก และคลองรองเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลต่อรูปสัณฐานของชนิดสวนในพื้นที่ซึ่งคลองหลัก และคลองรองนั้นๆไหลผ่าน โดยชนิดสวนจะหันด้านแคบตั้งฉากกับคลองเป็นส่วนใหญ่
- ในพื้นที่ซึ่งมีการวางตัวของคลองในระดับคลองรองมีลักษณะคดเคี้ยวมาก และอยู่ใกล้กัน จะส่งผลต่อรูปสัณฐานของชนิดสวน จนมีลักษณะคดเคี้ยวตามไปด้วย
- คลองสวน และคลองลำประโดงทำหน้าที่เป็นทางผันน้ำ และแสดงอาณาเขตของชนิดสวน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำพ.ศ.2453

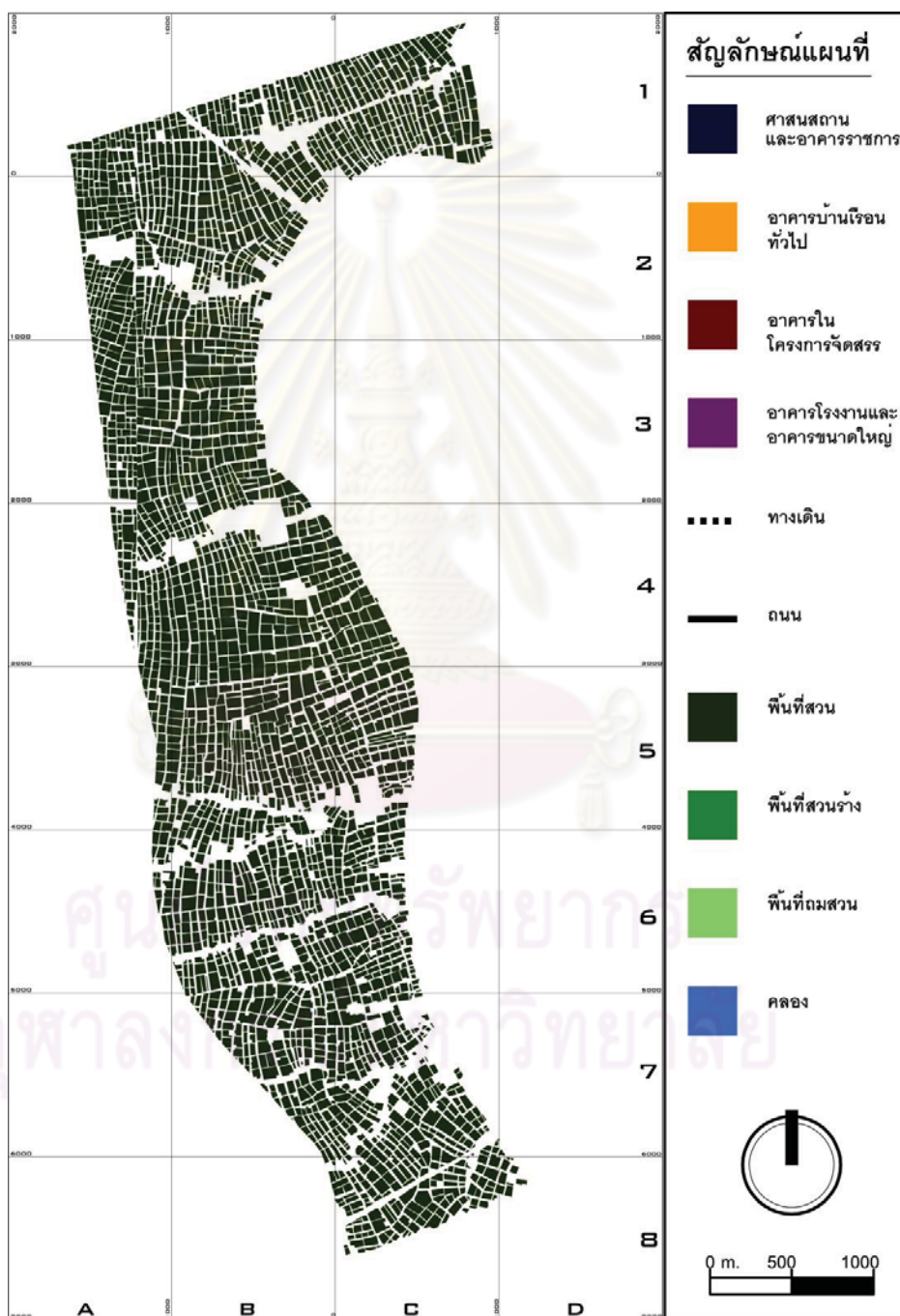
5.1.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พบว่า

- อาคาร และชุมชนเกือบทั้งหมดจะตั้งอยู่บนพื้นที่ว่างริมตลิ่งคลอง โดยอาศัยทางสัญจรทางน้ำเป็นทรัพยากรในการดำรงชีวิต และเป็นเส้นทางการคมนาคม
- อาคารมีความสัมพันธ์กับทางสัญจรทางบก เฉพาะในอาคารบางประเภทเท่านั้น คือ ศาสนสถาน และใช้ทางเดินภายในขนัดสวนเป็นทางติดต่อระหว่างชุมชน
- ทางสัญจรทางน้ำเป็นทางสัญจรหลัก โดยมีทางสัญจรทางบก เป็นทางสัญจรรอง ที่ใช้เชื่อมระหว่างคลองกับอาคารที่อยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่ริมตลิ่ง เช่นถนนซึ่งเชื่อมวัดโบสถ์ กับคลองบางกอกใหญ่ ในพิภักดิ์ระวางที่ 7C

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองขี้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2475(95)

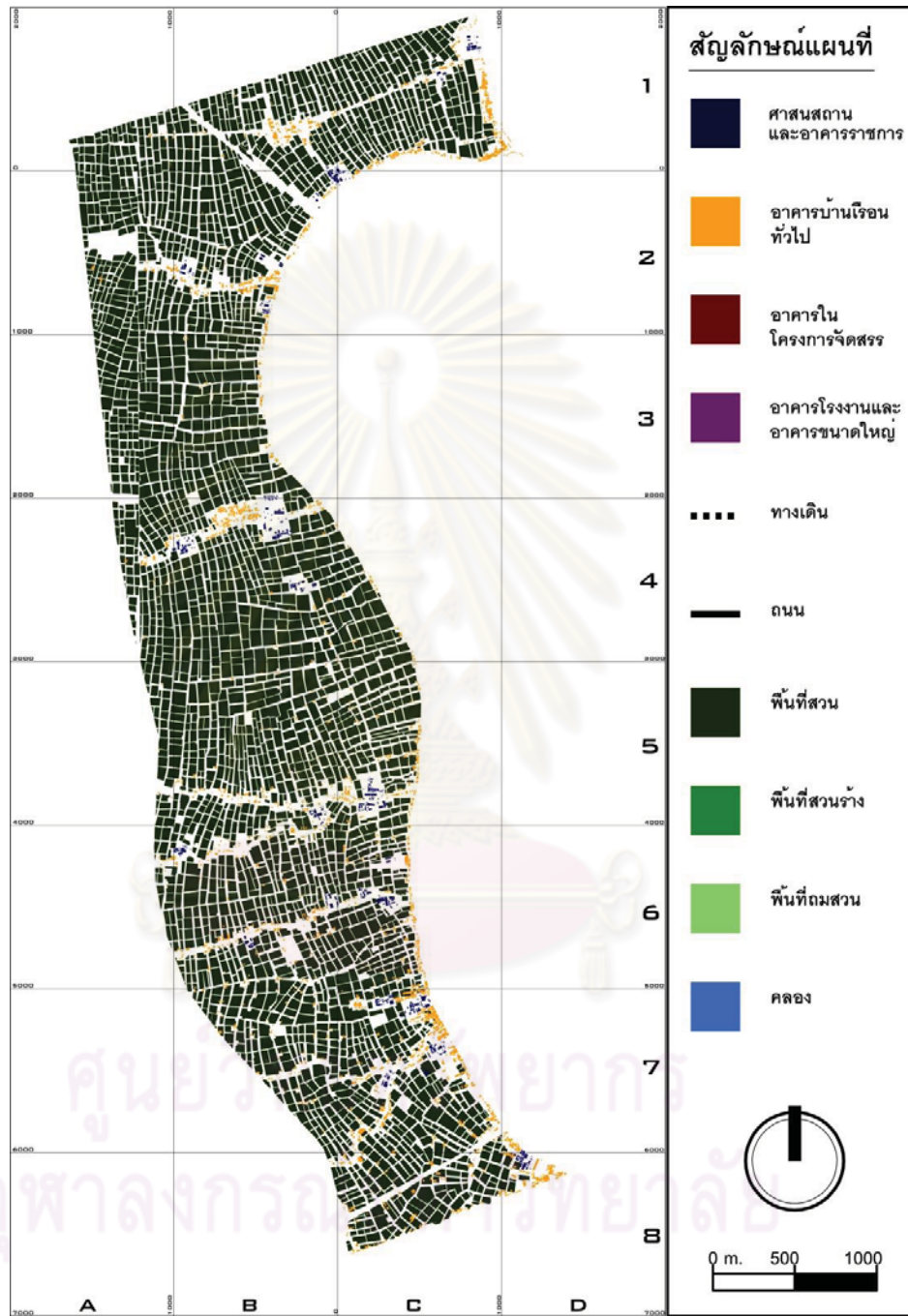
แผนที่ 5.6 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2475(95)

5.2.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน

จากการศึกษาแผนที่องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พบว่า มีสภาพพื้นที่สวน 8.79 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 85.58 ของพื้นที่ศึกษา โดยปรากฏพื้นที่ว่างเป็นแนวในบริเวณ 1C และ 8C ทัวไปสภาพพื้นที่ยังคงเป็นสวน มีลักษณะการวางตัว และรูปสัณฐาน ไม่ต่างไปจากปี พ.ศ.2453

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.7 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2475(95)

5.2.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร พบว่า มีอาคารประเภทต่างๆ ได้แก่

-ศาสนสถาน และสถานที่ราชการ ภายในพื้นที่ศึกษาพบวัด

จำนวน 23 แห่ง มีลักษณะกระจุกตัวกันเป็นกลุ่มวัด แยกได้เป็น 6 กลุ่มวัด และ วัดอีก 3 แห่งที่แยกตัวจากวัดอื่นๆ เหมือนในปี พ.ศ.

2453 ยกเว้นการยุบรวมวัดวัดคูหาสวรรค์ซึ่งรวมเข้ากับวัดสุวรรณคีรี

-สถานที่ราชการ ได้แก่

ที่ว่าการ ต.ตลิ่งชัน ในพิกัดระวาง 2B

ที่ว่าการ ต.บางเสาธง ในพิกัดระวาง 5C

-อาคารบ้านเรือน พื้นที่อาคารริมตลิ่งขยายตัวลึกเข้าไปในคลอง

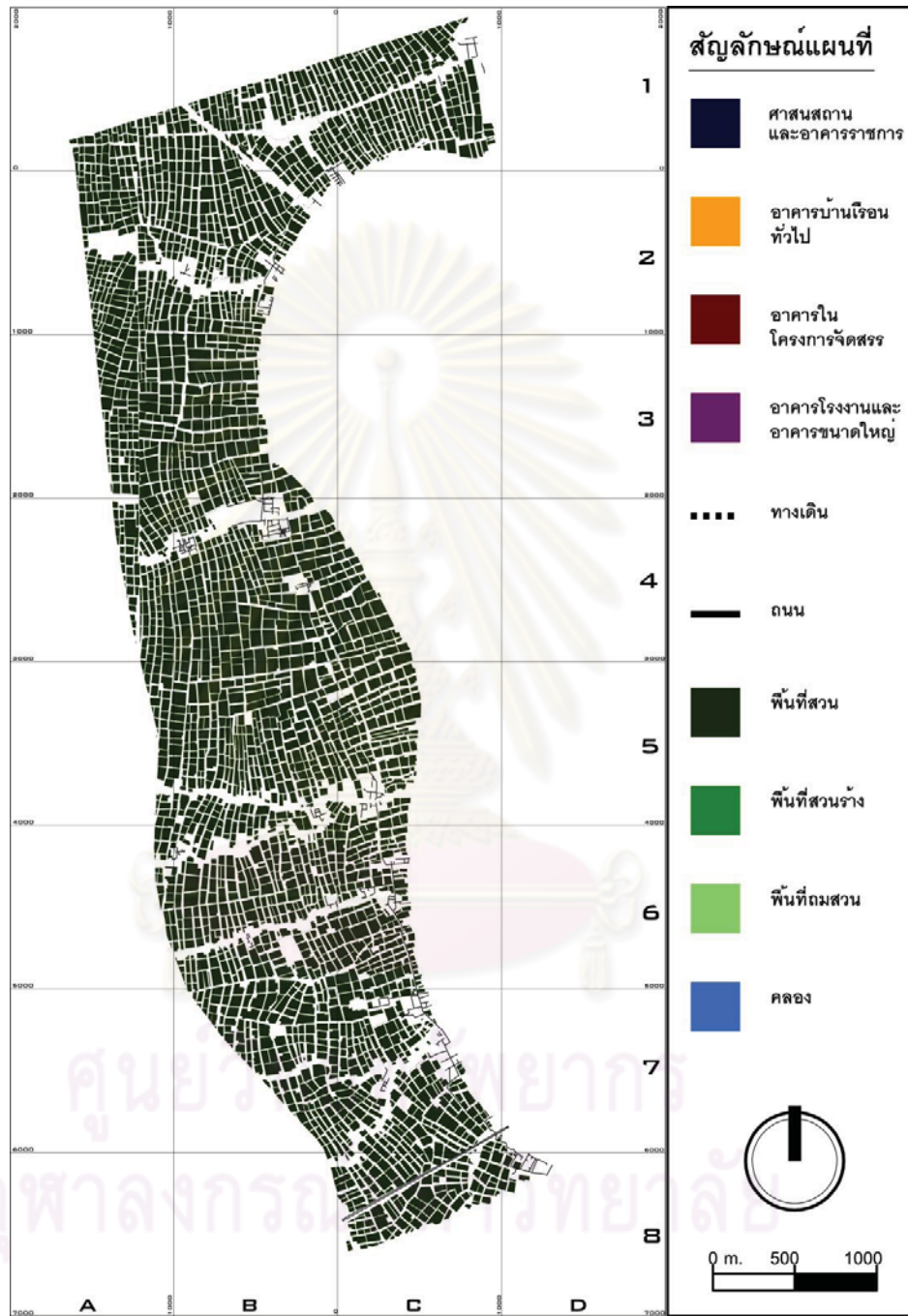
ร่อง ส่วนที่ตั้งชุมชนริมตลิ่งเดิมก็มีการขยายตัวมากขึ้นจนเกิดเป็นชุมชนที่มีที่ตั้งอยู่ระหว่างกลุ่มวัด โดยมีลักษณะความสัมพันธ์

ระหว่างพื้นที่สวน กับอาคารดังนี้ คือ อาคารส่วนหนึ่งได้กระจายตัว

เข้าไปในพื้นที่สวนในลักษณะการแทรกตัวอยู่โดยเฉพาะอย่างยิ่งใน

แถวที่ 5-8 ในขณะที่พื้นที่สวนยังคงอัตราส่วนเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.8 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2475(95)

5..2.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พบว่า

-มีการตัดทางสัญจรทางบก ในระดับถนนชุมชน ที่อยู่นอกเขตศาสนา
สถาน เพื่อเชื่อมระหว่างสถานที่สำคัญ เช่น

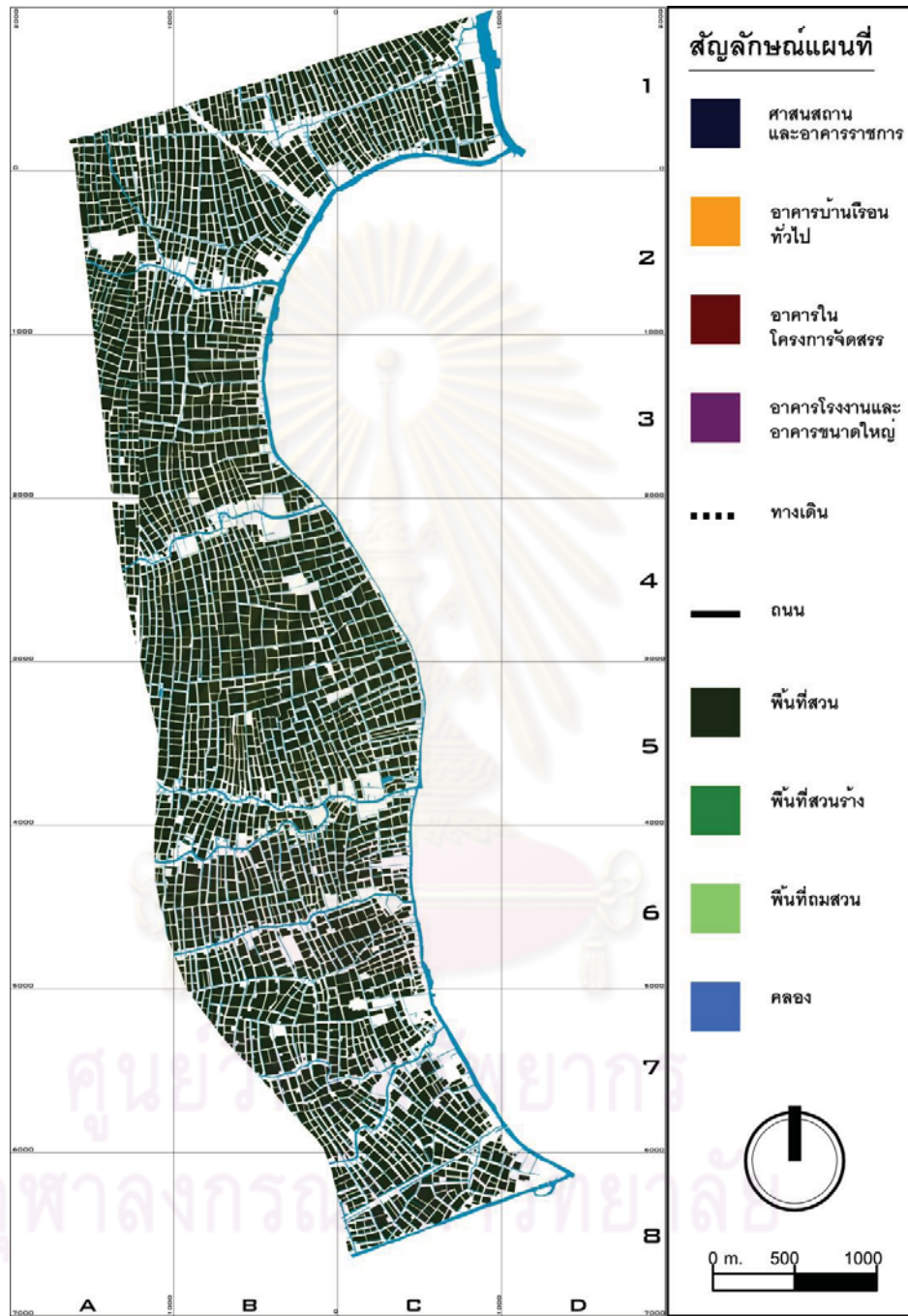
วัด กับ วัด

วัด กับ ชุมชน

กลุ่มวัด กับกลุ่มวัด

-มีการตัดทางสัญจรทางบก ในระดับถนนหลวงเกิดขึ้นในบริเวณ
พิกัดระวางที่ 7C,8C คือ ถนนเพชรเกษม ซึ่งส่งให้พื้นที่สวนในพิกัด
ระวางดังกล่าวหายไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.9 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2475(95)

5.2.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ

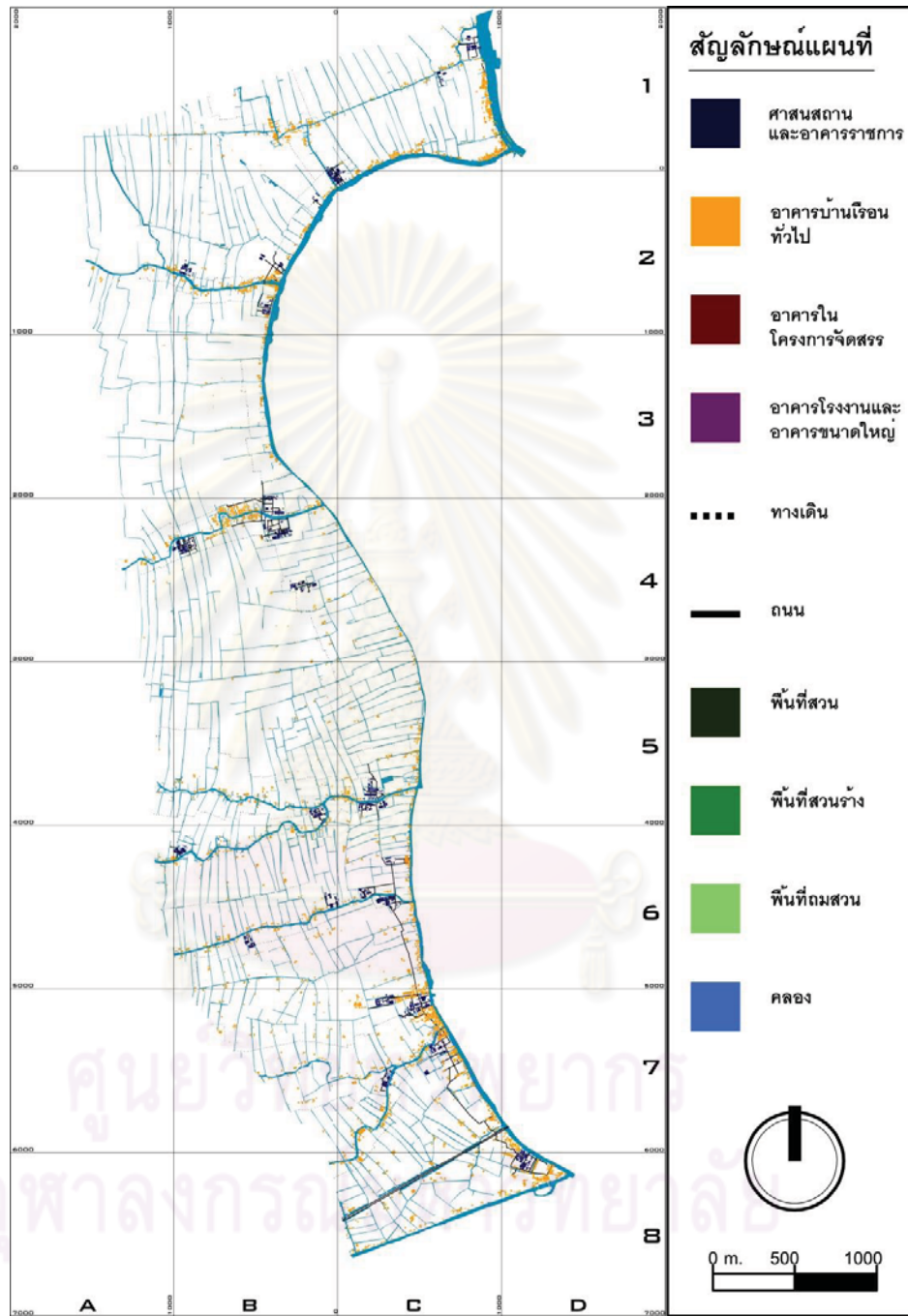
จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ
ของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ พบว่า

-มีทางสัญจรทางน้ำในระดับคลองรองเพิ่มขึ้นในพิกัดระวาง
ที่ 1C คือ คลองวัดไก่อ่เตี้ย ซึ่งผลให้พื้นที่สวนในพิกัดระวาง
ดังกล่าวหายไป

-ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน
และทางสัญจรทางน้ำยังคงมีบทบาทเหมือนในปี พ.ศ.2453

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.10 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2475(95)

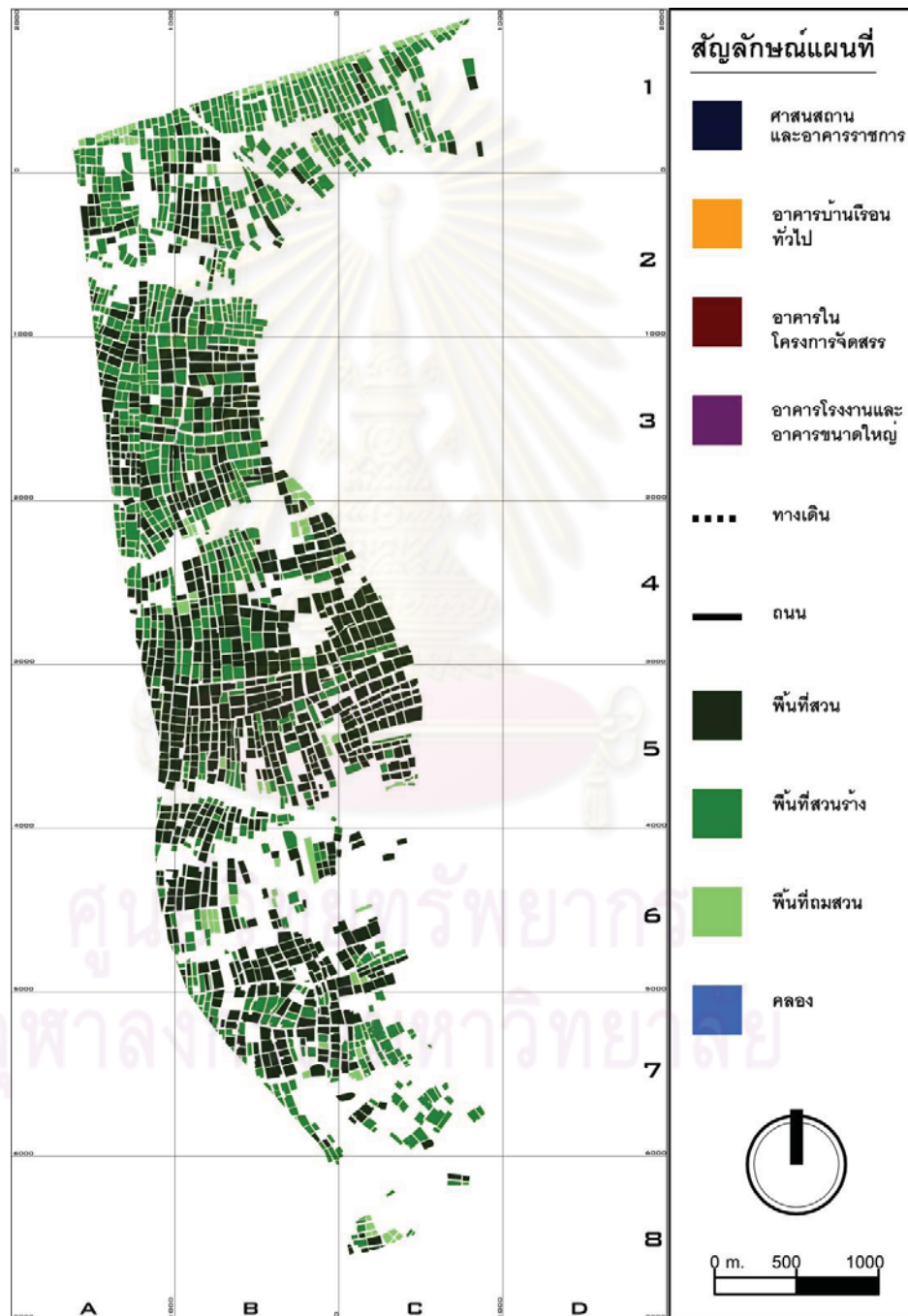
5.2.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก พบว่า

- อาคาร และชุมชนเกือบทั้งหมดจะตั้งอยู่บนพื้นที่ว่างริมตลิ่งคลอง โดยมีปริมาณความหนาแน่นมากในบริเวณใกล้วัด
- อาคารมีความสัมพันธ์กับทางสัญจรทางบกซึ่งเชื่อมต่อระหว่างสถานที่สำคัญในพื้นที่ศึกษา
- ทางสัญจรทางน้ำเป็นทางสัญจรหลัก โดยมีทางสัญจรทางบกเป็นทางสัญจรรอง ที่ใช้เชื่อมระหว่างคลองกับอาคารที่อยู่ลึกเข้าไปในพื้นที่ริมตลิ่ง

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองขี้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2522

แผนที่ 5.11 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2522

5.3.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน

จากการศึกษาแผนผังองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พบว่า

-มีสภาพพื้นที่สวน 6.26 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 60.94

ของพื้นที่ศึกษา ทั้งนี้ พบว่าพื้นที่สวนในพิภดระวางที่

6B,6C,7B,7C,8B,8C หายไปทางทิศตะวันออกของพื้นที่ศึกษา

โดยเฉพาะในบริเวณ 8C แทบจะไม่ปรากฏพื้นที่สวนเลย นอกจากนี้

ยังพบลักษณะของสวนที่ถูกปล่อยร้าง และเปลี่ยนแปลงสภาพอยู่ทั่วไป

โดยเฉพาะในบริเวณพิภดระวางที่ 1A,1B,1C,2B,2C,3B,3C ซึ่งพบ

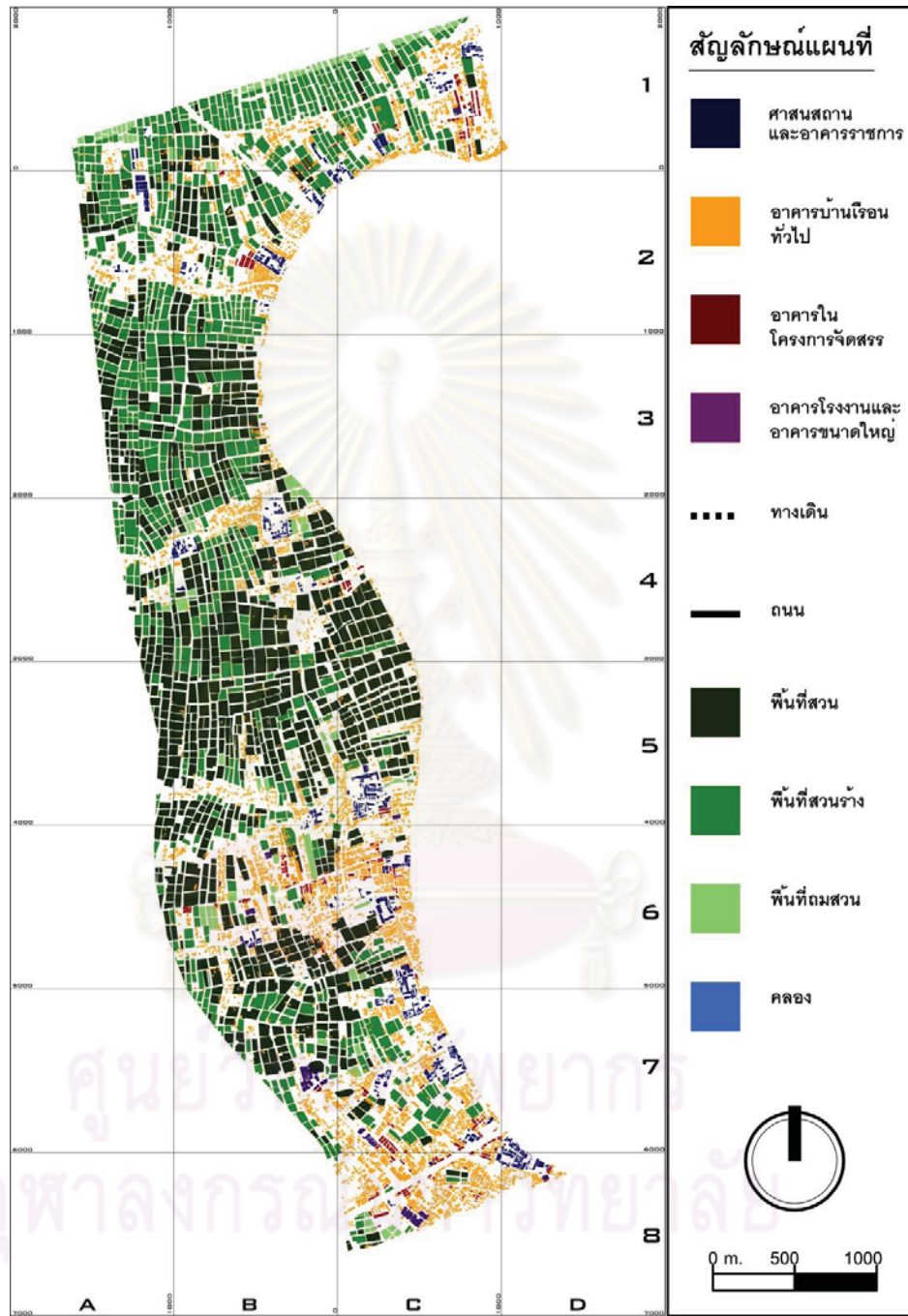
สวนร้างมากที่สุด ทั้งนี้ ตอนเหนือของพื้นที่ศึกษาบริเวณขอบเขต

ของพื้นที่ศึกษา 1A,1B,1C มีแนวของพื้นที่โล่ง วางตัวในแนวทแยง

ลักษณะของสวนส่วนใหญ่มีปริมาณเท่าๆกันระหว่าง สวนที่ยังทำ

ประโยชน์อยู่ กับสวนที่ถูกทิ้งร้าง และในปริมาณรองลงมา คือ สวนที่

เปลี่ยนแปลงสภาพไป

แผนที่ 5.12 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2522

5.3.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร พบว่า

-ศาสนสถาน และสถานที่ราชการ พบว่ามีอาคารราชการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการเกิดขึ้น เช่น สถานรักษา และจำหน่ายทรัพย์สิน กรมบังคับคดี ในบริเวณ 2A สถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน จุดรับแจ้งเหตุสถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน สำนักงานเขตตลิ่งชัน และสถานศึกษา ทั้งโรงเรียนในระดับประถม มัธยม และอาชีวศึกษา เป็นจำนวน 21 แห่ง โดยสถานศึกษาเหล่านี้เกือบทั้งหมดมีตำแหน่งอยู่ติดกับศาสนสถานเสมอ ได้แก่

โรงเรียนวัดไ้เตี้ยสวัสดิ์ประชานุกุล

โรงเรียนนิลประพันธ์

โรงเรียนวัดตลิ่งชัน

โรงเรียนมหารณพาราม

โรงเรียนวัดช่างเหล็ก

โรงเรียนวัดเรไร

โรงเรียนวัดรัชฎาธิฐาน

โรงเรียนวัดประสาธ

โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาราม

โรงเรียนปากน้ำวิถายน

โรงเรียนวัดเกาะ

โรงเรียนวัดวิจิตรการนิมิตร

โรงเรียนอนุบาลธีรานุรักษ์

โรงเรียนวัดโตนด

วิทยาลัยพานิชย์การธนบุรี

โรงเรียนเปี่ยมสุวรรณวิทยา

โรงเรียนสุธรรมศึกษา

โรงเรียนวัดทองศาลางาม

โรงเรียนเมธิมศึกษา

โรงเรียนนวลนรดิศ

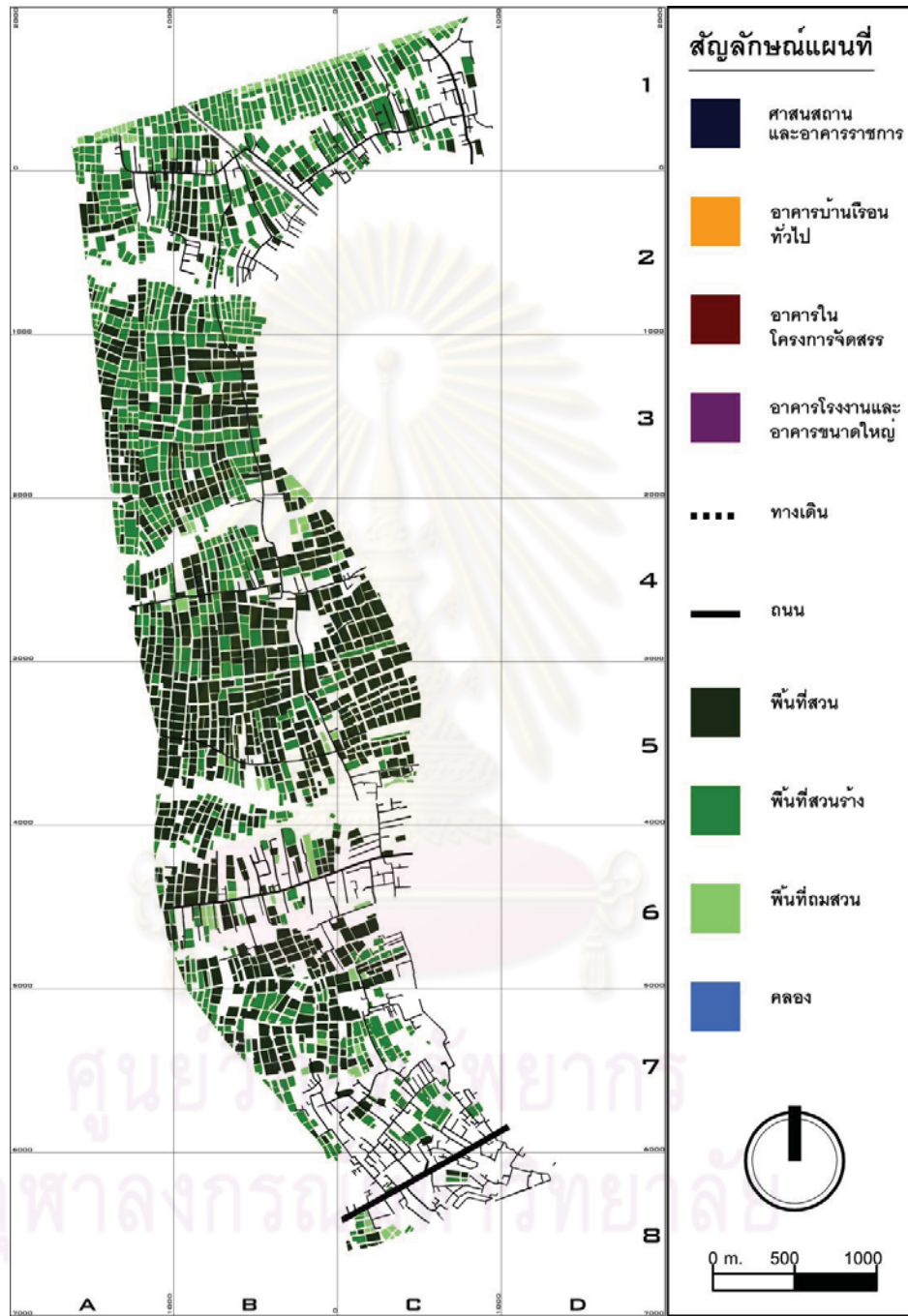
โรงเรียนสุภาคมศึกษา

-อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป อาคารกระจายตัวอยู่ทั่วพื้นที่ศึกษา เว้นแต่บริเวณพิภตรวรางที่ 1B,1C เหนือคลองวัดไก่อเตี้ย ซึ่งมีสภาพเป็นสวนร้าง พิกัดระวางที่ 2A,2B ได้คลองไพร ลงมาจนถึงเหนือคลองบางพรม ในแถวที่ 4 ส่วนพื้นที่ที่มีการกระจุกตัวของอาคารอยู่เป็นจำนวนมาก ได้แก่ พื้นที่ใต้คลองวัดไก่อเตี้ยไล่ลงมาจนถึงคลองซักพระ และคลองไพร พื้นที่ในแถวที่ 6 และพื้นที่ใต้คลองบางเพี้ยลงมาจนถึงคลองภาษีเจริญ

-อาคารในโครงการจัดสรร พบอาคารจัดสรรในพิภตรวรางที่ 1C,2B,4C,6B,6C,7C ด้านล่าง และแถวที่ 8C,8D และมีอัตราส่วนรองจากศาสนสถาน และสถานที่ราชการ

-โรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ พบอาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ในพิภตรวรางที่ 1C,6B,7B,7C,8C แต่ยังคงอัตราส่วนที่น้อยกว่าอาคารประเภทอื่น

-พื้นที่ของอาคารขยายตัวจากพื้นที่ริมตลิ่งลึกเข้าไปในพื้นที่สวนในรูปแบบของการแทนที่ กลายเป็นกลุ่มอาคาร พบการทิ้งร้างของสวนทางทิศเหนือ และทิศใต้ของพื้นที่ศึกษาเป็นปริมาณมาก ทั้งนี้ ขอบของพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือเกิดความเปลี่ยนแปลงเป็นแนวอย่างชัดเจน ปริมาณพื้นที่สวนทั้งที่ถูกทิ้งร้าง และยังใช้ประโยชน์อยู่มีปริมาณใกล้เคียงกัน และยังคงมีอัตราส่วนมากกว่าอาคาร

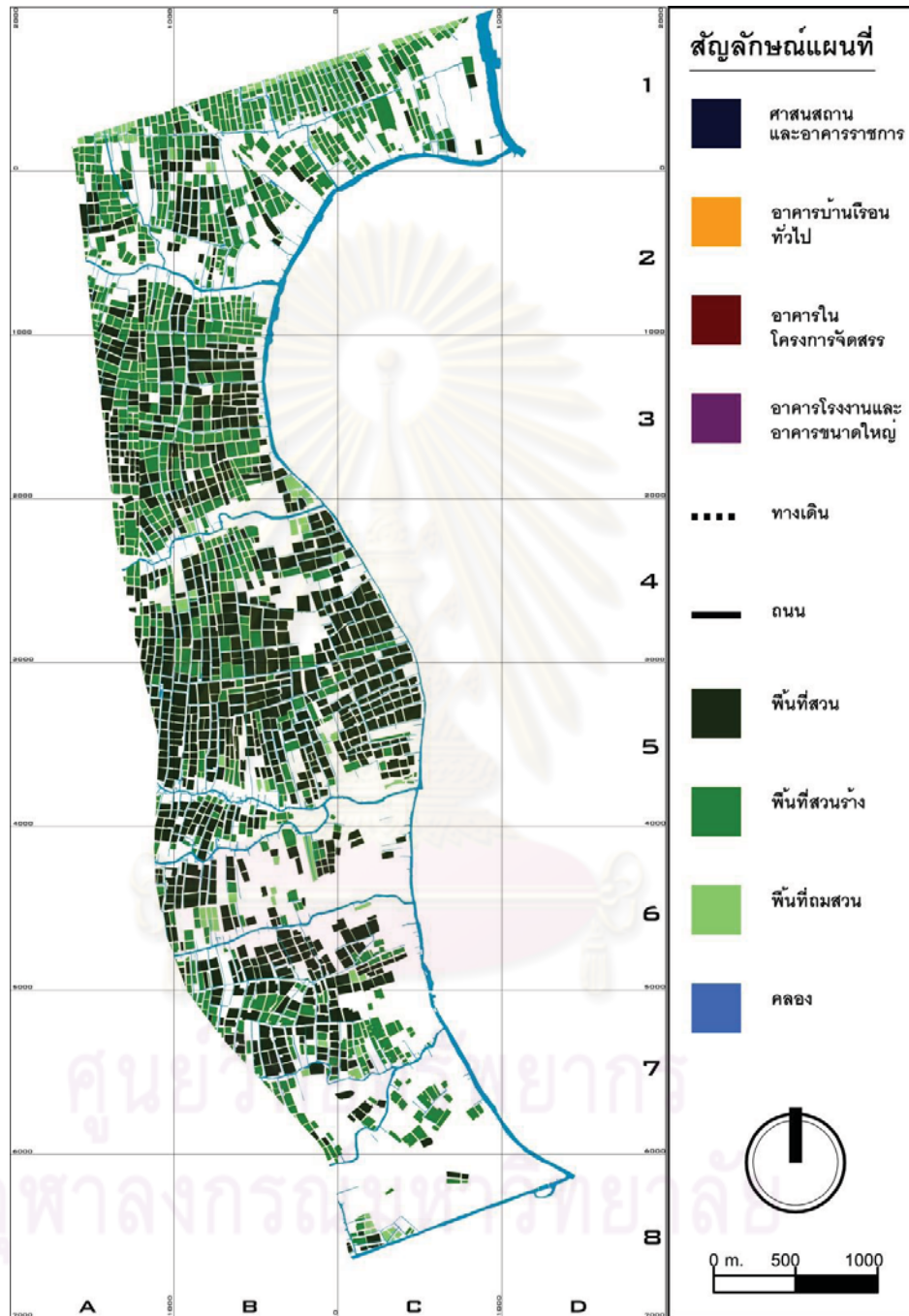
แผนที่ 5.13 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2522

5.3.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พบว่า

-ถนนถูกตัดขึ้นตลอดแนวขนานริมตลิ่งคลองหลัก แต่ไม่ได้เชื่อมต่อกันเป็นสาย เป็นแต่เพียงการตัดขึ้นเป็นช่วงๆ และพบถนนที่ถูกตัดจากทางฝั่งตะวันออกของคลองหลักพาดผ่านพื้นที่ศึกษาไปทางทิศตะวันตก ได้แก่ ถนนสุขาภิบาล3 ถนนจรัญสนิทวงศ์35 ถนนจรัญสนิทวงศ์13 ถนนปากน้ำ-ระจิมทอง และมีถนนที่แตกแขนงจากถนนเหล่านี้อยู่ในจำนวนไม่มาก ในขณะที่ถนนซอยที่แตกแขนงจากถนนเพชรเกษมมีปริมาณมาก และกินพื้นที่สวนริมสองฟากของถนน และไม่ปรากฏพื้นที่สวนอยู่ริมถนนเพชรเกษมแล้ว

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.14 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2522

5.3.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร
ทางน้ำ

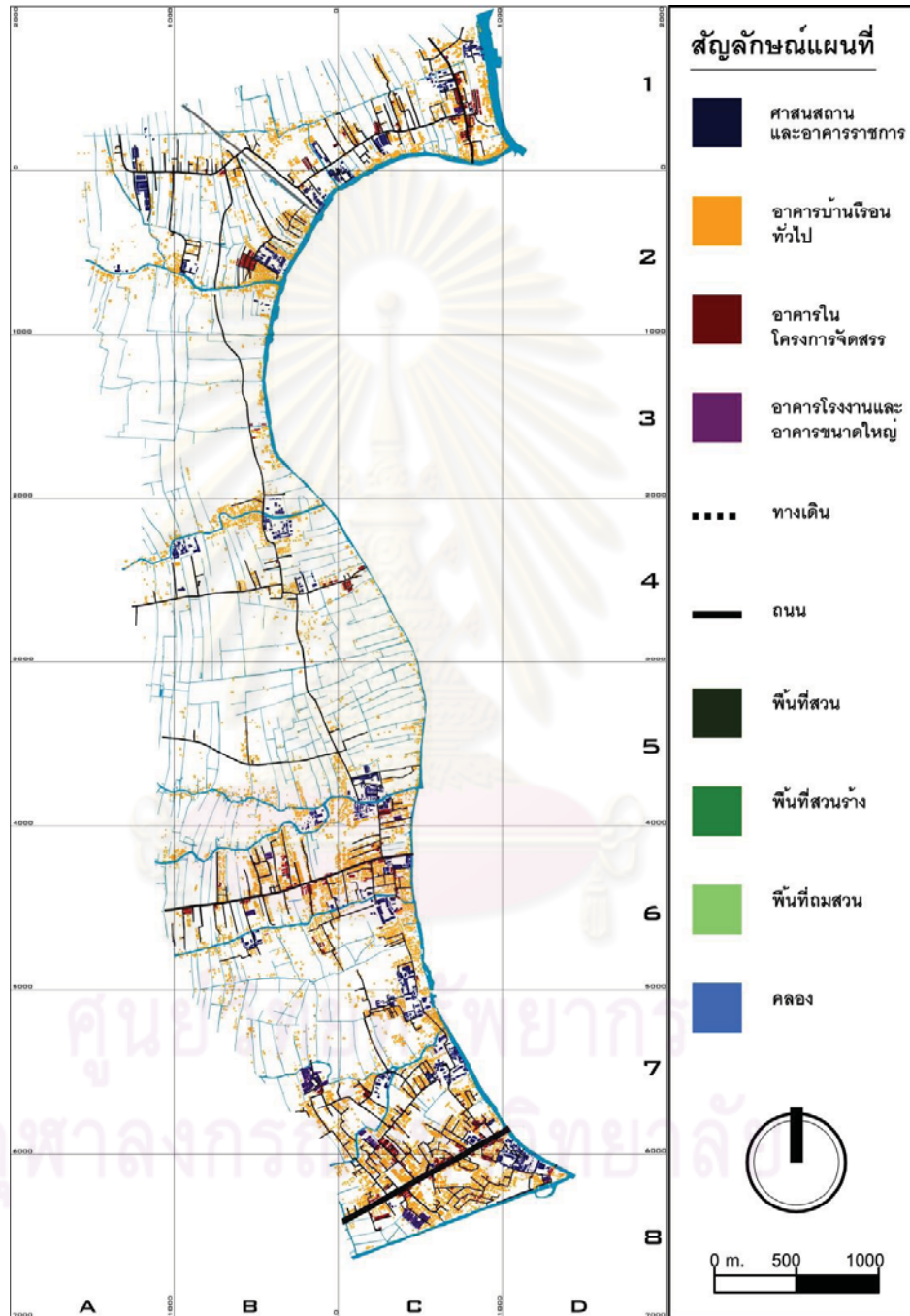
จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่
สวน และทางสัญจรทางน้ำ พบว่า

-คลองหลัก และคลองรองยังคงอยู่ในสภาพเดิม ในขณะที่คลองใน
ระดับคลองสวนจะปรากฏอยู่ในบริเวณที่มีพื้นที่สวนเท่านั้น ทั้งที่เป็น
สวนร้าง และยังใช้ประโยชน์อยู่ โดยการหายไปของคลองในระดับ
คลองสวนสอดคล้องกับพื้นที่สวนที่หายไป โดยเป็นพื้นที่ในพิกัด
ระวางที่ 1C,2B,5C,6C,7C,8C,8D

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.15 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2522

5.3.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ

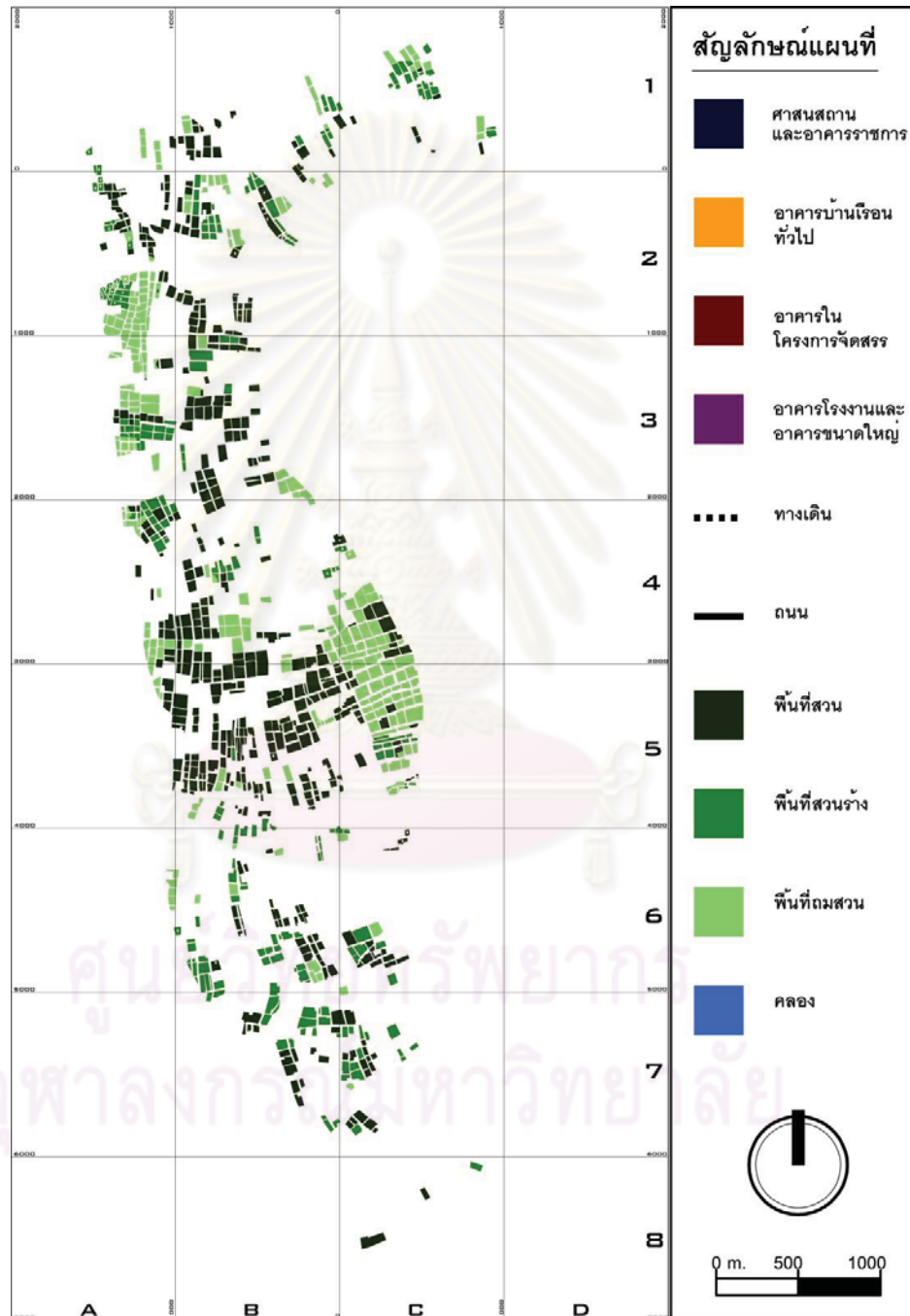
จากการศึกษาแผนี่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พบว่า

- อาคาร เริ่มมีการขยายตัวมากขึ้นโดยที่ไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่ริมตลิ่งคลองอีกต่อไป
- อาคารซึ่งมีการขยายตัวเข้าไปทางทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษามีตำแหน่งอยู่บนสองฝั่งถนน
- ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำไม่มีความสัมพันธ์กัน

ศูนย์วิทยพัรพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

5.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองขี้พระ ฝั่งตะวันตก พ.ศ.2553

แผนที่ 5.16 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ปี พ.ศ.2553

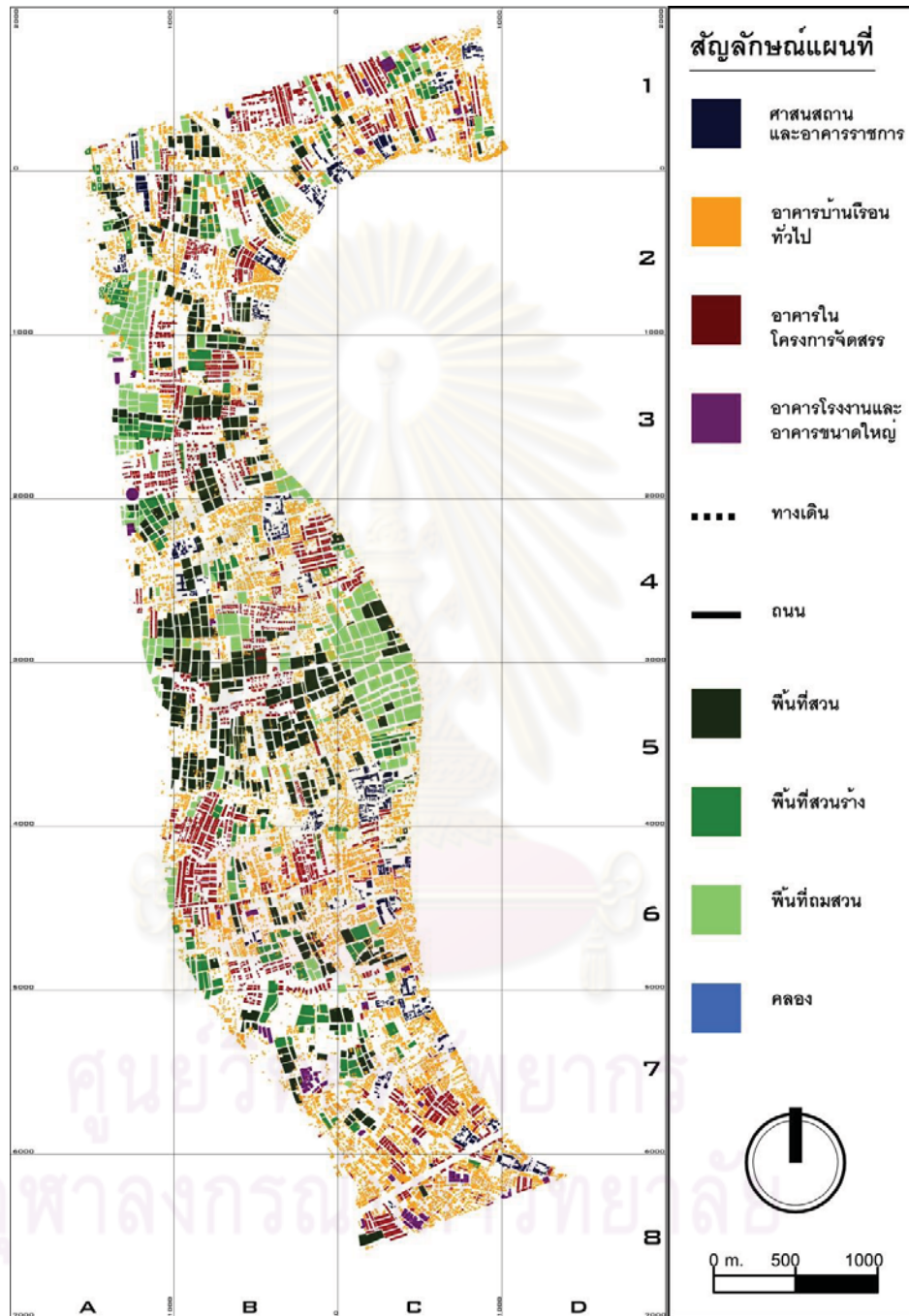
5.4.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน

จากการศึกษาแผนที่องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พบว่า

-มีสภาพพื้นที่สวน 2.414 ตารางกิโลเมตร ซึ่งคิดเป็น ร้อยละ 23.46 ของพื้นที่ศึกษา พบสวนที่มีการทำประโยชน์อยู่ ถูกทิ้งร้าง และเปลี่ยนแปลงไป โดยที่ปริมาณของสวนในแต่ละลักษณะมีปริมาณเท่าๆกัน ในลักษณะกระจายตัวกัน ส่วนพื้นที่สวนที่ยังคงใช้ทำประโยชน์ที่เป็นผืนใหญ่ต่อกันพบในบริเวณ พิกัดระวางที่ 2A,2B,3A,3B,4B ด้านทิศใต้,5B,5C โดยเฉพาะในบริเวณ 5B นอกเหนือจากนี้ยังพบว่า ในพิกัดระวางที่ 4C,5C ได้เปลี่ยนสภาพไปเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขังผืนใหญ่

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.17 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และอาคาร พ.ศ.2553

5.4.2 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และอาคาร พบว่า

-**ศาสนสถาน และสถานที่ราชการ** มีความซับซ้อนเพิ่มขึ้นในที่ตั้งเดิม(ขนาด และปริมาณของอาคาร)

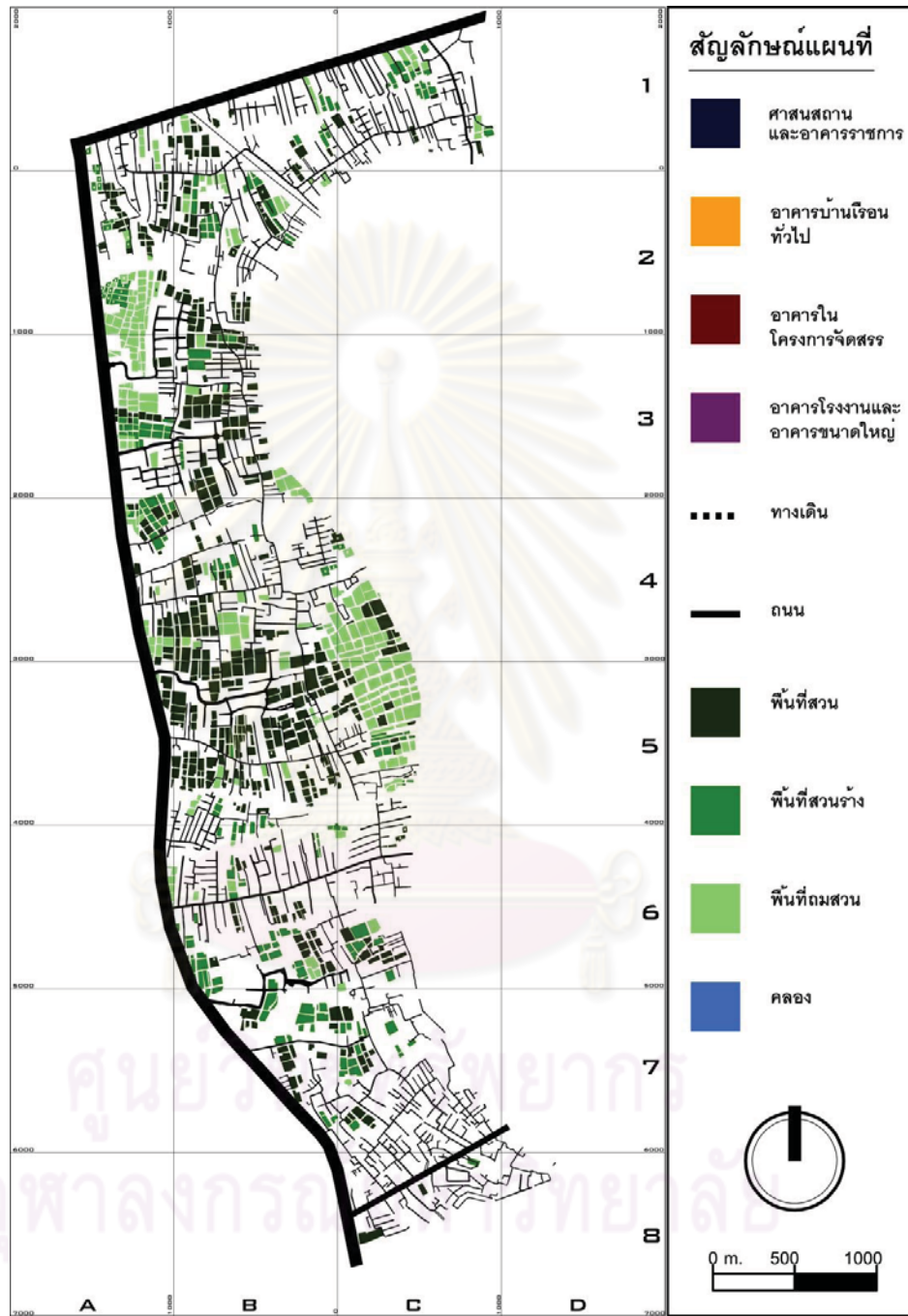
-**อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป** มีการกระจายตัวอยู่ทุกบริเวณของพื้นที่ศึกษา เว้นพื้นที่ระหว่างแถวที่ 4C – 5C ซึ่งยังคงไม่พบอาคาร,ระหว่างแถวที่ 2A-3A

-**อาคารในโครงการจัดสรร** มีปริมาณเพิ่มมากขึ้น อีกทั้งยังเป็นโครงการที่มีขนาดใหญ่ขึ้น บนทุกบริเวณบนพื้นที่ศึกษาจนมีอัตราส่วนใกล้เคียงกับอาคารบ้านเรือน

-**โรงงาน และอาคารขนาดใหญ่** พบว่ากระจายตัวอยู่ทั่วไปในพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะบนพื้นที่ 1C,3C, แถวที่ 7-8 แต่ก็มีอัตราส่วนน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอาคารประเภทอื่น

-พื้นที่ของอาคารกระจายตัวเข้าไปในทุกบริเวณของพื้นที่ศึกษา จนกลายเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษา โดยเฉพาะในพื้นที่ทางทิศเหนือ และทิศใต้ของพื้นที่ศึกษา ในขณะที่พื้นที่สวนทั้งที่ถูกทิ้งร้าง และที่ยังใช้ประโยชน์อยู่มีอัตราส่วนใกล้เคียงกัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.18 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พ.ศ.2553

5.4.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางบก พบว่า

-พื้นที่ถนนกระจายตัวเข้าไปเกือบทั้งพื้นที่ศึกษา พบถนนขนาดใหญ่ทางทิศเหนือ และทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา ได้แก่

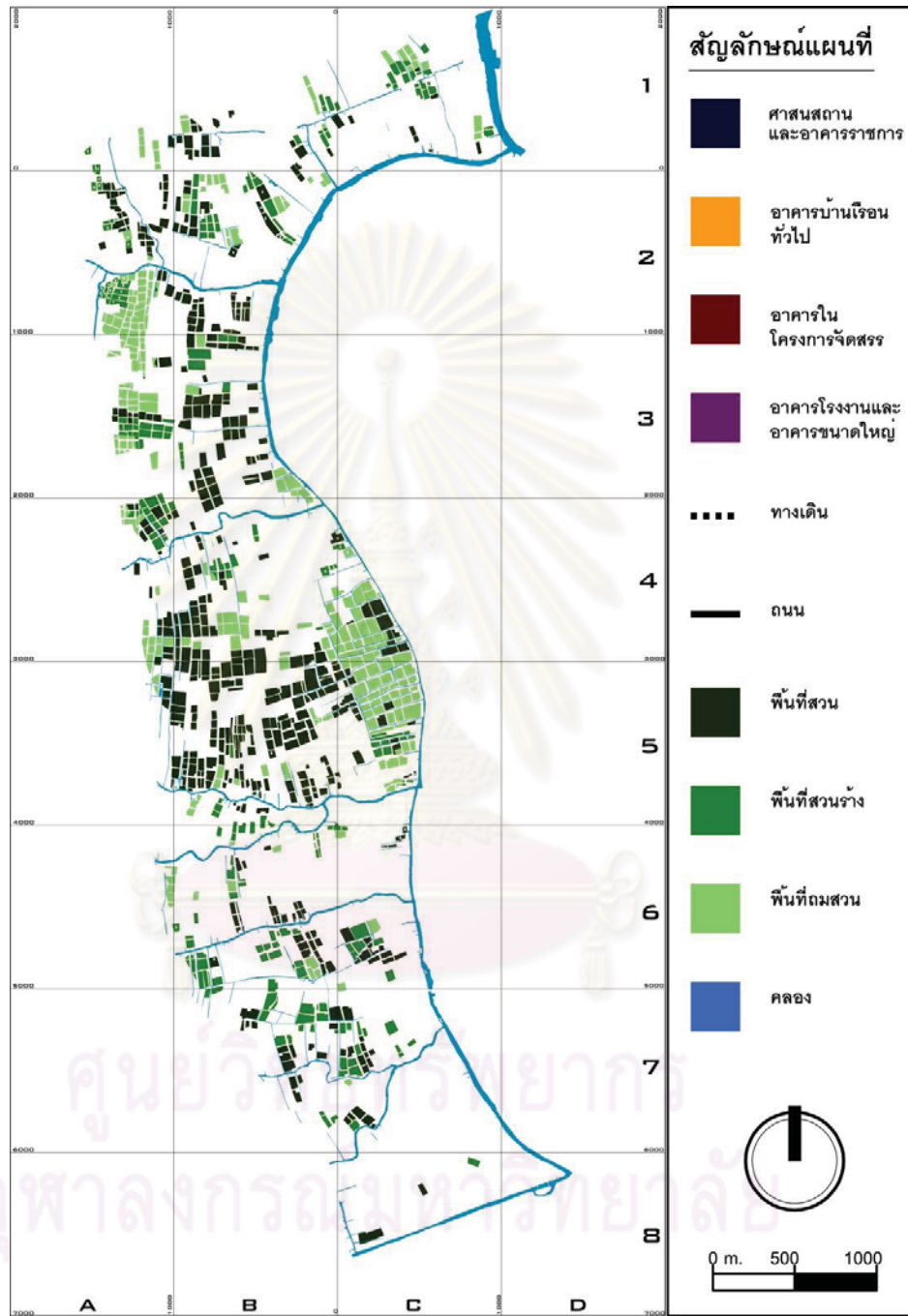
ถนนบรมราชชนนี

ถนนราชพฤกษ์

โดยที่บนถนนบรมราชชนนีมีถนนซอยแตกแขนงเข้ามาในพื้นที่ศึกษา ส่วนบนถนนราชพฤกษ์ก็มีถนนซอยเช่นกัน พื้นที่สวนที่ยังคงปรากฏอยู่มีอัตราส่วนระหว่างพื้นที่สวนที่ยังใช้ประโยชน์อยู่กับที่ถูกทิ้งร้างในปริมาณใกล้เคียงกัน และเป็นพื้นที่ที่ไม่มีถนนตัดผ่าน โดยส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนที่ถูกทิ้งร้างกลายเป็นสภาพไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.19 ความสัมพันธ์ของค้ปะกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2553

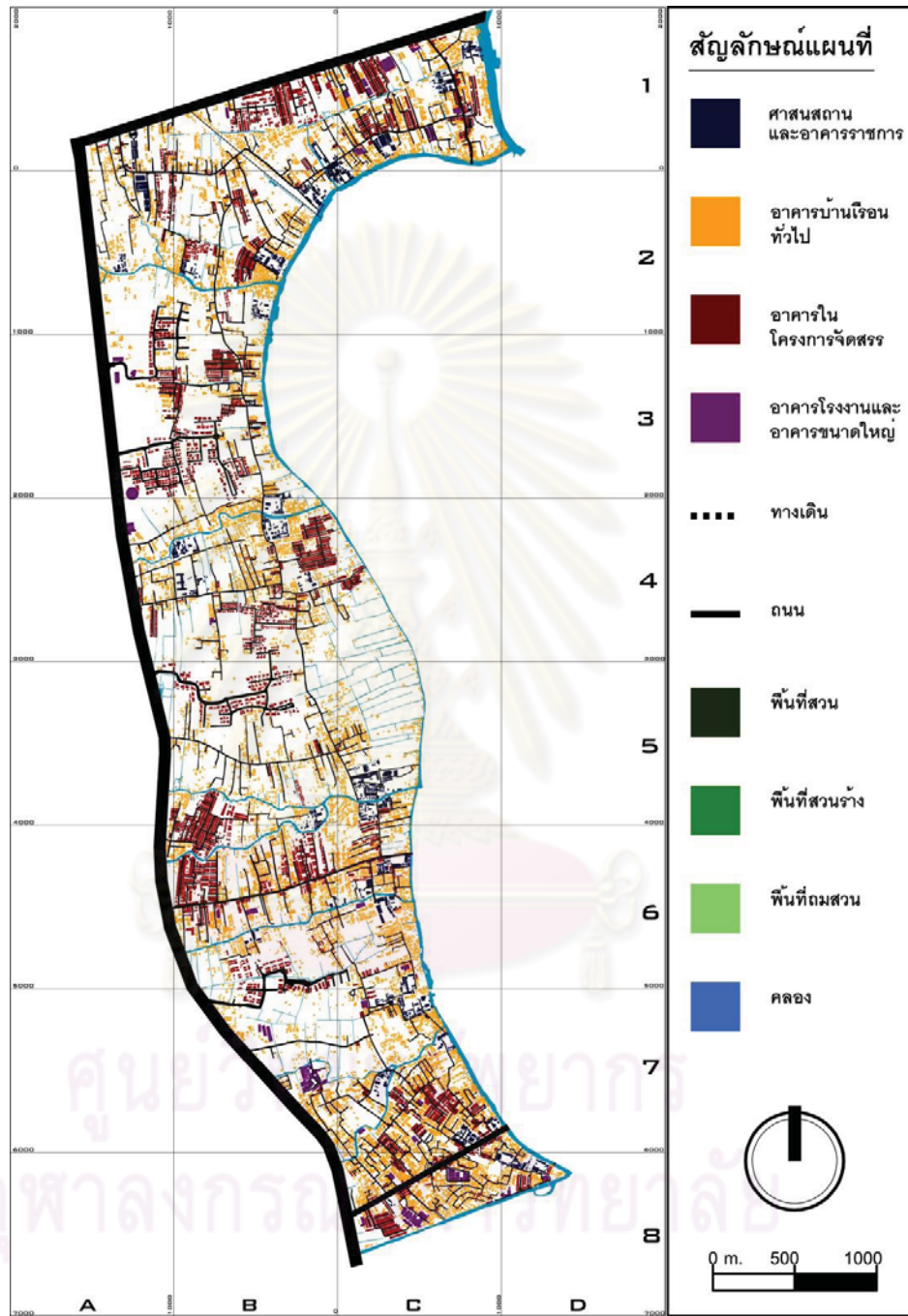
5.4.4 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจร ทางน้ำ

จากการศึกษาแผนที่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน และทางสัญจรทางน้ำ พบว่า

- พื้นที่สวนที่ปรากฏอยู่มักเป็นพื้นที่ที่ยังคงมีคลองสวน และลำประโดงอยู่ และมักจะเกาะตัวกันอยู่เป็นกลุ่ม โดยในพิภักดระวางที่ 1A,1B,1C,7C,8C แถบจะไม่ปรากฏสวน และคลองสวนแล้ว

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 5.20 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2453

5.4.5 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ

จากการศึกษาแผนี่ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ พบว่า

-จำนวนของอาคารที่ปรากฏอยู่สอดคล้องกับทางสัญจรทางบกที่อยู่ในพื้นที่ศึกษา และนอกเหนือจากทางสัญจรสาธารณะแล้วยังมีทางสัญจรส่วนบุคคลที่ถูกตัดขึ้นเพื่อรองรับอาคารในโครงการจัดสรรด้วย

-อาคารส่วนใหญ่ที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ศึกษา เป็นอาคารที่ไม่มีความสัมพันธ์กับทางสัญจรทางน้ำ

-ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำไม่มีความสัมพันธ์กัน

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ 6

ผลการวิเคราะห์

- 6.1 สามารถจำแนกประเภทของพื้นที่เพื่อการอธิบายสภาพความเปลี่ยนแปลงทางกายภาพภายใต้เงื่อนไขการคงสภาพของพื้นที่สวน และการถมที่เพื่อพัฒนาได้เป็น 2 ประเภท ดังนี้

พื้นที่ซึ่งคงสภาพชนิดสวน

ก. พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

■ - มีการใช้งาน ซึ่งสามารถเห็นอาณาเขตของชนิด และร่องสวน เนื่องจากได้รับการดูแล โดยแบ่งตามลักษณะ ของพืชที่เพาะปลูกเป็น 2 ประเภท ได้แก่

พืชยืนต้น ได้แก่ ขนุน มะม่วง มะพร้าว

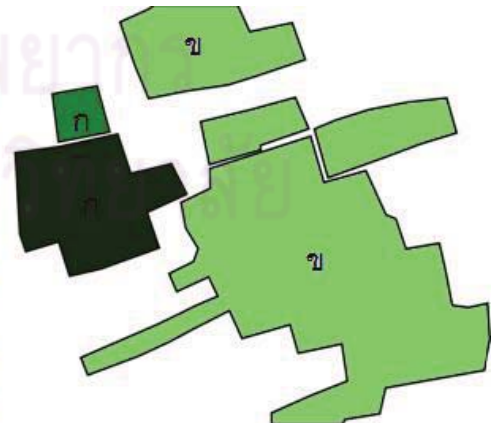
พืชล้มลุก ได้แก่ กัญชง ใบเตย เปีร์น

■ - ไม่มีการใช้งาน เห็นอาณาเขตของชนิด และเห็นร่องสวน แต่ถูกวัชพืชปกคลุมเพราะขาดการดูแล

ข. พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

■ - พื้นที่ว่างซึ่งเกิดจากการถมที่

■ - พื้นที่ลุ่มน้ำขัง

ภาพที่ 6-1 พื้นที่ซึ่งคงสภาพชนิดสวน และสัญลักษณ์สีที่ใช้แสดงในแผนที่ศึกษา

พื้นที่ซึ่งพัฒนาแล้ว โดยการปรับเปลี่ยนด้วยการถมที่ และปลูกสร้างอาคาร บ้านเรือน

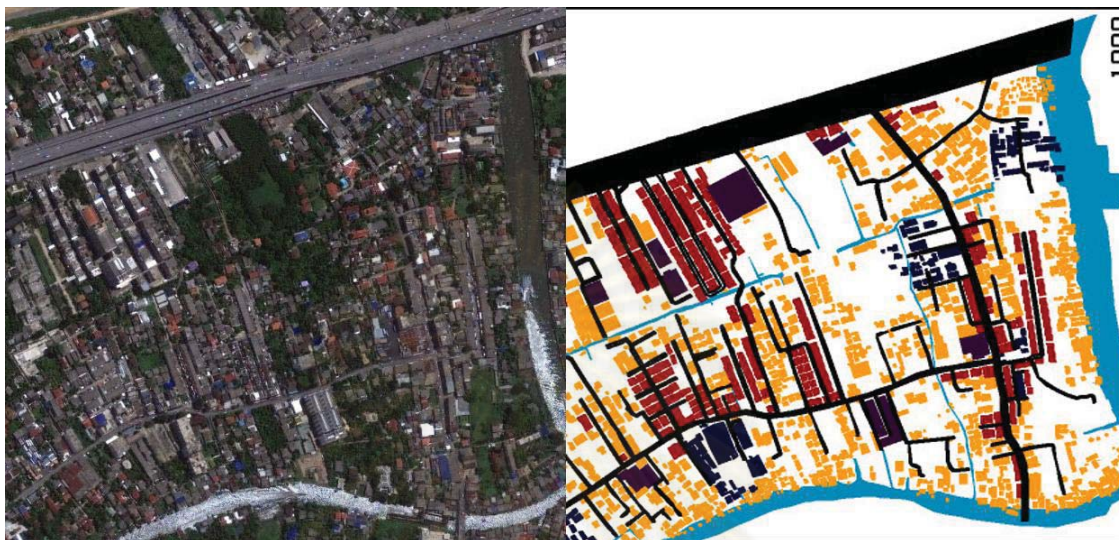
- ก.ศาสนสถาน และอาคารราชการ
- ข.อาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่
- ค.อาคารในโครงการจัดสรร หมายถึงอาคารที่เกิดจากการจัดสรรที่ดินโดยบุคคล หรือองค์กรผู้เป็นเจ้าของที่ดินเพื่อการพัฒนาโดยการแบ่งแปลงเพื่อการทำประโยชน์ ในงานศึกษานี้มีความหมายถึง โครงการบ้านจัดสรร บ้านแถว โครงการจัดสรรเพื่อการพาณิชย์กรรม โครงการจัดสรรที่ดินเพื่อการปลูกสร้างที่พักอาศัย
- ง.อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป
- จ.ถนน ซึ่งมีลำดับของถนน ดังต่อไปนี้

ถนนส่วนบุคคล หมายถึง ถนนที่สร้าง หรือปรับปรุงโดยบุคคล หรือองค์กรเอกชนผู้เป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งไม่สามารถใช้โดยสาธารณะ

ถนนชุมชน หมายถึง ถนนที่มีความกว้างโดยเฉลี่ย 1-2.5 ม.ซึ่งสามารถใช้โดยสาธารณะ

ถนนหลวง หมายถึง ถนนที่สร้าง หรือปรับปรุงโดยรัฐบาล ขนาดกว้าง 4-10 ม.(รวมไหล่ทาง) วัสดุคอนกรีต หรือลาดยางมะตอย ซึ่งสามารถใช้โดยสาธารณะ

ถนนหลวงขนาดใหญ่ หมายถึง ถนนที่สร้าง หรือปรับปรุงโดยรัฐบาล ขนาดกว้างมากกว่า 10 ม.(รวมไหล่ทาง) วัสดุคอนกรีต หรือลาดยางมะตอย ซึ่งสามารถใช้โดยสาธารณะ

ภาพที่ 6-2 พื้นที่ซึ่งพัฒนาแล้ว โดยการปรับเปลี่ยนด้วยการถมที่ และปลูกสร้างอาคารบ้านเรือน และสัญลักษณ์สีที่ใช้แสดงในแผนที่
ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1.1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายพื้นที่สวน

6.1.1.1 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95)

ก.พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95) พื้นที่สวนซึ่งมีการใช้งาน ซึ่งสามารถเห็นอาณาเขตของชนิด และร่องสวน เนื่องจากได้รับการดูแล พบว่า ในปี พ.ศ.2453 มีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 86.26 ของพื้นที่ศึกษา เปรียบเทียบกับพื้นที่สวนในปี พ.ศ.2475(95) ซึ่งมีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 85.58 ของพื้นที่ศึกษา สรุปว่ามีพื้นที่สวนลดลงเป็นจำนวน ร้อยละ 0.68 ของพื้นที่ศึกษา โดยพื้นที่สวนที่ลดลง เกิดขึ้นในสองบริเวณ ได้แก่ พิกัดระวาง 1-B , 1-C และพิกัดระวาง 7-C , 8-C
- โดยการสันนิษฐานว่า สวนทั้งหมดมีสภาพสมบูรณ์

ข.พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

- การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95)พบว่า ยังไม่ปรากฏพื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกันกับองค์ประกอบของทางสัญจรทางน้ำ

6.1.1.2 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี 2475(95)-พ.ศ. 2522

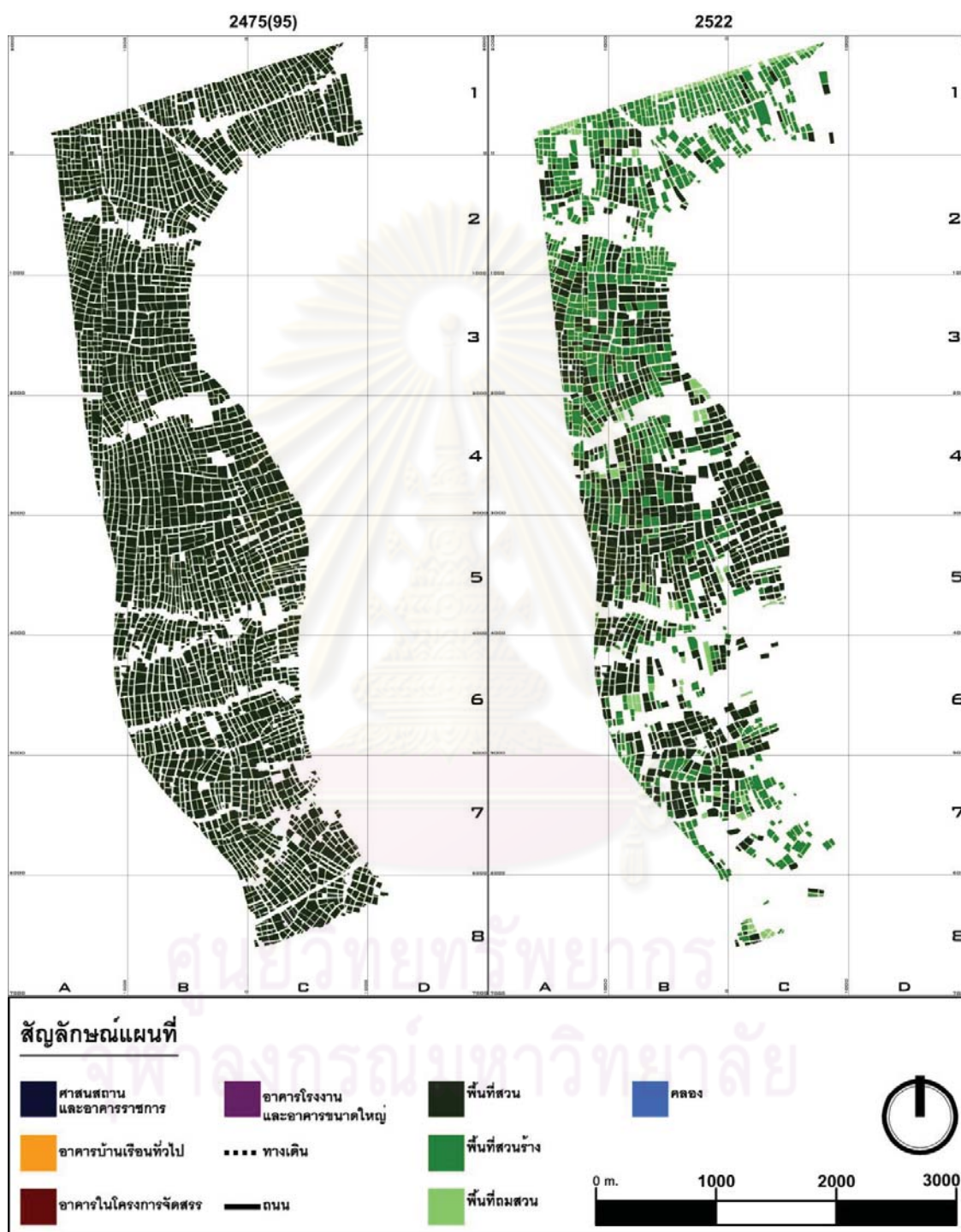
ก.พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบพื้นที่สวนซึ่งมีการใช้งาน ซึ่งสามารถเห็นอาณาเขตของชนิด และร่องสวน ในปี พ.ศ.2475(2495) ซึ่งมีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 85.58 ของพื้นที่ศึกษา เปรียบเทียบกับพื้นที่สวนในปี พ.ศ.2522 ซึ่งมีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 60.94 ของพื้นที่ศึกษา แสดงให้เห็นว่ามีพื้นที่สวนลดลงเป็นจำนวน ร้อยละ 24.64 ของพื้นที่ศึกษา โดยพื้นที่สวนที่ลดลง อยู่ในบริเวณแถวที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งแต่ริมคลองบางกอกน้อยลงมาถึงคลองโทร ในพิกัดระหว่าง 2A,2B,5B,5C,6B,6C,7B,7C,8C ซึ่งเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษา ตั้งแต่คลองบางเสาธงลงมาถึงคลองภาษีเจริญ

-จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบพื้นที่สวนซึ่งไม่มีการใช้งาน เห็นอาณาเขตของชนิด และเห็นร่องสวน แต่ถูกวัชพืชปกคลุมเพราะขาดการดูแล ถูกทิ้งร้างอยู่เป็นจำนวนมากตั้งแต่พิกัดระหว่าง 1A,1B,1C, 2A,2B, 3A,3B, 4A,4B คือ ตั้งแต่คลองบางกอกน้อยลงมาถึงคลองบางพรหม ซึ่งอยู่ในพื้นที่สวนบนของพื้นที่ศึกษา และพื้นที่ในพิกัดระหว่าง 7B,7C ซึ่งอยู่ทางตอนล่างของพื้นที่ศึกษา

ข.พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบพื้นที่ว่างซึ่งเกิดจากการถมที่เป็นแนวยาวในพิกัดระหว่าง 1A,1B,1C บริเวณริมพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือ และพิกัดระหว่าง 3B บริเวณปากคลองบางพรหม

แผนที่ 6.2 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

6.1.1.3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายพื้นที่สวน ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553

ก.พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

-จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พบว่าพื้นที่สวนในปี พ.ศ.2522 ซึ่งมีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 60.94 ของพื้นที่ศึกษาเปรียบเทียบกับพื้นที่สวนในปี พ.ศ.2553 ซึ่งมีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 23.46 ของพื้นที่ศึกษา แสดงให้เห็นว่ามีพื้นที่สวนลดลงเป็นจำนวน ร้อยละ 37.48 ของพื้นที่ศึกษา โดยยังคงเหลือพื้นที่สวนในลักษณะกระจายตัวกัน ส่วนพื้นที่สวนที่ยังคงใช้ทำประโยชน์ที่เป็นผืนใหญ่ต่อกันพบในบริเวณ แถวที่ 2A,2B,3A,3B,4A,4B ด้านทิศใต้,5B,5C โดยเฉพาะในบริเวณ 5B

ข.พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พื้นที่ว่างซึ่งเกิดจากการถมที่ ซึ่งพบในพื้นที่ พิกัดระวาง ได้แก่

1A,1B,1C,2B,3A,3B ทางตอนบนของพื้นที่ศึกษา

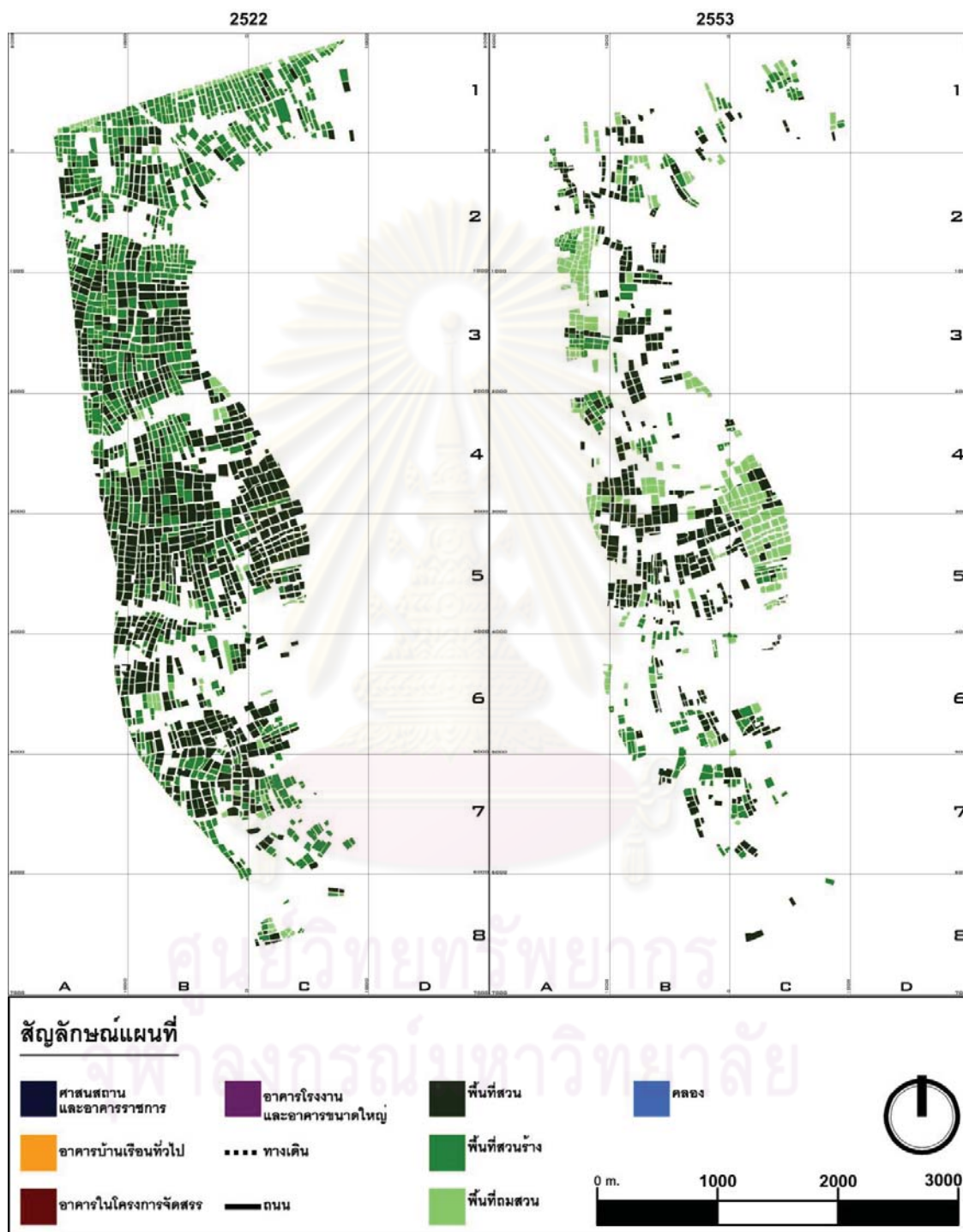
4A,4B,5B ทางตอนกลางของพื้นที่ศึกษา

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พื้นที่รกร้าง ซึ่งพบในพื้นที่ พิกัดระวาง ได้แก่

6A,6B ทางตอนล่างของพื้นที่ศึกษา

-จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พื้นที่ลุ่มน้ำขัง ซึ่งพบในพื้นที่ พิกัดระวาง ได้แก่

4C,5C ทางตอนกลางของพื้นที่ศึกษา

แผนที่ 6.3 การเปรียบเทียบองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

6.1.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ

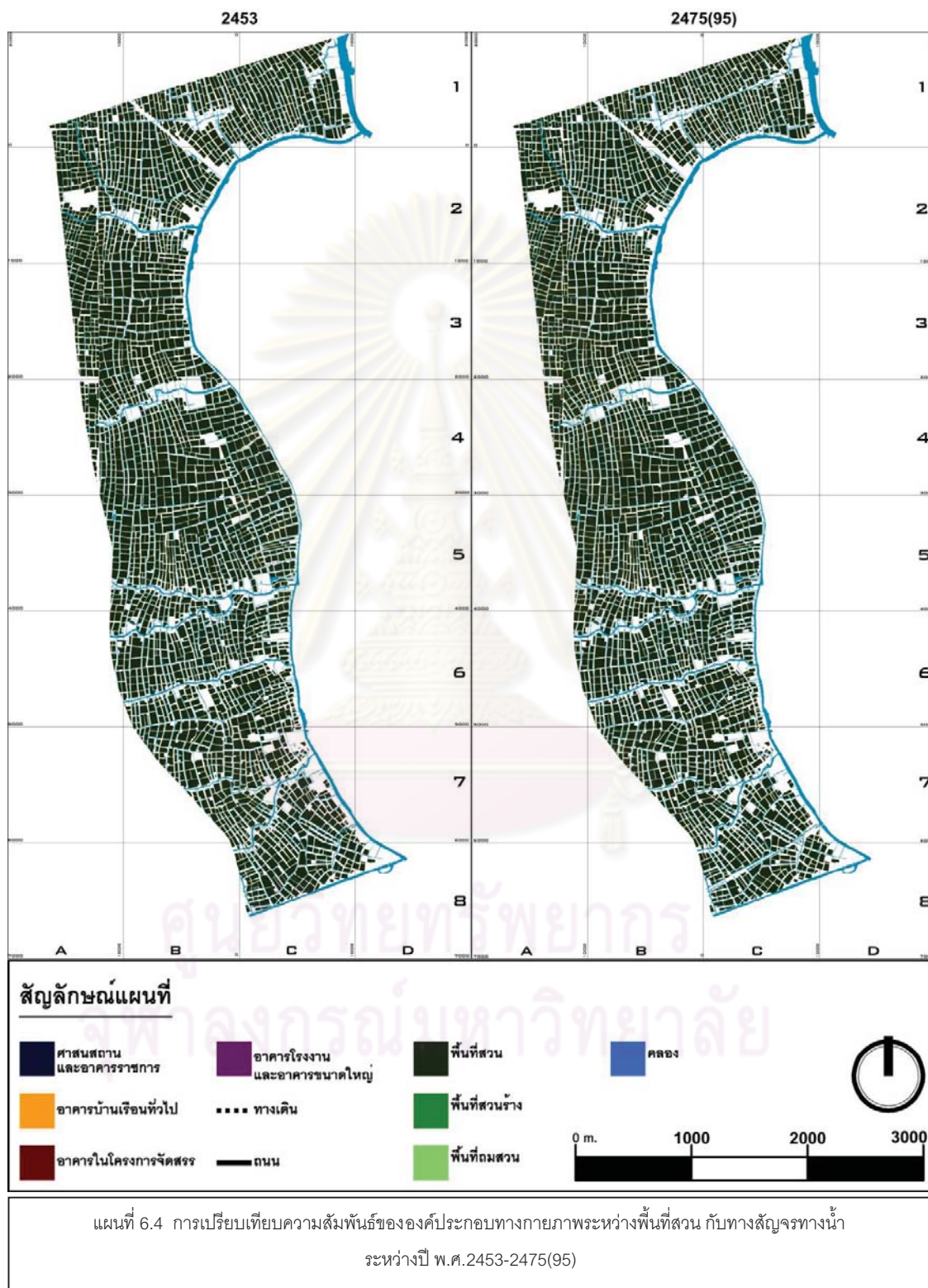
6.1.2.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95)

ก.พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

- จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95) ซึ่งมีการใช้งาน สามารถเห็นอาณาเขตของชนิด และร่องสวน เนื่องจากได้รับการดูแลพบว่า มีพื้นที่สวนลดลงเป็นจำนวน ร้อยละ 0.68 ของพื้นที่ศึกษา ซึ่งพื้นที่สวนส่วนหนึ่งที่ลดลง เกิดจากการขาดคลอง ได้แก่ คลองวัดไก่อ่เตี้ย
- โดยพื้นที่สวนที่ลดลง เกิดขึ้นในสองบริเวณ ได้แก่ พิกัดระหว่าง 1-B , 1-C และพิกัดระหว่าง 7-C , 8-C

ข.พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

- จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95) พบว่า ยังไม่ปรากฏพื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง เช่นเดียวกันกับองค์ประกอบของทางสัญจรทางน้ำ

6.1.2.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522

ก.พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

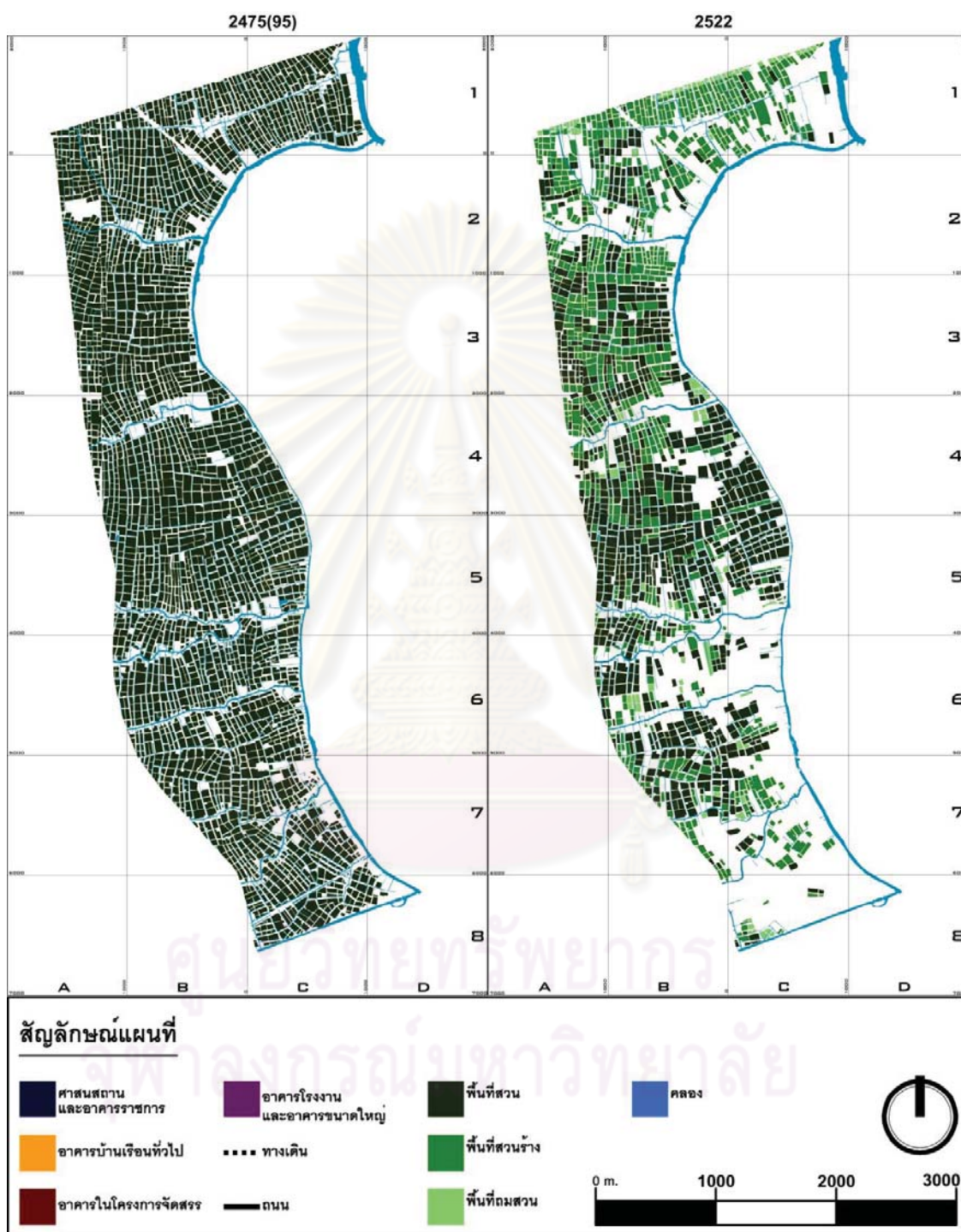
- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบว่า พื้นที่สวนซึ่งมีการใช้งาน ซึ่งสามารถเห็นอาณาเขตของชนิด และร่องสวน ในปี พ.ศ.2475(2495) พื้นที่สวนลดลงเป็นจำนวน ร้อยละ 24.64 ของพื้นที่ศึกษา โดยพื้นที่สวนที่ลดลง อยู่ในบริเวณแถวที่ 1 ซึ่งเป็นพื้นที่ตั้งเตรียมคลองบางกอกน้อยลงมาจนถึงคลองไทร ในพิกัดระวาง 2A,2B,5B,5C, 6B,6C,7B 7C,8C ซึ่งเป็นพื้นที่ฝั่งตะวันออกเฉียงใต้ของพื้นที่ศึกษา ตั้งแต่คลองบางเสาธงลงมาจนถึงคลองภาษีเจริญ โดยที่การลดลงของพื้นที่สวนดังกล่าว สอดคล้องกันกับปริมาณ และตำแหน่งของคลองในระดับคลองสวน และลำประโดง ที่มีปริมาณลดลงเช่นเดียวกัน ส่วนคลองในระดับคลองหลัก และคลองรองยังคงมีสภาพสมบูรณ์

-จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบพื้นที่สวนซึ่งไม่มีการใช้งาน เห็นอาณาเขตของชนิด และเห็นร่องสวน แต่ถูกวัชพืชปกคลุมเพราะขาดการดูแล ถูกทิ้งร้างอยู่เป็นจำนวนมากตั้งแต่พิกัดระวาง 1A,1B,1C, 2A,2B, 3A,3B, 4A,4B คือ ตั้งแต่คลองบางกอกน้อยลงมาจนถึงคลองบางพรหม ซึ่งอยู่ในพื้นที่สวนบนของพื้นที่ศึกษา และพื้นที่ในพิกัดระวาง 7B,7C ซึ่งอยู่ทางตอนล่างของพื้นที่ศึกษา โดยที่พื้นที่สวนซึ่งไม่มีการใช้งานดังกล่าว ยังคงปรากฏคลองในระดับคลองสวน และลำประโดงอยู่

ข.พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบพื้นที่ว่างซึ่งเกิดจากการถมที่เป็นแนวยาวในพิกัดระวาง 1A,1B,1C บริเวณริมพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือ และพิกัดระวาง 3B บริเวณปากคลองบางพรหม ซึ่งส่งผลให้คลอง และพื้นที่สวนในบริเวณดังกล่าวลดลง

แผนที่ 6.5 การเปรียบเทียบความสัมพันธขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

6.1.2.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553

ก. พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวน

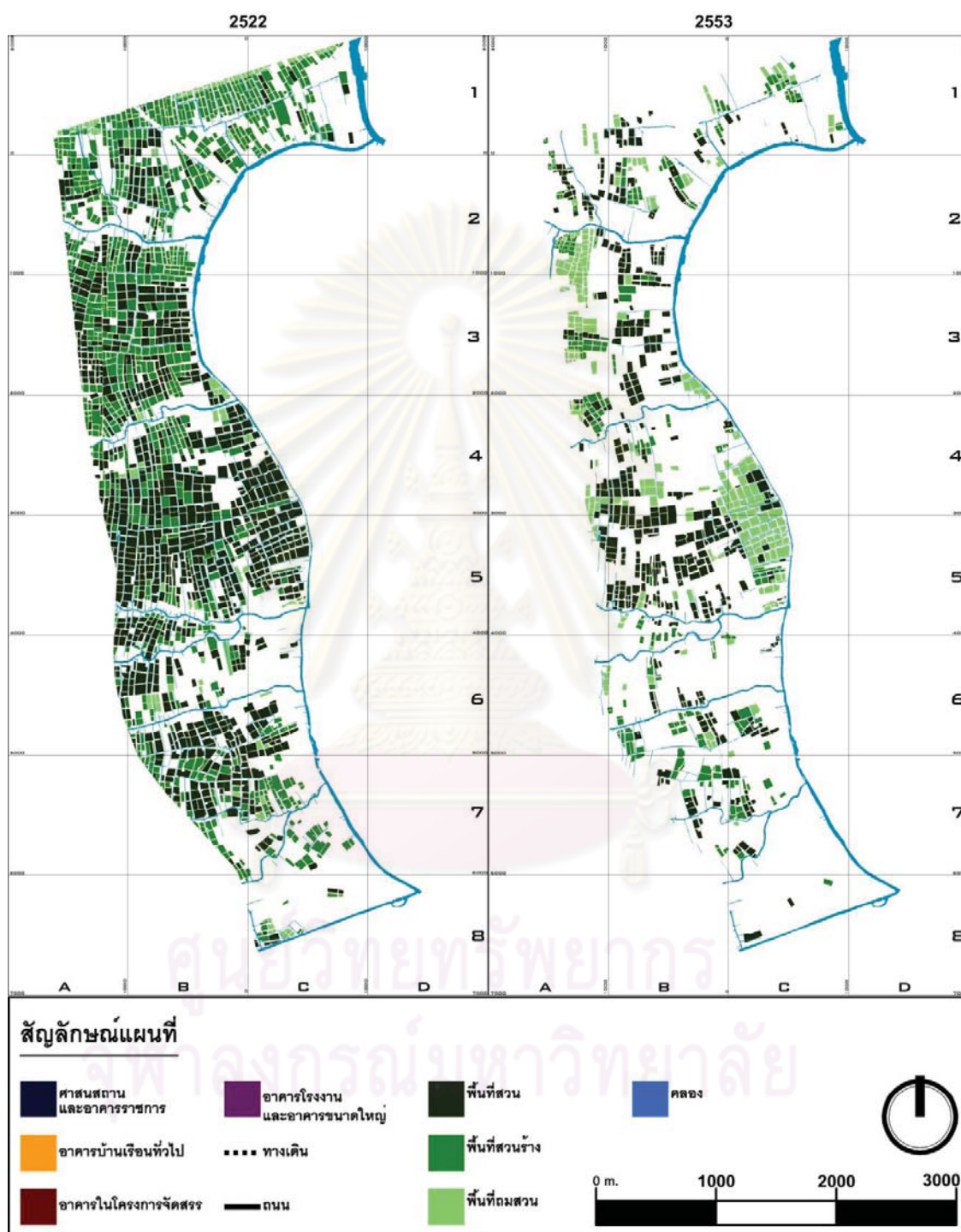
-จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553 พบว่า มีพื้นที่สวนลดลงเป็นจำนวน ร้อยละ 37.48 ของพื้นที่ศึกษา โดยยังคงเหลือพื้นที่สวนในลักษณะกระจายตัวกัน ส่วนพื้นที่สวนที่ยังคงใช้ทำประโยชน์ที่เป็นผืนใหญ่ต่อกันพบในบริเวณ แถวที่ 2A,2B,3A,3B,4A,4B ด้านทิศใต้,5B,5C โดยเฉพาะในบริเวณ 5B ซึ่งพื้นที่สวนที่ยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบชนิดสวนส่วนหนึ่งเนื่องมาจากมีที่ตั้งอยู่ใกล้คลองรอง หรือมีคลองสวน และลำประโดงที่สามารถชักน้ำเข้าสวนได้

ข. พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของชนิดสวนมีความเปลี่ยนแปลง

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พื้นที่ว่างซึ่งเกิดจากการถมที่ ซึ่งพบในพื้นที่ พิกัดระวาง ได้แก่ 1A,1B,1C,2B,3A,3B ทางตอนบนของพื้นที่ศึกษา 4A,4B,5B ทางตอนกลางของพื้นที่ศึกษา ซึ่งไม่ปรากฏคลองในพื้นที่ดังกล่าว

- จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พื้นที่กร้าง ซึ่งพบในพื้นที่ พิกัดระวาง ได้แก่ 6A,6B ทางตอนล่างของพื้นที่ศึกษา ซึ่งไม่ปรากฏคลองในพื้นที่ดังกล่าว

-จากการเปรียบเทียบพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ.2553 พื้นที่ลุ่มน้ำขัง ซึ่งพบในพื้นที่ พิกัดระวาง ได้แก่ 4C,5C ทางตอนกลางของพื้นที่ศึกษา ซึ่งยังปรากฏคลองในพื้นที่ดังกล่าว

แผนที่ 6.6 การเปรียบเทียบความสัมพันธขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

6.1.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร

6.1.3.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)

ก. ศาสนสถาน และอาคารราชการ

- จากการเปรียบเทียบอาคารในเขตศาสนสถานระหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบว่ามีปริมาณอาคารภายในเขตศาสนสถานเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้ ได้เกิดการยุบรวมกันของศาสนสถาน ได้แก่ วัดสุวรรณคีรี ได้ถูกรวมเข้ากับวัดคูหาสวรรค์ โดยไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สวน
- จากการเปรียบเทียบอาคารในเขตศาสนสถานระหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบว่าพื้นที่ศาสนสถานยังคงมีขนาดเท่าเดิม
- จากการเปรียบเทียบอาคารราชการระหว่าง ปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ. 2475(95) พบว่า มีการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของอาคาร และส่วนหนึ่งมีการก่อสร้างอาคารเพิ่มเติม ได้แก่ โรงพักกองตระเวนบางละมด เปลี่ยนมาเป็น ที่ว่าการ ต.ตลิ่งชัน ในตำแหน่งเดิมที่พิกัดระวาง 2B โรงพักกองตระเวนบางเสาธง เปลี่ยนมาเป็น ที่ว่าการ ต.บางเสาธง ในตำแหน่งเดิมที่พิกัดระวาง 5C โดยไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สวน

ข. อาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่

- ยังไม่ปรากฏว่ามีอาคารประเภทดังกล่าวในเขตพื้นที่ศึกษา

ค. อาคารในโครงการจัดสรร

- ยังไม่ปรากฏว่ามีอาคารประเภทดังกล่าวในเขตพื้นที่ศึกษา

ง. อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป

- จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบกระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยการขยายตัวของบ้านเรือน เริ่มจากชุมชนเดี่ยวที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งขยายตัวเข้าเชื่อมกับชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งรอบวัดแต่ละแห่ง ได้แก่

ชุมชนที่จุดบรรจบกันระหว่างคลองตลิ่งชัน และคลองวัด

ไก่อ๊ตี้ย ในพิกัดระวาง 1B ซึ่งอยู่ส่วนบนของพื้นที่ศึกษา

- จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบ กระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยการขยายตัวของ บ้านเรือน เริ่มจากชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งรอบวัดแต่ละแห่ง เติบโต ครอบคลุมพื้นที่ริมตลิ่งเข้าเชื่อมกับชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งในกลุ่มวัด ได้แก่

ชุมชนริมตลิ่งคลองบางกอกน้อยต่อเนื่องกับปากคลองชักพระ

ในพิกัดระวาง 1C ซึ่งอยู่ส่วนบนของพื้นที่ศึกษา

- จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบ กระบวนการเปลี่ยนแปลง โดยการขยายตัวของ บ้านเรือน เริ่มจากชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งรอบวัดแต่ละแห่ง เติบโต ครอบคลุมพื้นที่ริมตลิ่งระหว่างวัดในกลุ่มเดียวกัน ทางทิศตะวันออกของ พื้นที่ศึกษา ได้แก่

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบ้านไทร(คลองบางละมวด) ในพิกัด

ระวาง 2B ซึ่งอยู่ส่วนบนของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางพรหม ในพิกัดระวาง 4B ซึ่งอยู่

ส่วนกลางของพื้นที่ศึกษา

- จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบ กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนที่ตั้งอยู่บนพื้นที่ ริมตลิ่งระหว่างวัดในกลุ่มวัดเดียวกันกลายเป็นชุมชนที่เกิดจากการขยายตัว บนพื้นที่ริมตลิ่งระหว่างกลุ่มวัด ทางทิศตะวันออก และทิศเหนือ-ใต้ ของพื้นที่ ศึกษา ได้แก่

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางกอกใหญ่ (ตั้งแต่ปากคลองบางเสา

ธง-ปากคลองภาษีเจริญ) ในพิกัดระวาง 6C,7C,7D,8D ซึ่งอยู่

ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา โดยที่ชุมชนระหว่างวัดคูหาสวรรค์-วัด

กำแพง กลายเป็นชุมชนค้าขาย(ตลาด)

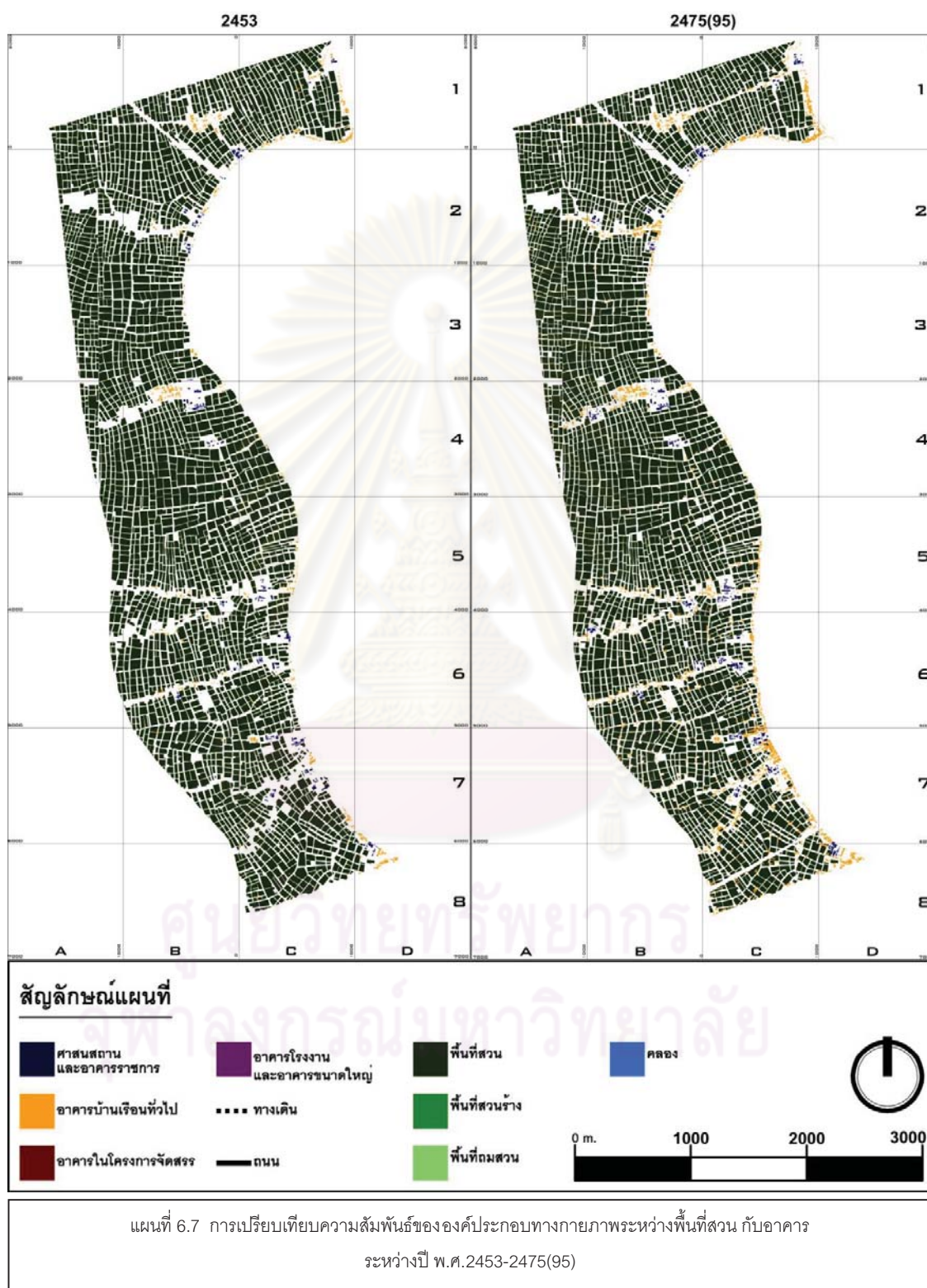
- จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบ กระบวนการเปลี่ยนแปลงจากชุมชนที่เกิดจากการขยายตัวของพื้นที่ริมตลิ่งระหว่างกลุ่มวัดขยายตัวลึกเข้าไปในคลองรอง ทางทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา ได้แก่

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางเสาธง(คลองบางน้อย-คลองบางเข็ก
หน่ง) ในพิกัดระวาง 5B,5C,6B,6C ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางเพ็ญ-บางจาก ในพิกัดระวาง 7B,7C
ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ซึ่งจากการขยายชุมชน และอาคารบ้านเรือนในกรณีดังกล่าวมาในข้างต้น
แทบจะไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณของพื้นที่สวนแต่อย่างใด

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1.3.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับ อาคาร ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

ก. ศาสนสถาน และอาคารราชการ

- จากการเปรียบเทียบอาคารในเขตศาสนสถานระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบว่ามีปริมาณอาคารภายในเขตศาสนสถานเพิ่มมากขึ้น
- จากการเปรียบเทียบอาคารอาคารราชการ ระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบว่า มีสถานศึกษาปรากฏขึ้นเป็นครั้งแรกในพื้นที่ศึกษา และสามารถจำแนกการเปลี่ยนแปลงของอาคารราชการ ได้แก่

ส่วนหนึ่งมีการก่อสร้างอาคารเพิ่มเติมในที่ดั้งเดิม ซึ่งไม่ส่งผลต่อ ปริมาณของพื้นที่สวน ได้แก่

ที่ว่าการ ต.บางเสาธง เปลี่ยนมาเป็น **สถานีตำรวจนครบาลบางเสาธง** ในตำแหน่งเดิมที่พิกัดระวาง 5C

ส่วนหนึ่งยังมีการใช้ประโยชน์อาคารเหมือนเดิม แต่ถูกปรับเปลี่ยนไปตามรูปแบบการปกครอง ได้แก่

ที่ว่าการ ต.ตลิ่งชัน เปลี่ยนมาเป็น **สำนักงานเขตตลิ่งชัน** ในตำแหน่งเดิมที่พิกัดระวาง 2B

และส่วนที่มีการก่อสร้างเพิ่มเติม บนพื้นที่ใหม่ ซึ่งไม่ส่งผลต่อ ปริมาณของพื้นที่สวน ได้แก่

ในพิกัดระวาง 1A

สถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน

ในพิกัดระวาง 1B

โรงเรียนวัดตลิ่งชัน

ในพิกัดระวาง 1C

จุดรับแจ้งเหตุสถานีตำรวจนครบาลตลิ่งชัน

ธนาคารออมสิน

โรงเรียนวัดไถ่เตี้ยสวัสดิ์ประชานุกุล

ในพิภักดิ์ระวาง 2A

สถานรักษา และจำหน่าย กรมบังคับคดี

โรงเรียนมหรธนพาราม

ในพิภักดิ์ระวาง 2B

โรงเรียนวัดช่างเหล็ก

โรงเรียนวัดเรไร

ในพิภักดิ์ระวาง 3B

โรงเรียนอนุบาลพรพิสิฏ

ในพิภักดิ์ระวาง 4B

โรงเรียนวัดประสาธ

โรงเรียนสุวรรณพลับพลาพิทยาราม

โรงเรียนวัดรัชฎาภิฐาน

ในพิภักดิ์ระวาง 5B

โรงเรียนวัดเกาะ

ในพิภักดิ์ระวาง 5C

โรงเรียนปากน้ำวิทยายน

ในพิภักดิ์ระวาง 6B

โรงเรียนอนุบาลธีรานุรักษ์

โรงเรียนวัดโตนด

ในพิภักดิ์ระวาง 6C

โรงเรียนวัดวิจิตรการนิมิตร

วิทยาลัยพานิชย์การธนบุรี

โรงเรียนเปี่ยมสุวรรณวิทยา

ในพิภักดิ์ระวาง 7C

โรงเรียนสุธรรมศึกษา

โรงเรียนวัดทองศาลางาม

โรงเรียนเผดิมศึกษา

โรงพยาบาลบางไผ่
ในพิกัดระวาง 8D
 โรงเรียนนवलนรดิศ
 โรงเรียนสุภาคมศึกษา

ข.อาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่

จากการเปรียบเทียบอาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ ระหว่างปี พ.ศ. 2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบว่ามีอาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ กระจายตัวกันอยู่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้แก่

พื้นที่ในพิกัดระวาง 1C,6B,7B,7C,8C

ค.อาคารในโครงการจัดสรร

จากการเปรียบเทียบอาคารในโครงการจัดสรร ระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522 พบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรกระจายตัวกันอยู่ในพื้นที่ศึกษา ในปริมาณไม่มาก และมักจะตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนเดิมซึ่งไม่ส่งผลต่อ ปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้แก่

-พื้นที่ในพิกัดระวาง 1C,2B,4C,5C,6B,6C,7C,8C

ง.อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป

จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ. 2475(95) กับ พ.ศ.2522พบการขยายตัวของกลุ่มอาคารเล็กเข้าไปในพื้นที่ ริมตลิ่งหลายบริเวณ โดยมีรูปแบบของการขยายตัวไปตามแนวถนน สาธารณะที่ถูกตัดขึ้นใหม่ ซึ่งส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้แก่ **ชุมชนริมตลิ่งคลองบางกอกน้อยต่อเนื่องกับปากคลองชักพระ** ในพิกัดระวาง 1C (เดิม) ขยายตัวออกไปในพิกัดระวาง 1B,1C จนถึงคลองวัดไก่อ่เตี้ย ขยายตัวจนมาบรรจบกันกับ**ชุมชนริมตลิ่งบน คลองบ้านไทร(คลองบางละมอด)** ในพิกัดระวาง 2B(เดิม)ซึ่ง ขยายตัวออกไปในพิกัดระวาง 2A ซึ่งอยู่ส่วนบนของพื้นที่ศึกษา

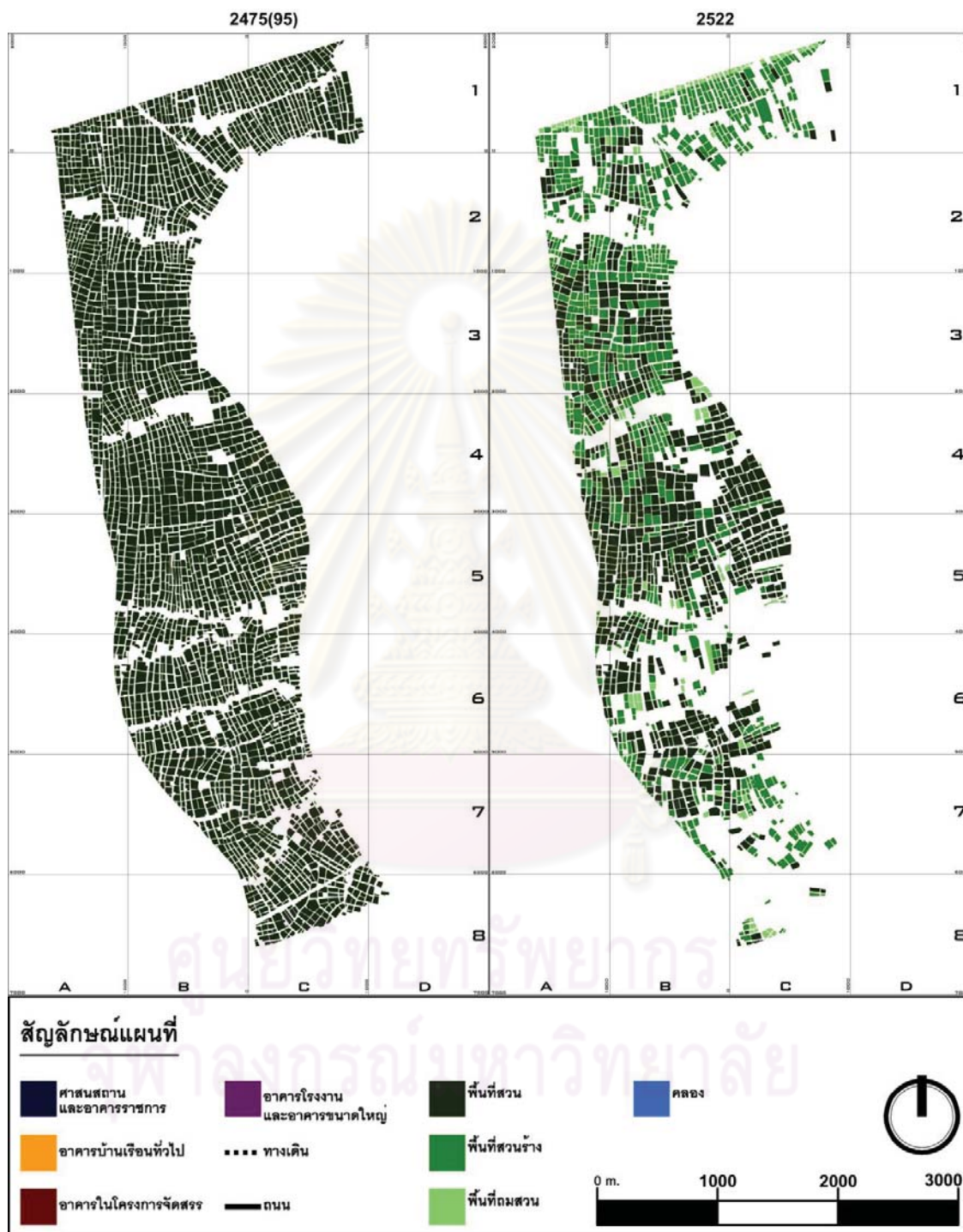
ชุมชนริมตลิ่งบนคลองพรหม ในพิกัดระวาง 4B (เดิม) ขยายตัว
ออกไปในพิกัดระวาง 3B,4A ซึ่งอยู่ส่วนกลางของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางเสาธง(คลองบางน้อย-คลองบางเข็ก
หนัง) ในพิกัดระวาง 5B,5C,6B,6C (เดิม) มีการขยายตัวเพิ่มเติม
โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพิกัดระวาง 6B,6C ซึ่งมีถนนตัดผ่าน ซึ่งอยู่
ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางกอกใหญ่ (ตั้งแต่ปากคลองบางเสา
ธง-ปากคลองภาษีเจริญ)ในพิกัดระวาง 6C,7C,7D,8D 6C (เดิม) มี
การขยายตัวเพิ่มเติม ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางพลี-บางจาก ในพิกัดระวาง 7B,7C
(เดิม) มีการขยายตัวเพิ่มเติม ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.8 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

6.1.3.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับ อาคาร ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

ก. ศาสนสถาน และอาคารราชการ

-จากการเปรียบเทียบศาสนสถาน และอาคารราชการ ระหว่างปี พ.ศ.2522 กับ พ.ศ.2553 พบว่า มีสถานศึกษาเพิ่มขึ้น 1 แห่ง ได้แก่

โรงเรียนนิลประพันธ์ ในพิกัดระวาง 1C

ข. อาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่

-จากการเปรียบเทียบอาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ ระหว่างปี พ.ศ. 2522กับ พ.ศ.2553 พบว่ามีอาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่กระจายตัวกันอยู่ในพื้นที่ศึกษา ซึ่งส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้แก่

พื้นที่ในพิกัดระวาง 1C ซึ่งเป็นบริเวณที่เคยมีอาคารโรงงานปรากฏ อยู่ก่อนแล้ว

พื้นที่ในพิกัดระวาง 3A,4A ซึ่งอยู่ริมพื้นที่ศึกษาทางทิศตะวันตก

ค. อาคารในโครงการจัดสรร

-จากการเปรียบเทียบอาคารในโครงการจัดสรร ระหว่างปี พ.ศ.2522กับ พ.ศ. 2553 พบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรกระจายตัวกันอยู่ในพื้นที่ศึกษาใน ปริมาณที่มากขึ้นในลักษณะการขยายตัวจากพื้นที่เดิมที่ปรากฏในปี พ.ศ. 2522 ซึ่งส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้แก่

-พื้นที่ในพิกัดระวาง 1C มีลักษณะขยายตัวลึกเข้ามาบนทิศเหนือของถนนรัช พระ และมีการขยายตัวเข้ามาทางถนนบรมราชชนนีทางเหนือของคลองวัด ไท่เตี้ยต่อเนื่องไปถึง พิกัดระวางที่ 1B

-พื้นที่ในพิกัดระวาง 2B ซึ่งมีการขยายตัวไปในพิกัดระวางที่ 1A,2A ทางทิศ ตะวันตกของพื้นที่ศึกษาตามแนวถนน

-พื้นที่ในพิกัดระวาง 4C ซึ่งมีการขยายตัวตามแนวถนนมายัง พิกัดระวาง 4B,4A ทางทิศตะวันตกของที่ตั้งเดิม

- พื้นที่ในพิภักดระวาง 5C,6B, 6C ซึ่งมีการขยายตัวตามแนวถนนมายัง พิกัดระวาง 5A,5B,6B ทางทิศตะวันตกของที่ตั้งเดิม
- พื้นที่ในพิภักดระวาง 7C,8C ซึ่งมีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นในพิภักดระวางเดิม

ง.อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป

-จากการเปรียบเทียบอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไประหว่างปี พ.ศ.2522 กับ พ.ศ.2553 พบว่า มีลักษณะการขยายตัวของกลุ่มอาคารเดิมออกมาถึงพื้นที่ข้างเคียง ได้แก่ โดยมีถนนเป็นปัจจัยหลัก ซึ่งส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้แก่

ชุมชนริมตลิ่งคลองบางกอกน้อยต่อเนื่องกับปากคลองชัก

พระ-ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบ้านไทร(คลองบางละมอด) ใน

พิภักดระวาง 1B 1C 2A 2B (เดิม) ขยายตัวออกไปในพิภักดระวางเดิม

จนติดขอบพื้นที่ศึกษาฝั่งตะวันตก ซึ่งอยู่ส่วนบนของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองพรหม ในพิภักดระวาง 4B,3B,4A (เดิม)

ขยายตัวออกไปในพิภักดระวางเดิม จนติดขอบพื้นที่ศึกษาฝั่งตะวันตก

ซึ่งอยู่ส่วนกลางของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางเสาธง(คลองบางน้อย-คลองบางเขือก

หนึ่ง) ในพิภักดระวาง 5B,5C,6B,6C (เดิม) มีการขยายตัวเพิ่มเติม

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในพิภักดระวาง 5B,5C จนติดขอบพื้นที่ศึกษาฝั่ง

ตะวันตก ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางกอกใหญ่(ตั้งแต่ปากคลองบางเสา

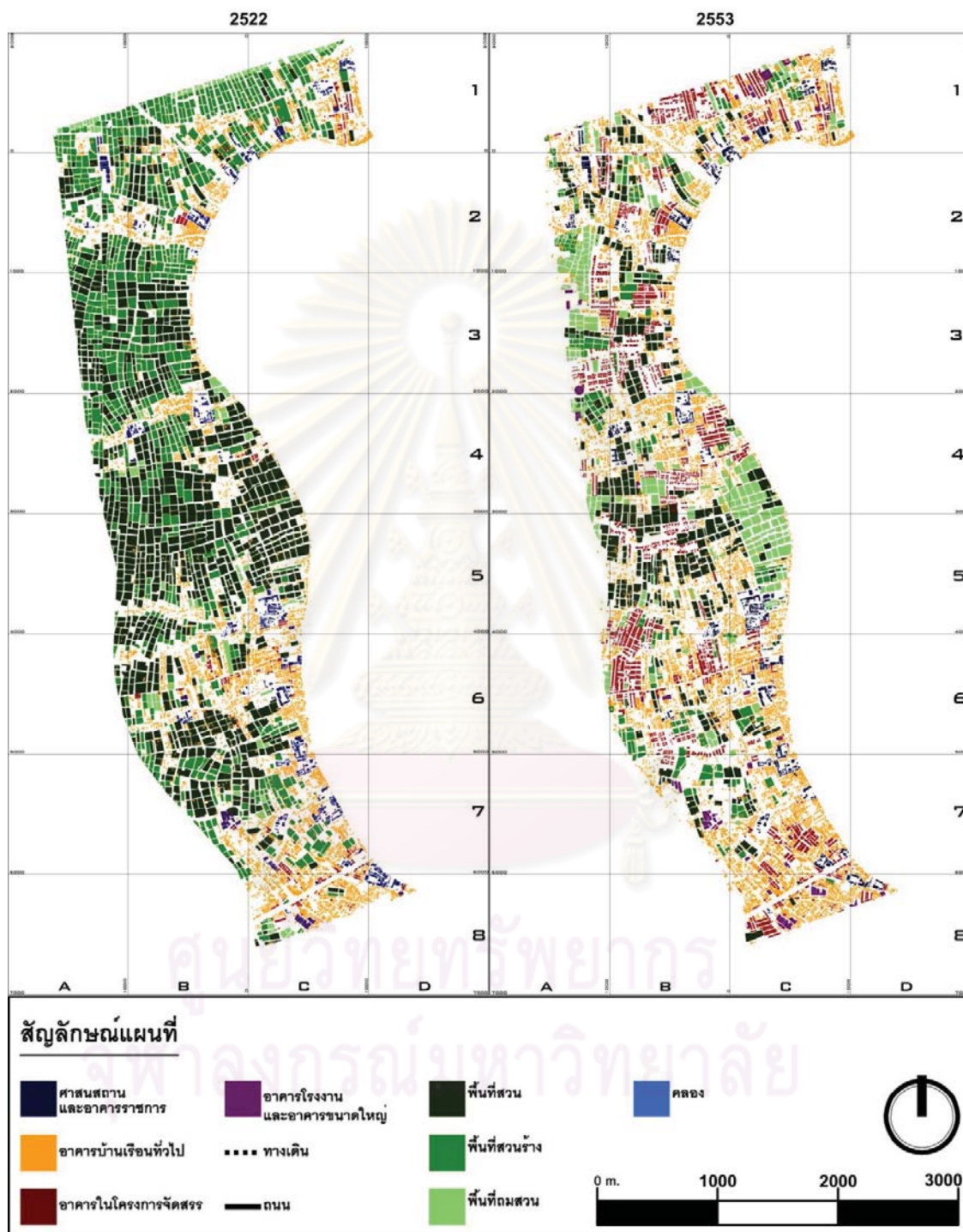
ธง-ปากคลองภาษีเจริญ) ในพิภักดระวาง 6C,7C,7D,8D 6C (เดิม) มี

การขยายตัวเพิ่มเติม ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ชุมชนริมตลิ่งบนคลองบางเพ็ญ-บางจาก ในพิกัดระหว่าง 7B,7C (เดิม) มีการขยายตัวเพิ่มเติมในปริมาณเล็กน้อย ซึ่งอยู่ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.9 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

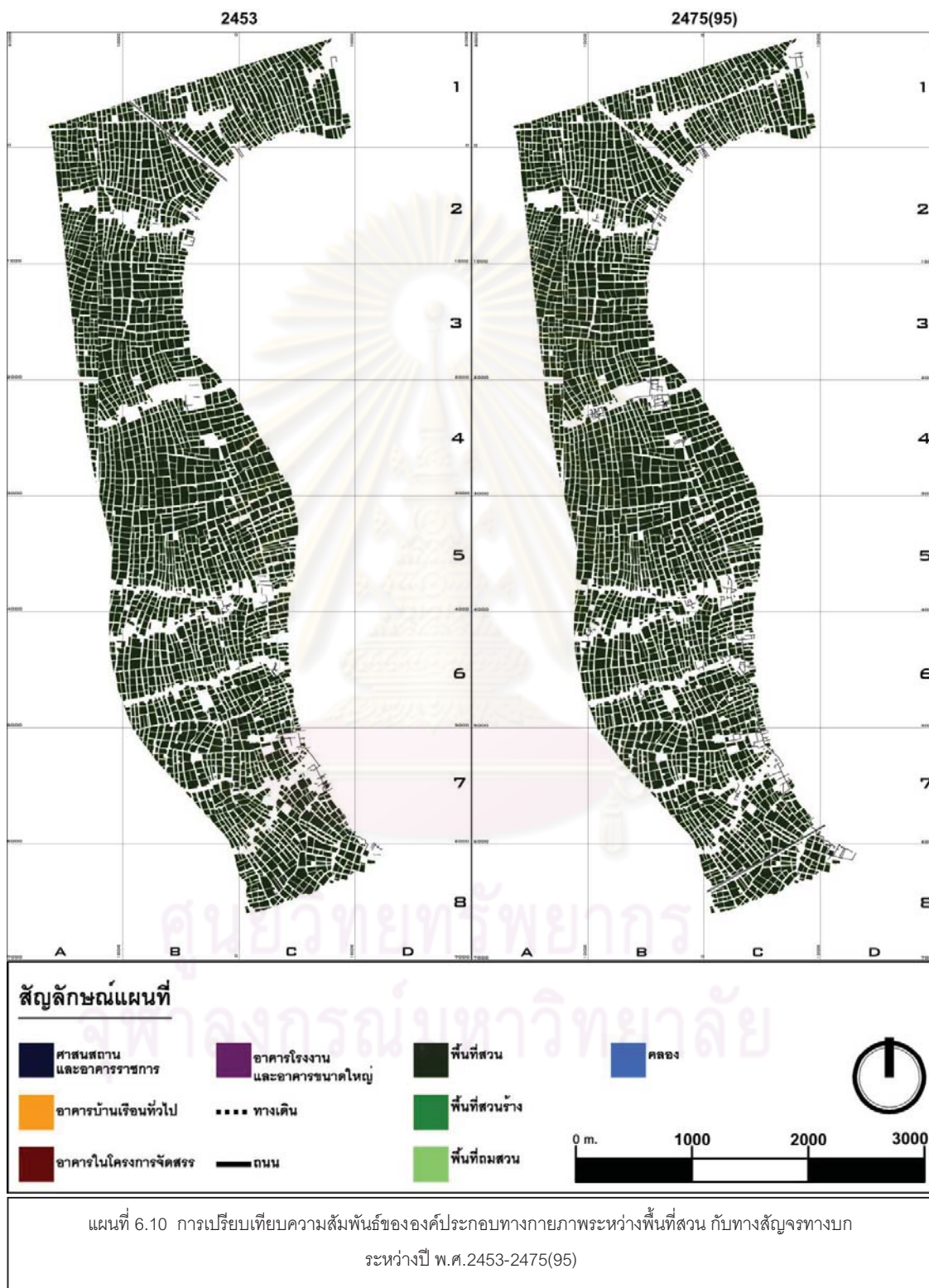
6.1.4 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก

6.1.4.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)

จ.ถนน

-จากการเปรียบเทียบถนนระหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบว่า การพัฒนาของถนนภายในพื้นที่ศาสนสถาน มีลักษณะความซับซ้อนมากขึ้น ซึ่งไม่ส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน

- จากการเปรียบเทียบถนนระหว่างปี พ.ศ.2453 กับ พ.ศ.2475(95) พบ การพัฒนาของถนนเพื่อเชื่อม ระหว่างศาสนสถาน ในกลุ่มเดียวกัน ซึ่งไม่ส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน เช่น ถนนในพิทักษ์ระวางที่ 6C,7C ซึ่งไม่ส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน

6.1.4.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

จ.ถนน

- จากการเปรียบเทียบถนนระหว่างปี พ.ศ.2475(95) กับ พ.ศ.2522พบว่า เกิดการตัดถนนสายหลัก ผ่านพื้นที่ขนาดสวน(ไม่ได้ขึ้นอยู่กับถนนและทางเดินในอดีต) โดยอาศัยจุดสิ้นสุดของถนนสามารถแบ่งเป็นกลุ่ม ซึ่งส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวนได้แก่

กลุ่มที่ 1 ครอบคลุมพื้นที่ริมคลองบางกอกน้อย-คลองไทร ในระวางพิภพที่ 1A,1B,1C,2A,2B ในส่วนบนของพื้นที่ศึกษา ซึ่งกลุ่มนี้มีลักษณะของการแตกแขนงของถนนซอยในปริมาณมาก ได้แก่

- ถนนบางกอกน้อย-ตลิ่งชัน
- ถนนชั๊กพระ
- ถนนสุขาภิบาล 3

กลุ่มที่ 2 ครอบคลุมพื้นที่ริมคลองไทร-คลองบางเสาะง ในระวางพิภพที่ 2B,3B,4A,4B,4C,5A,5B,5C ในส่วนกลางของพื้นที่ศึกษา ซึ่งกลุ่มนี้มีการวางตัวเดี่ยวๆ ปรากฏการแตกแขนงของถนนซอยน้อย โดยเฉพาะถนนแก้วเงินทอง และซอยสวัสดิ์ซึ่งวางตัวตามแนวยาวของพื้นที่ศึกษาแทบจะไม่ปรากฏถนนซอย ได้แก่

- ถนนแก้วเงินทอง
- ซอยสวัสดิ์
- ถนนวัดแก้ว-พุทธมณฑล ซอย 1
- ถนนปากน้ำ-กระโจมทอง

กลุ่มที่ 3 ครอบคลุมพื้นที่ริมคลองบางเชือกหนัง-คลองบางแวก ในระวางพิภพที่ 6A,6B,6C ในส่วนกลางของพื้นที่ศึกษา ซึ่งแม้ว่าจะมีเพียงสายเดียว แต่ก็มีการแตกแขนงของถนนซอยอยู่มาก

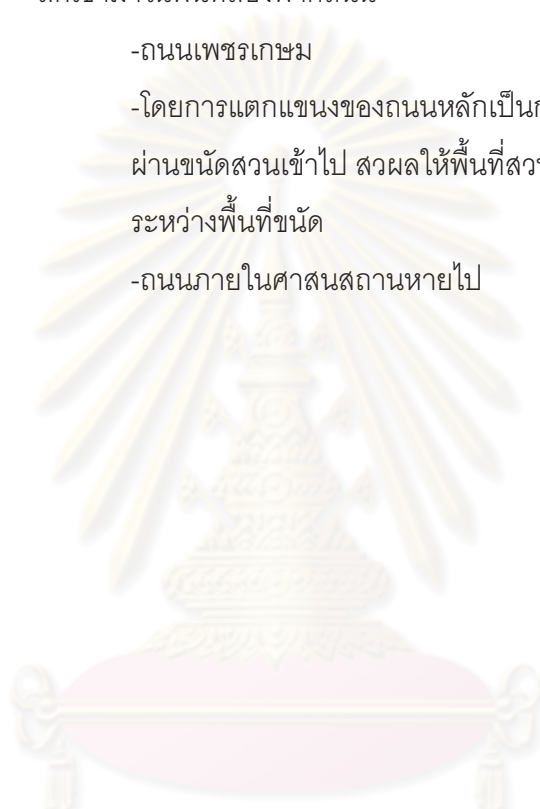
- ซอยจรัญสนิทวงศ์ 13 (พานิชยการธนบุรี)

กลุ่มที่ 4 ครอบคลุมพื้นที่ริม คลองบางแวก-คลองภาษีเจริญ ในระวางพิภพที่ 6C,7B,7C,8C,8D ในส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา ซึ่งมีการแตกแขนงของถนน ซอยจากถนนเพชรเกษมเป็นปริมาณมาก มีความซับซ้อนสูง และครอบคลุม ลึกเข้ามาในพื้นที่สองฟากถนน

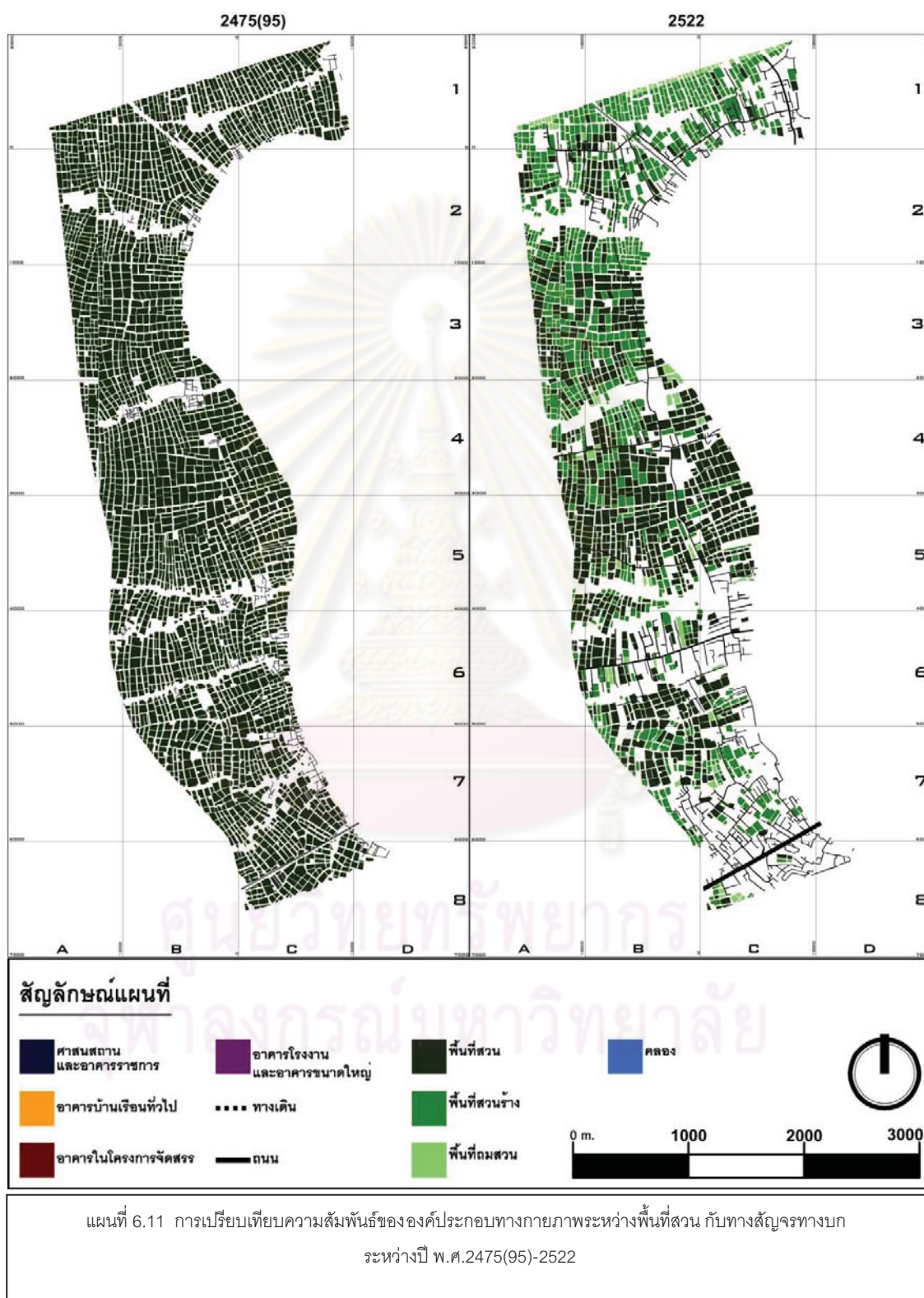
-ถนนเพชรเกษม

-โดยการแตกแขนงของถนนหลักเป็นการตัดค่อนข้างเป็นแนวตรง ผ่านชนิดสวนเข้าไป สวมผลให้พื้นที่สวนลดลง ส่วนถนนซอยจะตัด ระหว่างพื้นที่ชนิด

-ถนนภายในศาสนสถานหายไป

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1.4.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

จ.ถนน

-จากการเปรียบเทียบถนนระหว่างปี พ.ศ.2522 กับ พ.ศ.2553 พบว่า เกิดการตัดถนนสายหลัก บริเวณโดยรอบพื้นที่ศึกษาด้านทิศเหนือ และทิศตะวันตก ได้แก่ ถนนบรมราชชนนี และถนนราชพฤกษ์ ตามลำดับ ก่อให้เกิดผลลัพธ์ที่แยกตามกลุ่มถนนเดิม(2522) และส่งผลต่อปริมาณการลดลงของพื้นที่สวน ได้ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ครอบคลุมพื้นที่ริมคลองบางกอกน้อย-คลองไทร (แถวที่1-2) ส่วนบนของพื้นที่ศึกษา

- ถนนบางกอกน้อย-ตลิ่งชัน
- ถนนชั้กพระ
- ถนนสุขาภิบาล 3

ซึ่งกลุ่มนี้มีลักษณะของการแตกแขนงของถนนซอยจากถนนบรมราชชนนีเข้ามาในพื้นที่ศึกษา และมีถนนซอยที่เกิดจากถนนสุขาภิบาล 3 เกิดขึ้นเพิ่มเติม เช่น ซอยวัดมณฑป เป็นต้น

กลุ่มที่ 2 ครอบคลุมพื้นที่ริมคลองไทร-คลองบางเสาะ (แถวที่2-5) ส่วนกลางของพื้นที่ศึกษา

- ถนนแก้วเงินทอง
- ซอยสวัสดิ์
- ถนนวัดแก้ว-พุทธมณฑล ซอย 1
- ถนนปากน้ำ-ระจิมทอง

ซึ่งกลุ่มนี้เกิดการเชื่อมกันกับกลุ่มที่ 1 โดยการก่อสร้างสะพานข้ามคลองไทร (แถวที่ 2) ทั้งยังมีการแตกแขนงของถนนซอยเพิ่มเติมในถนนเส้นหลัก ทั้งนี้พบว่า มีการตัดถนนจากถนนราชพฤกษ์ทางทิศตะวันตก เข้ามาในพื้นที่ศึกษา โดยถนนเหล่านี้มักมีแขนงย่อย ในลักษณะคล้ายต้นไม้ และปลายถนนตัน(โครงการจัดสรร)

กลุ่มที่ 3 ครอบคลุมพื้นที่ริมคลองบางเขื่อนหนึ่ง-คลองบางแวก (แถวที่ 6)
ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

-ซอยจรัญสนิทวงศ์ 13 (พานิชยการธนบุรี)

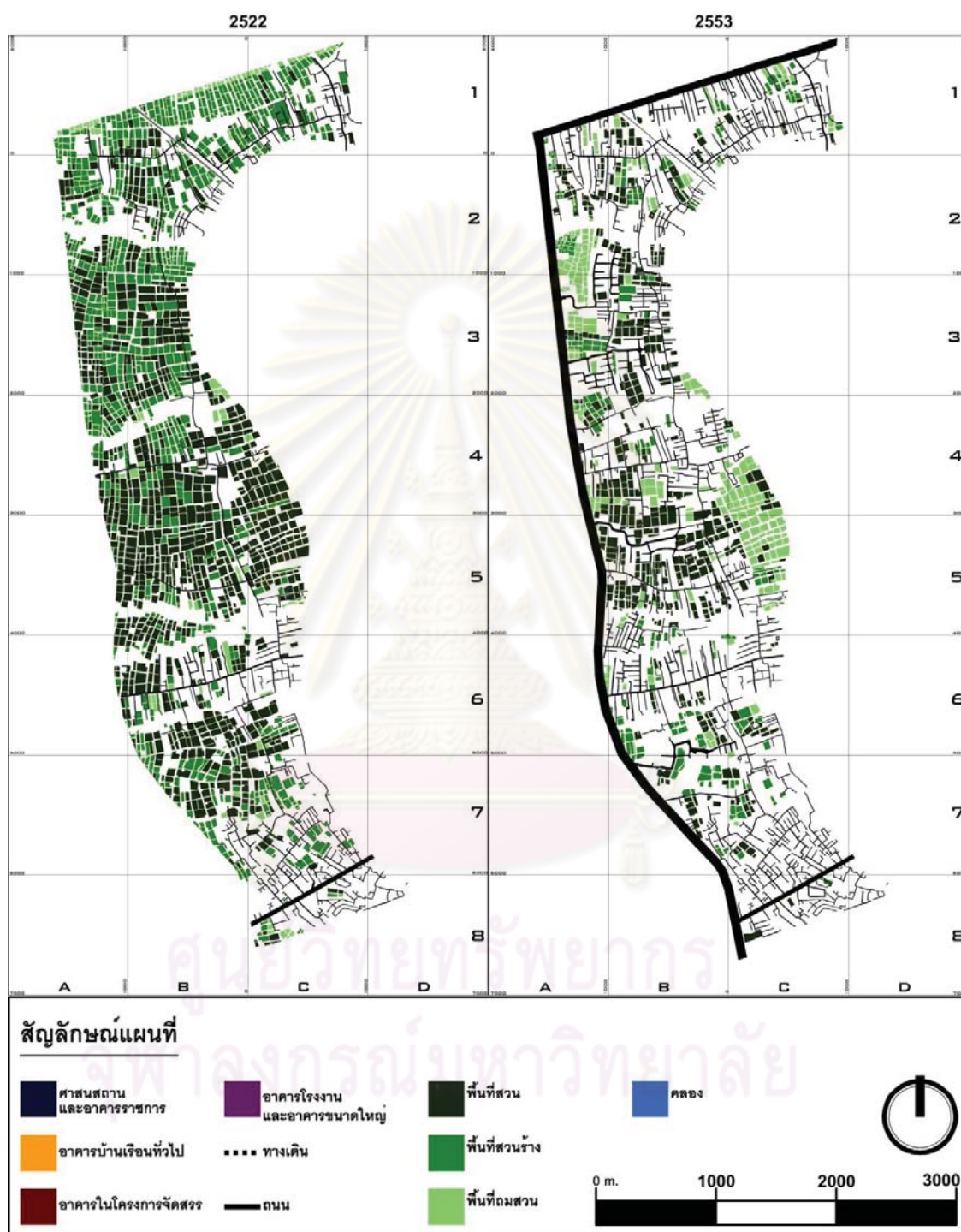
ซึ่งพบว่ามีการแตกแขนงของถนนซอยเพิ่มเติม และพบถนนที่มีลักษณะคล้ายถนนในกลุ่มที่ 2 กล่าวคือมีการตัดถนนจากถนนราชพฤกษ์ทางทิศตะวันตก เข้ามาในพื้นที่ศึกษา โดยถนนเหล่านี้มักมีแขนงย่อย ในลักษณะคล้ายต้นไม้ และปลายถนนตัน(จัดสรร)

กลุ่มที่ 4 ครอบคลุมพื้นที่ริม คลองบางแวก-คลองภาษีเจริญ (แถวที่ 6-8)
ส่วนล่างของพื้นที่ศึกษา

-ถนนเพชรเกษม

พบถนนที่มีลักษณะคล้ายถนนในกลุ่มที่ 2 และ 3 กล่าวคือมีการตัดถนนจากถนนราชพฤกษ์ทางทิศตะวันตก เข้ามาในพื้นที่ศึกษา โดยถนนเหล่านี้มักมีแขนงย่อย ในลักษณะคล้ายต้นไม้ และปลายถนนตัน(จัดสรร) นอกเหนือจากนี้ ยังพบถนนที่ถูกตัดขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่างถนนราชพฤกษ์-ถนน(ซอย)เพชรเกษม

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.12 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

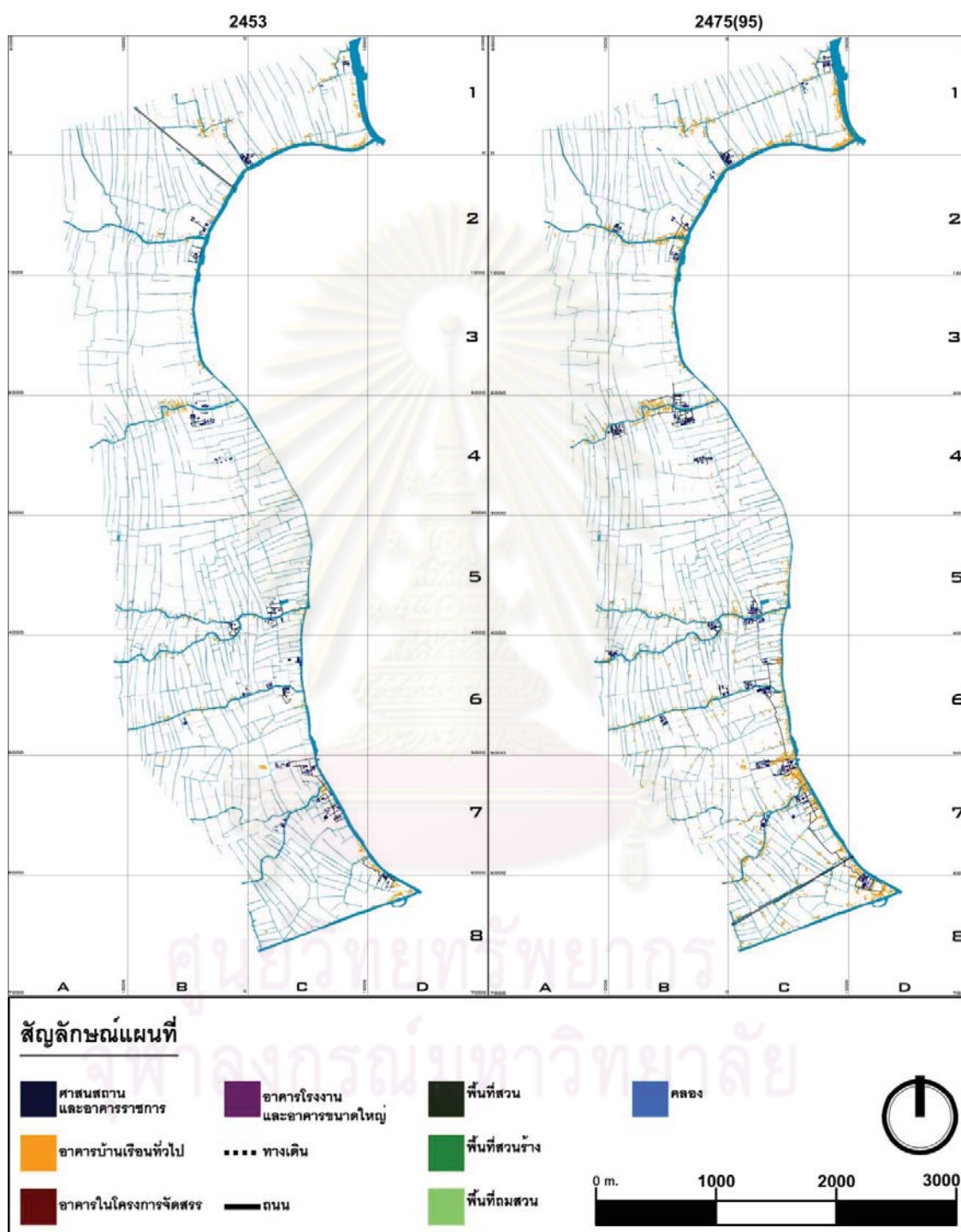

6.1.5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทาง สัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ

6.1.5.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)

-จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ
ระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี
พ.ศ.2453-2475(95) พบว่า คลองเป็นปัจจัยในการขยายตัวของ
อาคาร และชุมชน โดยเริ่มจากชุมชนเดิม หรือกลุ่มอาคารเดิม
ขยายตัวลึกเข้าไปในคลองรอง โดยที่คลองใช้ประโยชน์เพื่อการ
คมนาคม และการเกษตรกรรม ซึ่งสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่
ในขณะที่ยกถนนเป็นเพียงทางสัญจรรองที่ช่วงปีพ.ศ.2453 ใช้เพียงใน
บริเวณศาสนสถานที่มีที่ว่างกว้างใหญ่เพื่อเชื่อมคลองเข้ากับอาคาร
สำคัญเท่านั้น ต่อมาจึงพัฒนาให้เชื่อมเข้ากับศาสนสถานในกลุ่ม
เดียวกัน และระหว่างกลุ่ม ตามลำดับ โดยที่มีทางเดินเป็นทางสัญจร
ที่ใช้ผ่านชนิดสวนซึ่งคดเคี้ยวไปมาตามลักษณะการวาง ขวาง ของ
ชนิดนั้นๆ

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

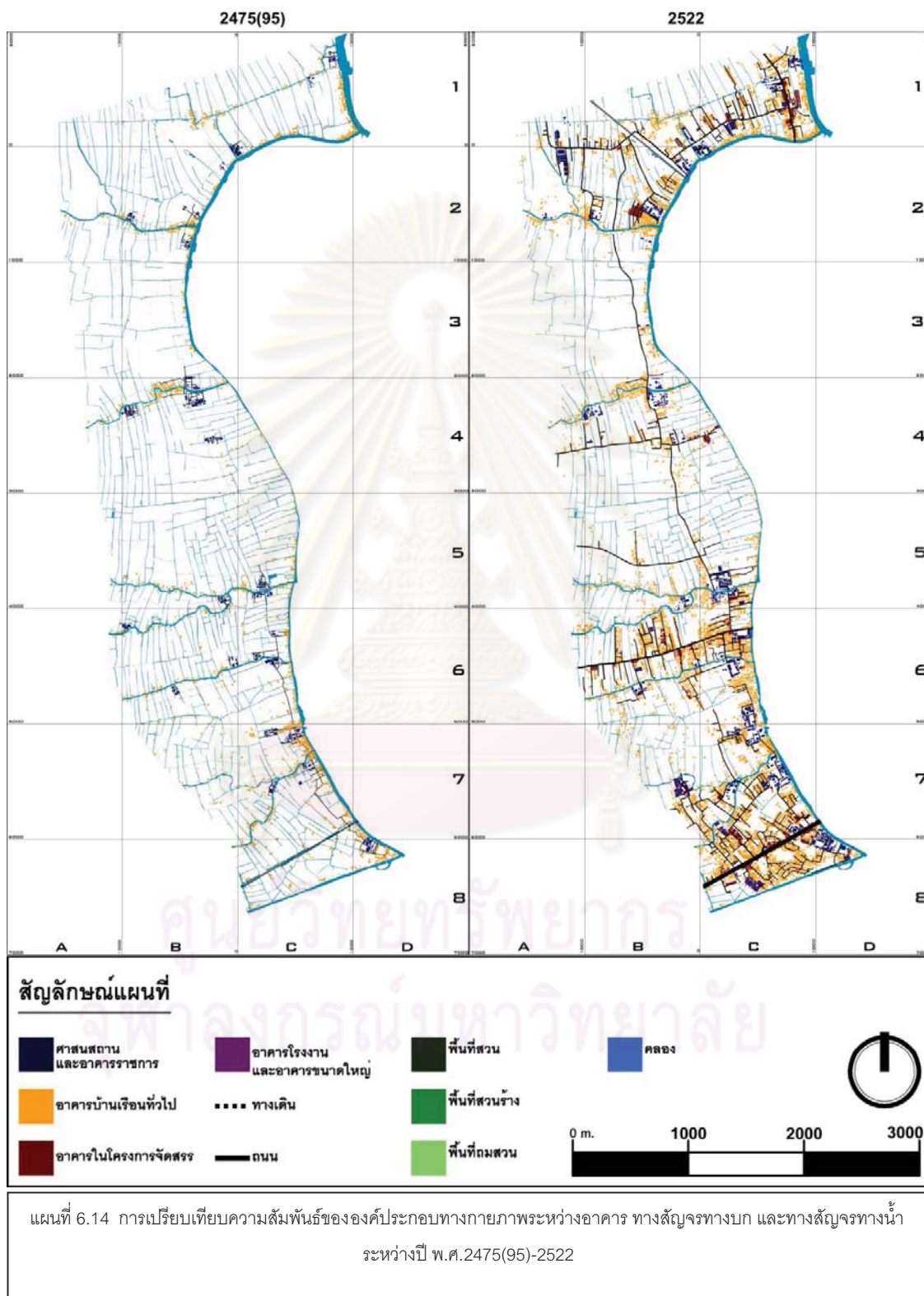

แผนที่ 6.13 การเปรียบเทียบความสัมพันธขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2453-2475(95)

6.1.5.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

-จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522 พบว่า อาคารมีการขยายตัวโดยอาศัยพื้นที่ริมถนนซึ่งถูกตัดขึ้นมาใหม่ โดยพบแนวโน้มของ ความหนาแน่นของอาคารบนถนนที่ถูกตัดขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่างฝั่งตะวันออก และฝั่งตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระมากกว่าถนนที่ถูกตัดขึ้นเฉพาะในบริเวณพื้นที่ศึกษาเท่านั้น ส่วนพื้นที่ริมตลิ่งคลองซึ่งเคยเป็นที่ตั้งของอาคารพบว่าไม่มีปริมาณของอาคารเพิ่มเติม ซึ่งอาจกล่าวได้ว่าอาคารมีความสัมพันธ์กับคลองน้อยลง ในขณะที่ทางสัญจรทางบกก็ไม่ได้ทำหน้าที่เพื่อเชื่อมคลองกับสถานที่สำคัญอีกต่อไป จึงกล่าวได้ว่าทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ไม่ได้มีความสัมพันธ์กัน

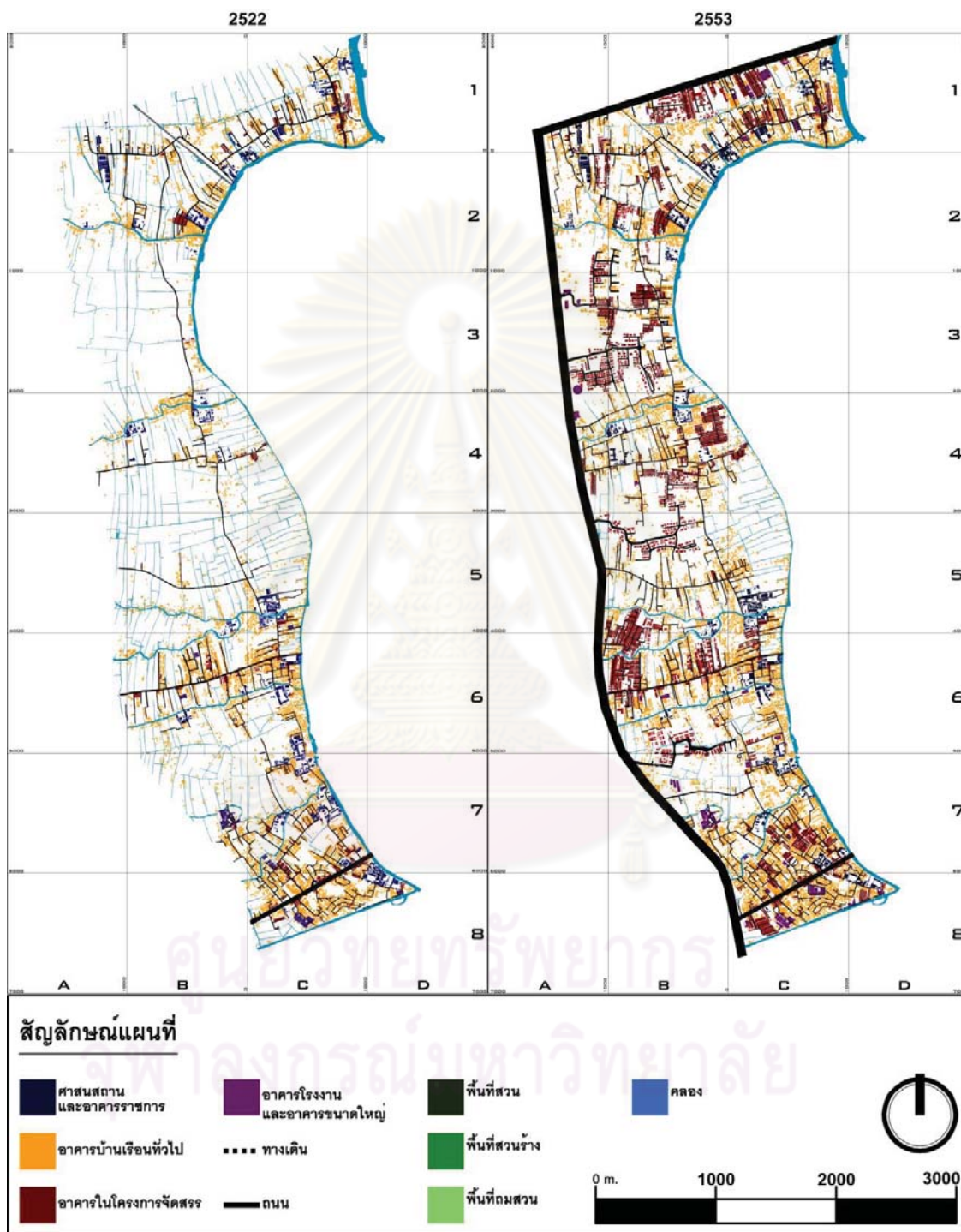
ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.1.5.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคารทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

-จากการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553 พบว่า การตัดถนนขนาดใหญ่ ทั้งถนนราชพฤกษ์ ทางทิศตะวันตก และถนนบรมราชชนนี ทางทิศเหนือ เป็นการเปิดทางให้มีการขยายตัวของอาคารโดยเฉพาะอย่างยิ่ง อาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่ซึ่งต้องการพื้นที่กว้างเพื่อการพัฒนา จึงส่งผลให้อาคารประเภทนี้มีการเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว ในขณะที่ถนนขนาดใหญ่ส่งผลทั้งทางตรง และทางอ้อมให้คลองในระดับคลองสวน และลำประโดง มีจำนวนลดลง ทั้งจากการถมทำให้คลองสวน และลำประโดงถูกตัดขาดจากคลองหลัก และการเปิดทางให้โครงการจัดสรรเข้ามาพัฒนาพื้นที่ก่อสร้าง

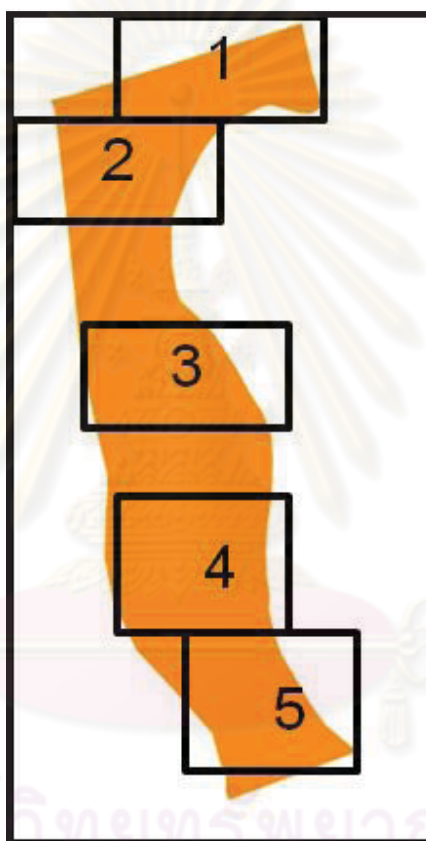
ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนที่ 6.15 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างอาคาร ทางสัญจรทางบก และทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

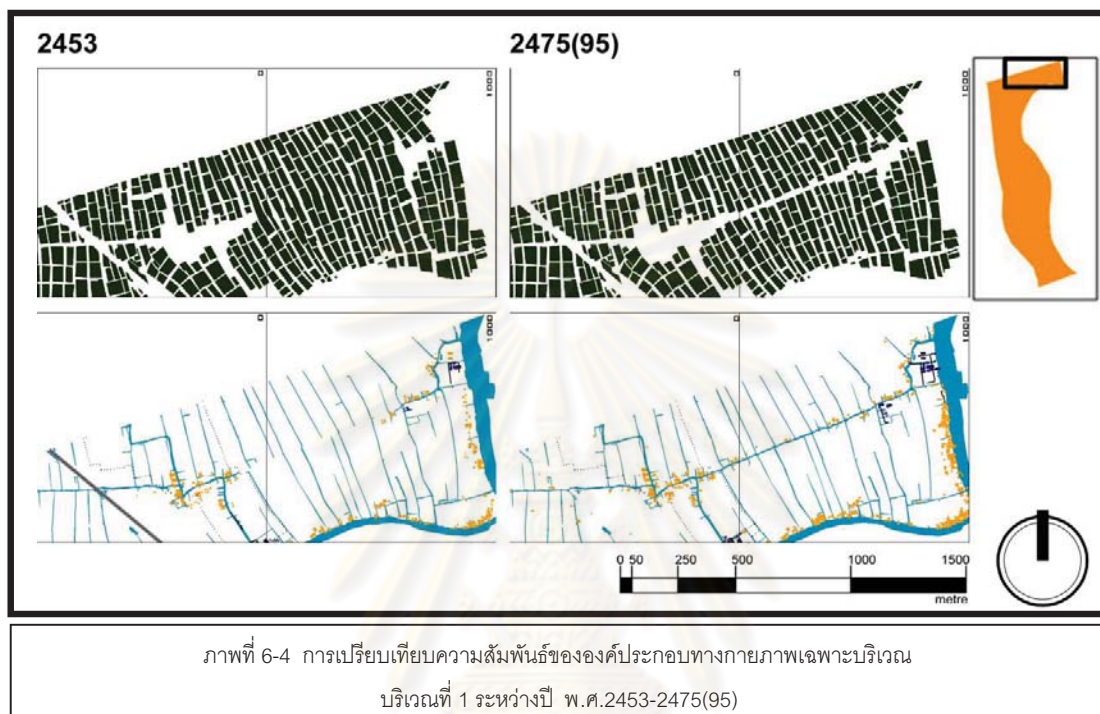
6.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ

โดยอาศัยเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่ในการเปรียบเทียบจากหลักฐานการตั้งถิ่นฐานที่ปรากฏอยู่ในแผนที่กรุงเทพฯ พ.ศ.2453 เป็นบรรทัดฐานในการศึกษาเปรียบเทียบ ซึ่งสามารถสรุปเป็นพื้นที่ที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบได้เป็น 5 บริเวณ

ภาพที่ 6-3 ภาพแสดงตำแหน่งบริเวณที่ใช้ทำการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ

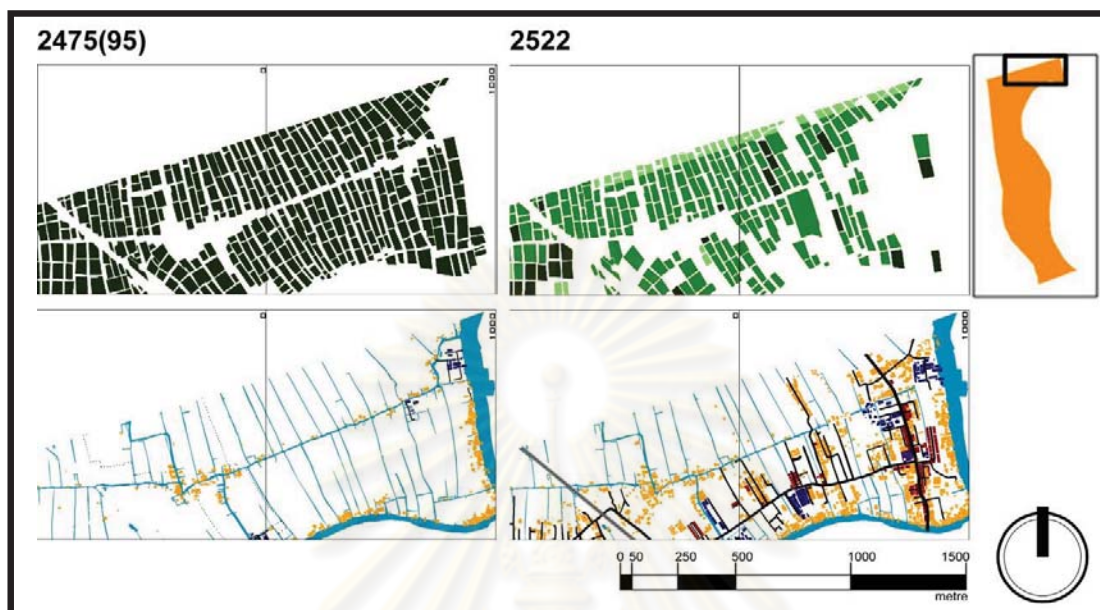
6.2.1 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 1

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลง โดยปริมาณพื้นที่สวนซึ่งลดนั้นได้กลายสภาพเป็นคลอง ได้แก่ คลองวัดไก่อ่เตี้ย ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร บนพื้นที่ริมตลิ่งเพิ่มสูงขึ้น ทั้งนี้ยังครอบคลุมไปถึงพื้นที่ริมตลิ่งบนคลองที่ถูกขุดขึ้นใหม่ด้วย

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

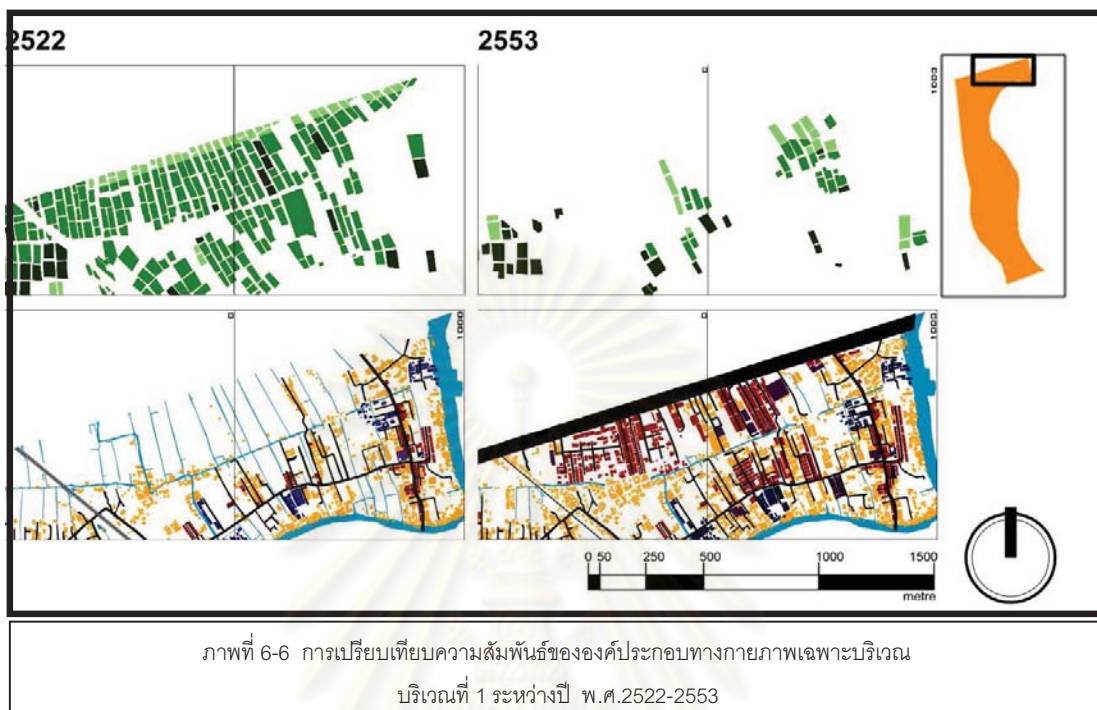

ภาพที่ 6-5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ
บริเวณที่ 1 ระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลง โดยองค์ประกอบพื้นที่สวนส่วนใหญ่ในบริเวณนี้กลายเป็นสวนร้าง ในตำแหน่งขอบทิศเหนือของพื้นที่ศึกษาพบว่าพื้นที่สวนถูกถมเป็นแนว ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมถนน และปรากฏถนนหลวงซึ่งพาดเชื่อมมาจากฝั่งตะวันออกของคลองชักพระ บนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม โดยเฉพาะในบริเวณใต้คลองวัดไก่อ่เตี้ยลงมาจนถึงคลองชักพระ นอกจากนี้ยังพบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนเดิม และอยู่ติดถนนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

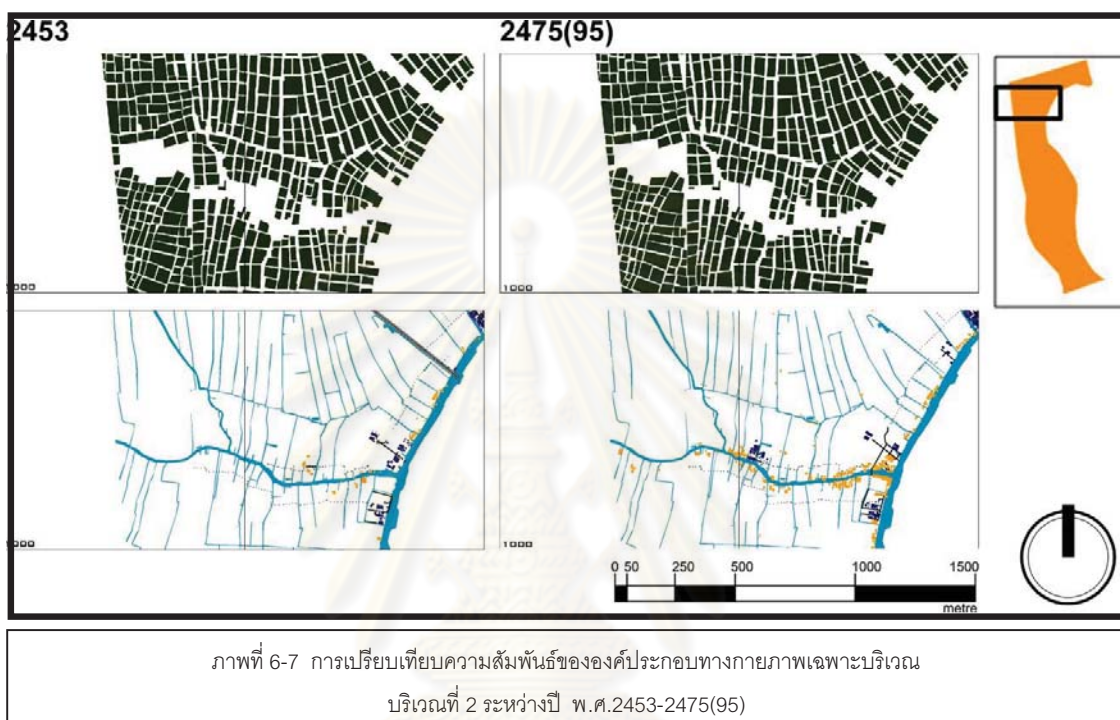
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลงในปริมาณสูง โดยเฉพาะในบริเวณที่องค์ประกอบพื้นที่สวนที่เคยสวนร้าง ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร และทางสัญจรทางบกบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นส่วนเดิมทั่วบริเวณ โดยพบว่าการตัดถนนหลวงขนาดใหญ่ผ่านบริเวณขอบพื้นที่ศึกษาในตำแหน่งที่พื้นที่สวนถูกถมเป็นถนนนอกจากนี้ยังพบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่ปรากฏขึ้นบนพื้นที่สวนร้างเดิมซึ่งเกิดขึ้นจากถนนที่แตกแขนงมาจากถนนหลวงขนาดใหญ่ ทั้งนี้ยังพบอาคารขนาดใหญ่ในปริมาณไม่มาก

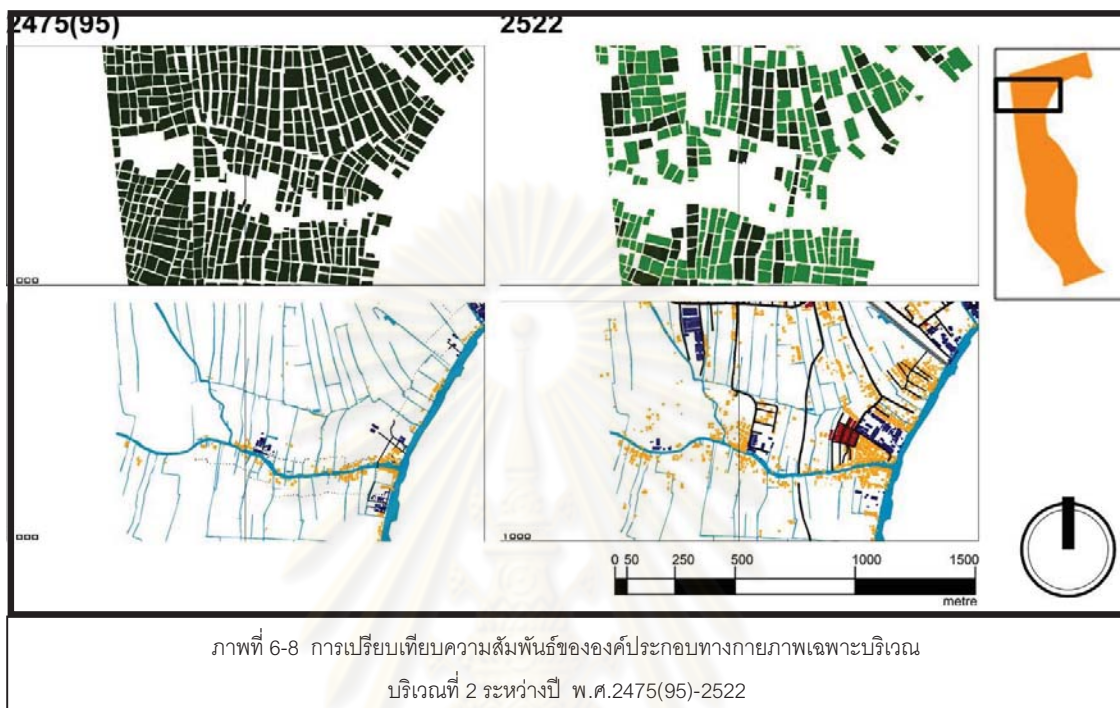
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2.2 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 2

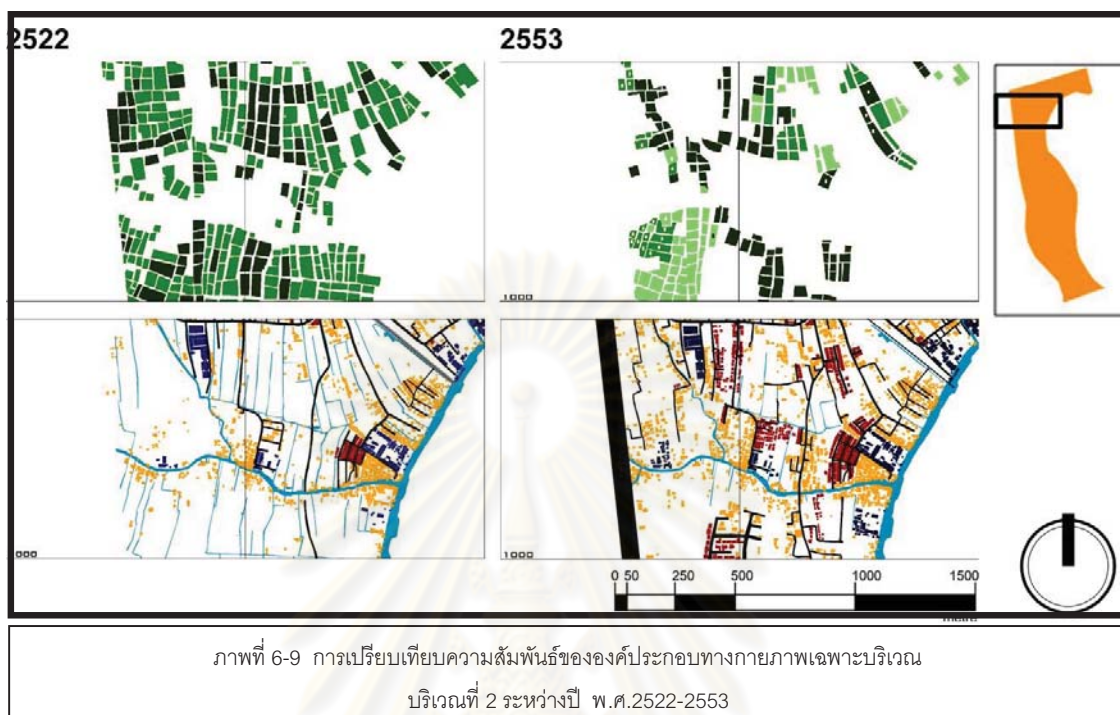
พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่ส่วนที่มีปริมาณของพื้นที่สวน ใกล้เคียงกันทั้งสองช่วงปี ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมตลิ่งเพิ่มสูงขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่ส่วนที่มีปริมาณของพื้นที่ส่วนลดลง โดยองค์ประกอบพื้นที่ส่วนใหญ่ในบริเวณนี้กลายเป็นสวนร้ำ ึ่ง ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร และปรากฏถนนหลวงบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นส่วนเดิม ทั้งนี้ถนนหลวงที่ปรากฏมีจุดสิ้นสุดบริเวณคลองไทร นอกจากนี้ยังพบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนเดิม และอยู่ติดถนนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

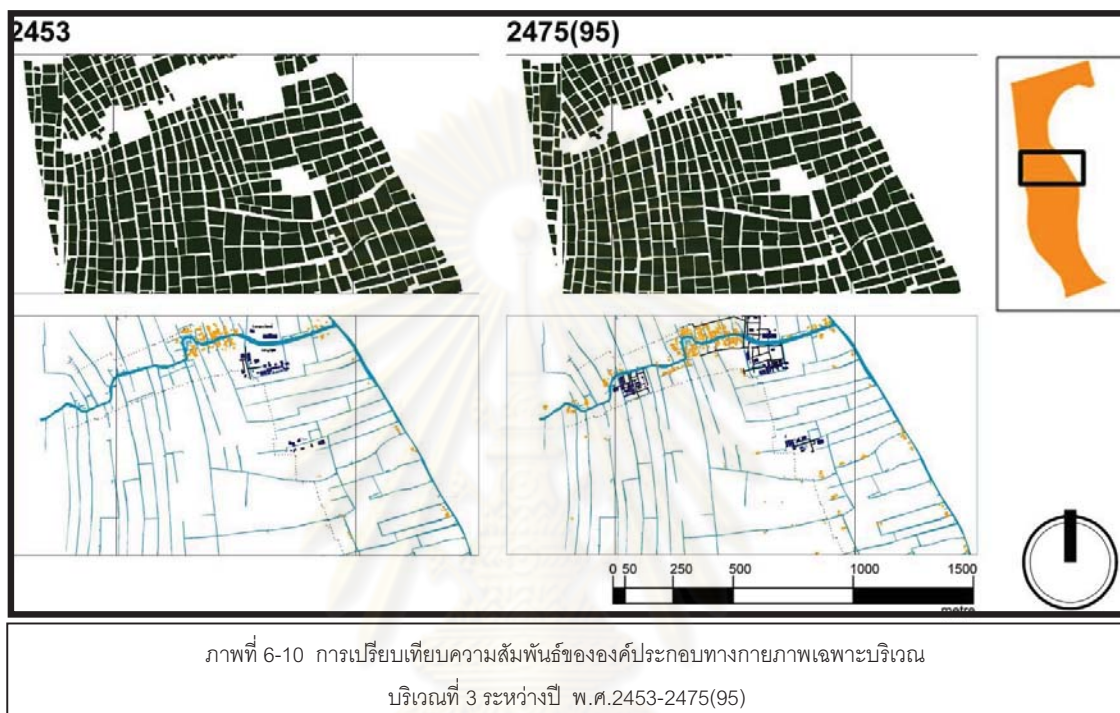
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลงเป็นปริมาณสูง โดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นที่สวนที่เคยเป็นสวนร้าง และส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนเดิมมีสภาพกลายเป็นพื้นที่ถมสวน ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร และถนนหลวงบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าอาคารในโครงการจัดสรรที่มีอยู่เดิมได้มีการขยายตัวจากตำแหน่งเดิม และเพิ่มมากขึ้นทั่วทั้งบริเวณโดยมีตำแหน่งอยู่ติดถนนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

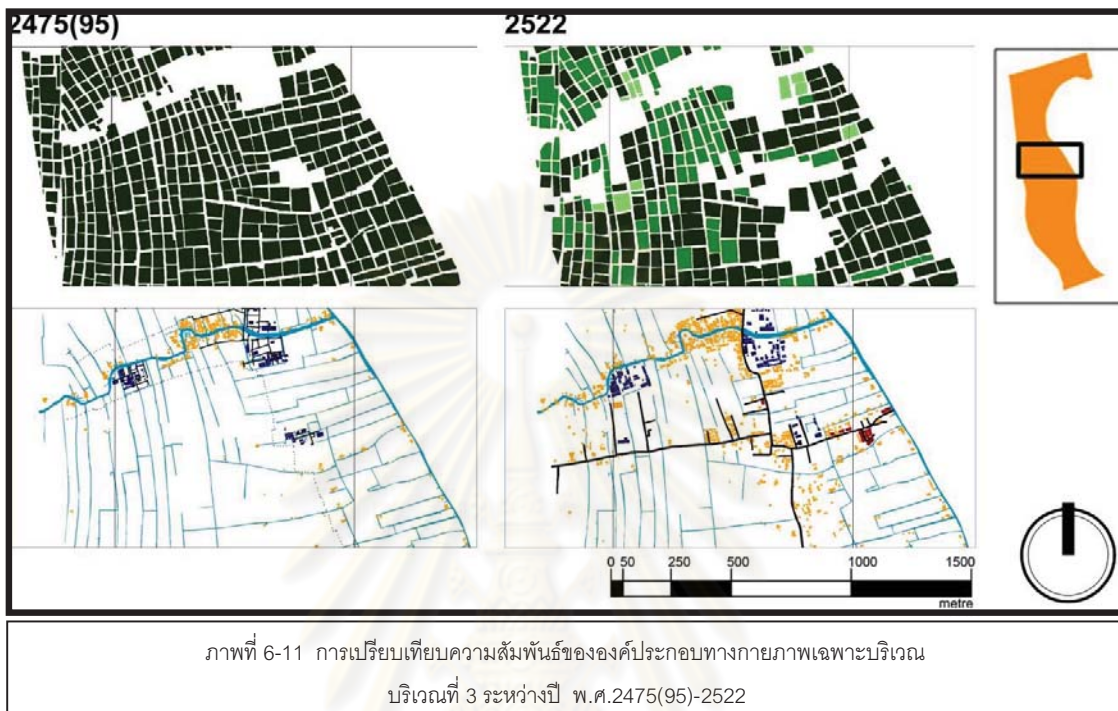
ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2.3 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 3

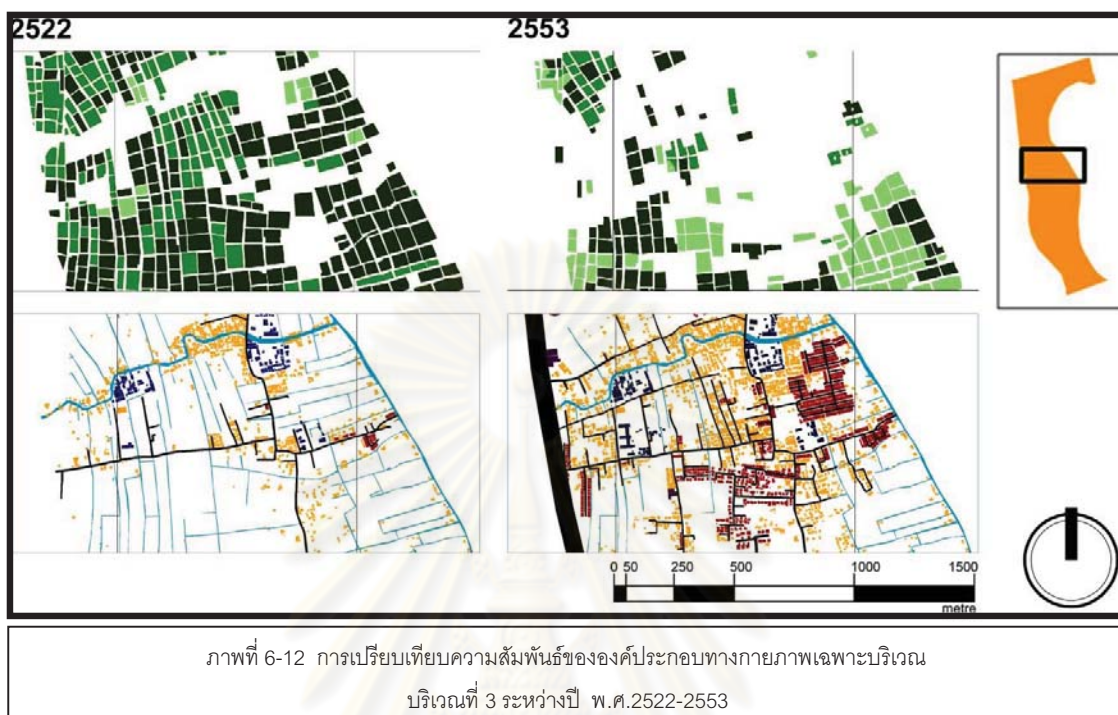
พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนใกล้เคียงกันทั้งสองช่วงปี ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมตลิ่งเพิ่มสูงขึ้น โดยที่ส่วนหนึ่งเป็นการกระจายตัวเข้าไปในพื้นที่สวนโดยที่ไม่ส่งผลต่อปริมาณพื้นที่สวน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลง โดยองค์ประกอบพื้นที่สวนส่วนใหญ่ในบริเวณนี้กลายเป็นสวนร้าง และพื้นที่สวนส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่ถมสวน ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร บนพื้นที่ริมถนน และปรากฏถนนหลวงซึ่งพาดเชื่อมมาจากฝั่งตะวันออกของคลองชักพระบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าอาคารในโครงการจัดสรรซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนเดิม และอยู่ติดถนนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลงเป็นปริมาณสูง โดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นที่สวนที่เคยเป็นสวนร้าง และส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนเดิมมีสภาพกลายเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขัง สวนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร และถนนหลวงบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าอาคารในโครงการจัดสรรเพิ่มมากขึ้นทั่วทั้งบริเวณโดยมีตำแหน่งอยู่บนพื้นที่สวนภายใน ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

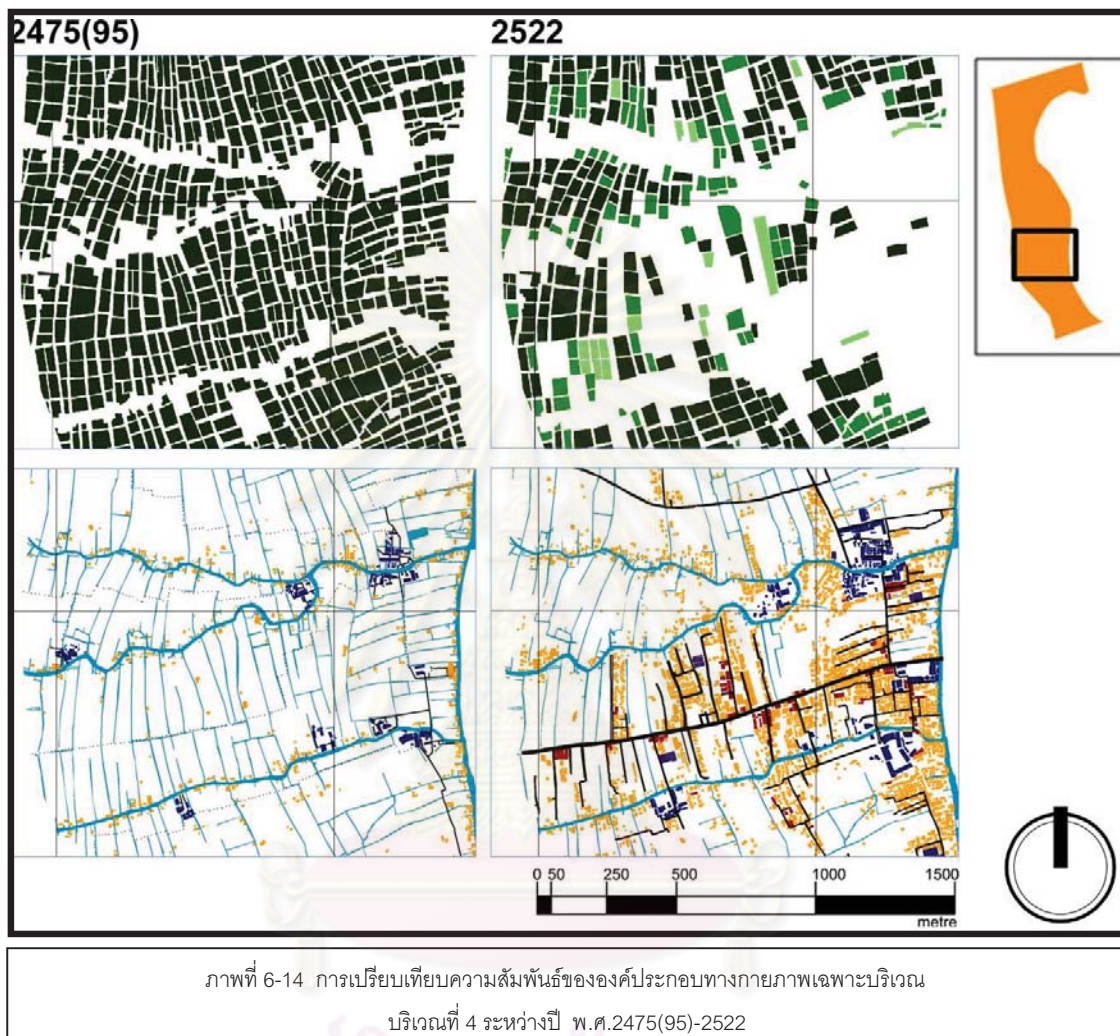
ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6.2.4 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 4

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนใกล้เคียงกันทั้งสองช่วงปี ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมตลิ่งเพิ่มสูงขึ้น และลึกเข้าไปในคลองรอง โดยที่สวนหนึ่งเป็นการกระจายตัวเข้าไปในพื้นที่สวนโดยที่ไม่ส่งผลต่อปริมาณพื้นที่สวน

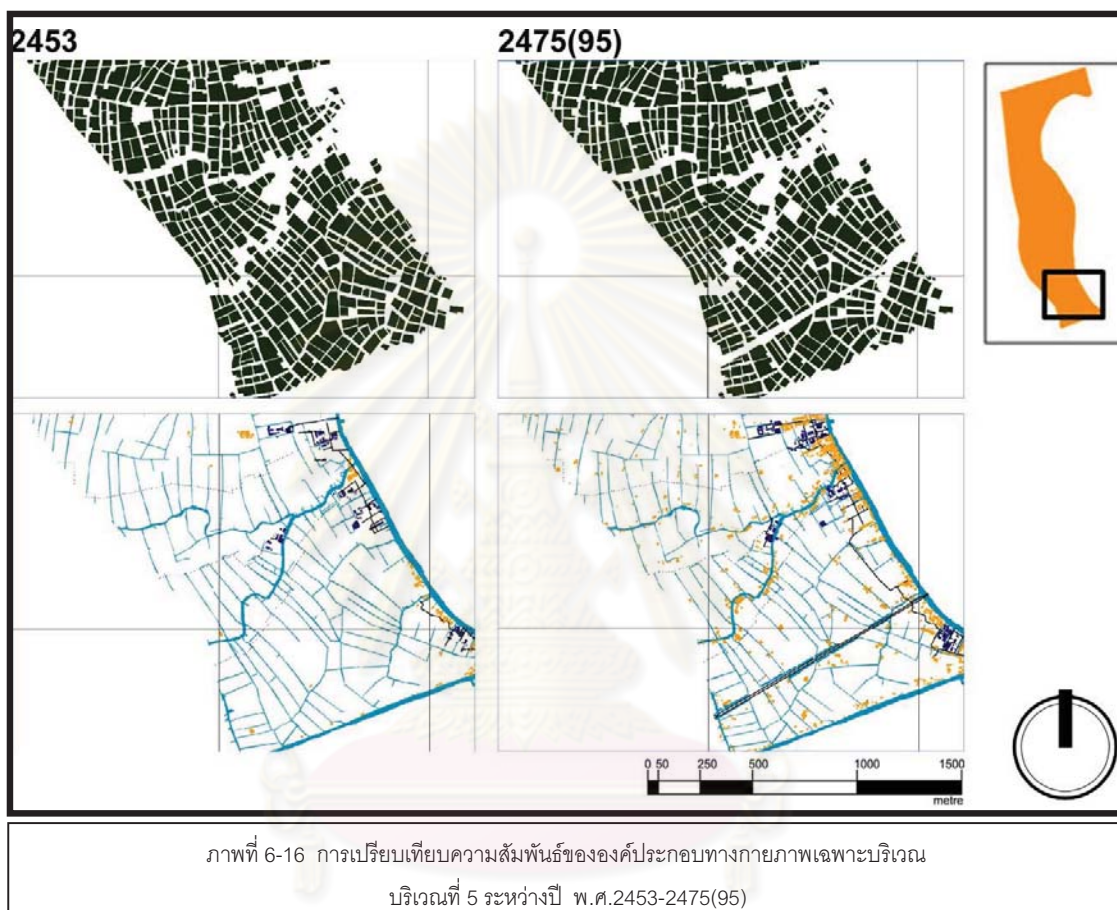
พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลง โดยองค์ประกอบพื้นที่สวนส่วนใหญ่ในบริเวณนี้กลายเป็นสวนร้าง และพื้นที่สวนส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่ถมสวน ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคาร บนพื้นที่ริมถนน และปรากฏถนนหลวงซึ่งพาดเชื่อมมาจากฝั่งตะวันออกของคลองบางกอกใหญ่บนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักเกิดขึ้นในบริเวณใกล้เคียงกับชุมชนเดิม และอยู่ติดถนนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

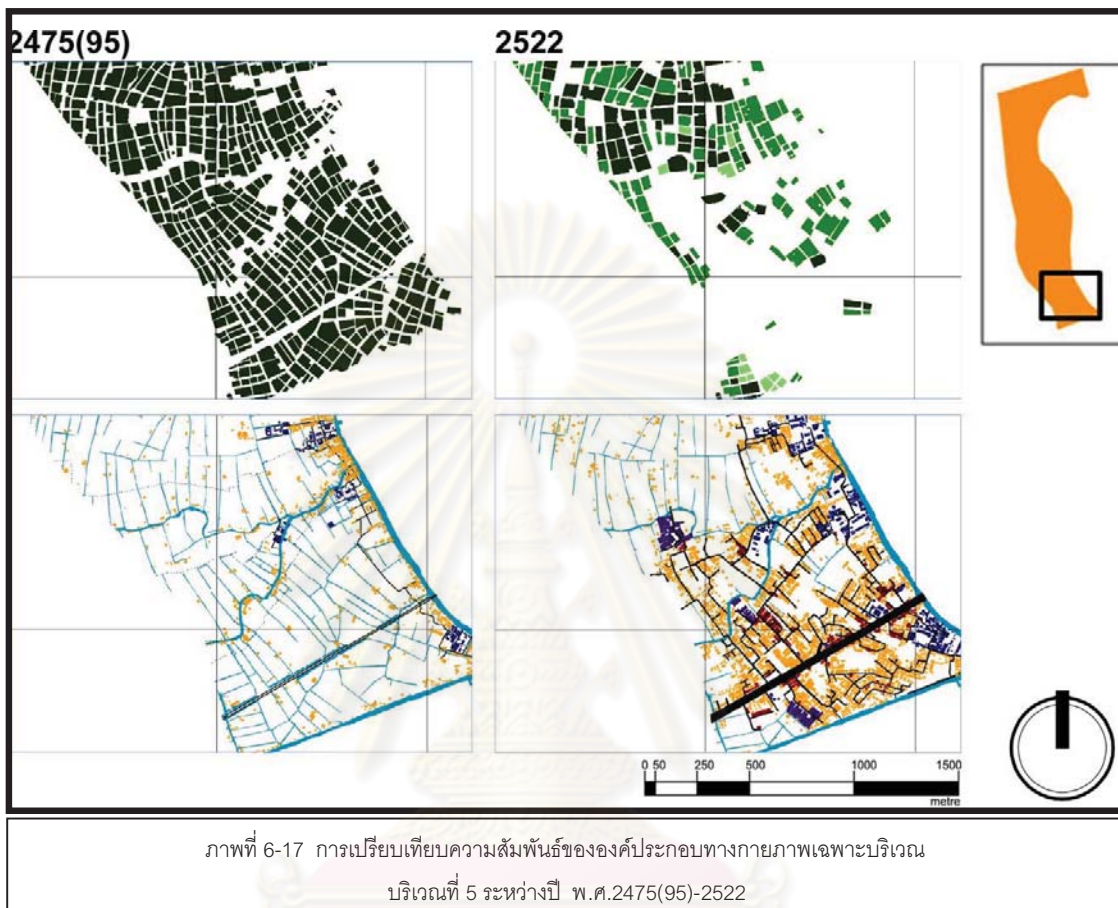
ภาพที่ 6-15 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ
บริเวณที่ 4 ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลงเป็นปริมาณสูง โดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นที่สวนที่เคยเป็นส่วนร้าง และส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนเดิมมีสภาพกลายเป็นพื้นที่ถมสวน ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมถนน และปรากฏถนนหลวงบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นส่วนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าอาคารในโครงการจัดสรรเพิ่มมากขึ้นทั่วทั้งบริเวณโดยมีตำแหน่งอยู่บนพื้นที่สวนภายใน ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

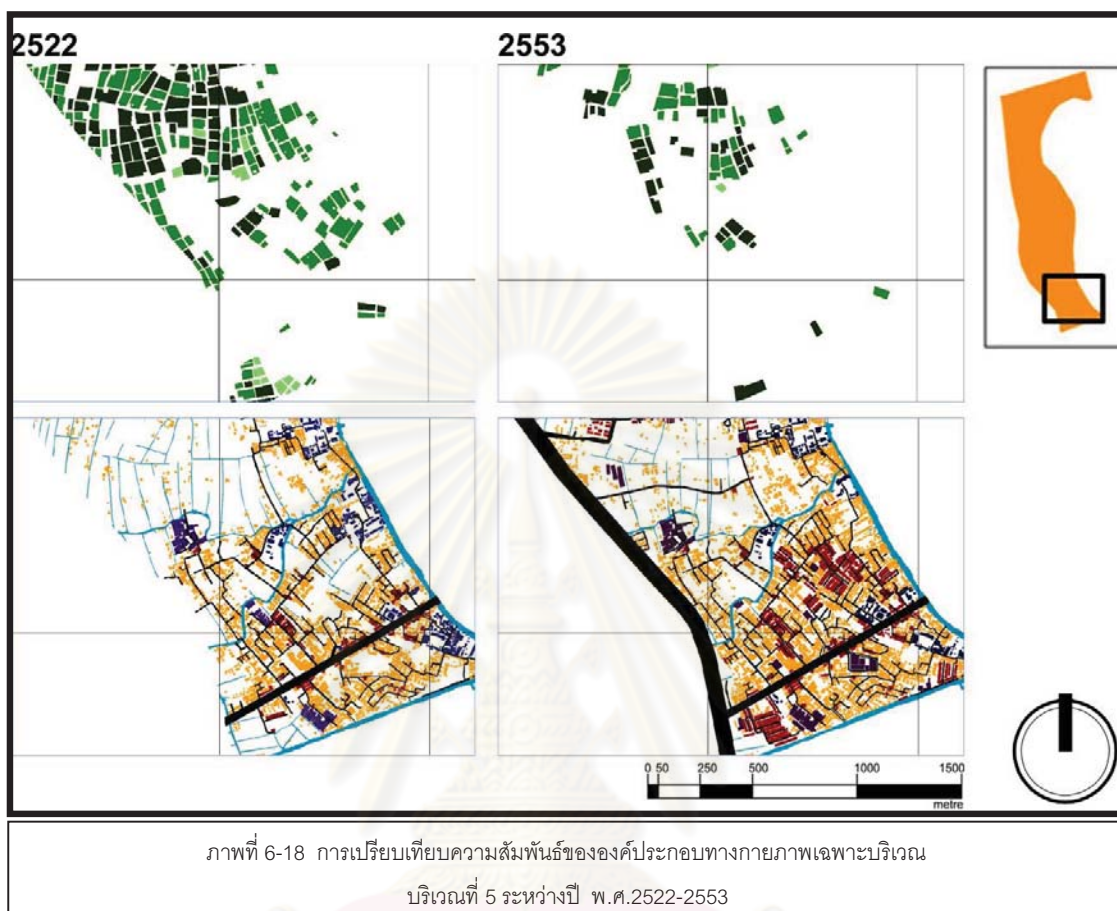
6.2.5 การเปรียบเทียบความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพเฉพาะบริเวณ บริเวณที่ 5

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนใกล้เคียงกันทั้งสองช่วงปี ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมตลิ่งเพิ่มสูงขึ้น และลึกเข้าไปในคลองร่อง โดยที่ส่วนหนึ่งเป็นการกระจายตัวเข้าไปในพื้นที่สวนโดยที่ไม่ส่งผลต่อปริมาณพื้นที่สวน ทั้งนี้ปรากฏถนนชุมชนที่ถูกพัฒนาขึ้นเพื่อเชื่อมระหว่างกลุ่มวัด และถนนหลวงตัดผ่านพื้นที่สวนเดิม แต่ยังไม่ปรากฏกลุ่มของอาคารบริเวณพื้นที่ริมถนนมากนัก

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลง โดยองค์ประกอบพื้นที่สวนส่วนใหญ่ในบริเวณนี้กลายเป็นสวนร้าง และพื้นที่สวนส่วนหนึ่งกลายเป็นพื้นที่ถมสวน ส่วนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมถนน และปรากฏถนนหลวงซึ่งแตกแขนงจากถนนเพชรเกษมบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่ามีอาคารในโครงการจัดสรรซึ่งมีขนาดไม่ใหญ่นักอยู่ติดถนนหลวง ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

พบว่า ลักษณะการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับองค์ประกอบพื้นที่สวนมีปริมาณของพื้นที่สวนลดลงเป็นปริมาณสูง โดยเฉพาะองค์ประกอบพื้นที่สวนที่เคยเป็นสวนร้าง และส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนเดิมมีสภาพกลายเป็นพื้นที่ถมสวน สวนองค์ประกอบอาคาร พบว่ามีความหนาแน่นของอาคารบนพื้นที่ริมถนน และปรากฏถนนหลวงบนพื้นที่ซึ่งเคยเป็นสวนเดิม นอกจากนี้ยังพบว่าอาคารในโครงการจัดสรรเพิ่มมากขึ้นทั่วทั้งบริเวณโดยมีตำแหน่งอยู่บนพื้นที่สวนภายใน ซึ่งสอดคล้องกับตำแหน่งของพื้นที่สวนที่ลดปริมาณลง

บทที่ 7

สรุปผลการศึกษา

บทสรุปผลการศึกษา

7.1 องค์ประกอบทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบ และความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพในขอบเขตพื้นที่ศึกษา

จากการศึกษาพบว่าองค์ประกอบทางกายภาพ การเปลี่ยนแปลงและความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพในขอบเขตพื้นที่ศึกษา บริเวณคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 มีดังต่อไปนี้

7.1.1 องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่ศึกษา ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553

- องค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ.2453 พบว่า มีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 86.26 ครอบคลุมพื้นที่ส่วนใหญ่ ของพื้นที่ ศึกษา โดยสันนิษฐานว่ามีสภาพสวนสมบูรณ์ ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ.2475(95) มีพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 85.58 ของพื้นที่ศึกษา โดยพบว่ามีปริมาณลดลงเพียงเล็กน้อยจากการเปลี่ยนแปลงสภาพไปเป็นองค์ประกอบทางกายภาพอื่น ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของพื้นที่สวน พ.ศ.2522 ซึ่งมีสภาพพื้นที่สวนคิดเป็น ร้อยละ 60.94 โดยพบว่ามี การลดลง ในบริเวณตอนบน และตอนล่างของพื้นที่ศึกษาในฝั่งตะวันออก นอกจากนี้ ยังพบการเปลี่ยนแปลงสภาพของพื้นที่สวน ที่ขอบพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือ มีการตัดต้นไม้และถมที่เป็นแนวปรากฏชัดเจน นอกจากนี้ยังพบสวนซึ่งมีลักษณะทิ้งร้างในปริมาณสูง และมีการถมที่ในบริเวณริมพื้นที่สวนโดยทั่วไป ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพ ของพื้นที่สวน พ.ศ.2553 มีสภาพพื้นที่สวนคิดเป็น ร้อยละ 23.46 โดยพบว่ามีลักษณะของสวนที่ยังคงใช้งานอยู่ และสวนร้าง ในปริมาณที่ใกล้เคียงกัน ทั้งยังพบการเปลี่ยนแปลงสภาพเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำขังในบริเวณสวนเดิม
- องค์ประกอบทางกายภาพ ของทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2453 พบว่า ในพื้นที่ศึกษา ปรากฏทั้งคลองในระดับคลองหลัก คลองรอง คลองสวน และลำประโดง โดยที่คลองหลักวางตัวอยู่จากทิศเหนือลงสู่ทิศใต้ ส่วนคลองรองวางตัวในทิศตะวันออกสู่ทิศตะวันตก โดยมีคลองสวนเป็นตัวเชื่อมระหว่างคลองรองแต่ละสายในลักษณะ

โครงข่าย ส่วน องค์ประกอบทางกายภาพ ของทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2475(95) มีสภาพที่ใกล้เคียงกับองค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2453 แต่มีการขุดคลองในระดับคลองรองเพิ่มขึ้น 1 สาย ได้แก่ คลองวัดไก่อเตี้ย ทาง ตอนบนของพื้นที่ศึกษา ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2522 พบการลดลงของคลองในระดับคลองสวน และลำประโดงทางตอนใต้ค่อนไปทางทิศตะวันออกเฉียงของพื้นที่ศึกษา ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางน้ำ พ.ศ.2553 พบว่ามีการลดลงของคลองในระดับคลองสวน และลำประโดงจ นเหลืออยู่ในปริมาณน้อย

- องค์ประกอบทางกายภาพ ของอาคาร พ.ศ.2453 พบว่า อาคารศาสนสถาน อาคารราชการ และอาคารบ้านเรือนทั่วไป ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่งคลองในระดับคลองหลัก และคลองในระดับคลองรอง โดยที่ บ้านเรือนทั่วไปส่วนใหญ่มีลักษณะ กระจายตัวอยู่ทั่วไปบนพื้นที่ริมตลิ่ง และมีความหนาแน่นมากขึ้นเมื่ออยู่ใกล้ศาสนสถาน เว้นกลุ่มอาคารบ้านเรือนทั่วไปในพิภคระวางที่ 1B ซึ่งไม่ได้อยู่ใกล้ศาสนสถาน ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ.2475(95) ซึ่งยังคงประกอบด้วย อาคารศาสนสถาน อาคารราชการ และอาคารบ้านเรือนทั่วไป มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นจากแหล่งที่ตั้งเดิมบนพื้นที่ริมตลิ่ง และเติบโตลึกเข้าไปในคลองในระดับคลองรอง ส่วนหนึ่งของอาคารทั่วไปกระจายตัวเข้าไปในพื้นที่หลังแนวตลิ่ง และพื้นที่ในพิภคระวาง 7C บริเวณระหว่างวัดคูหาสวรรค์ กับวัดกำแพงได้กลายเป็นชุมชนค้า ขาย ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ.2522 มีความหนาแน่นเพิ่มขึ้นจากแหล่งที่ตั้งเดิมบนพื้นที่ริมตลิ่งลึกเข้าไปหลังแนวตลิ่งอย่างหนาแน่น นอกจากนี้ยังพบการสร้างอาคารราชการเพิ่มเติมในปริมาณไม่มากนัก ซึ่งนอกจาก อาคารศาสนสถาน อาคารราชการ และอาคารบ้านเรือนทั่วไปแล้ว ยังปรากฏอาคารในโครงการจัดสรร และอาคารขนาดใหญ่ขึ้นเป็นครั้งแรกในพื้นที่ศึกษา โดยมีที่ตั้งอยู่ในบริเวณชุมชนเดิมหรือในบริเวณใกล้เคียง ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของอาคาร พ.ศ.2553 พบการเจริญเติบโตของอาคารในโครงการจัดสรรในปริมาณมากในบริเวณตอนกลางค่อนไปทางทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษาจนกระทั่งมีปริมาณใกล้เคียงกับบ้านเรือนทั่วไป

- องค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางบก พ.ศ.2453 พบว่า ปรากฏทางสัญจรทางบกในสองรูปแบบ ได้แก่ ถนน ซึ่งทั้งหมดปรากฏในเขตศาสนสถาน ซึ่งเชื่อมระหว่างคลองกับอาคารภายในศาสนสถาน และส่วนหนึ่งเชื่อมจากเขตศาสนสถานเท่านั้น ส่วนในรูปแบบที่สอง คือ ทางเดิน ซึ่งลัดเลาะไปตามขนัดสวน โดยมีทิศทางเชื่อมระหว่างสถานที่สำคัญ เช่น เชื่อมระหว่างกลุ่มวัดกับกลุ่มวัด ส่วน องค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางบก พ.ศ.2475(95) พบว่าถนนในบริเวณพื้นที่ศึกษาได้มีการพัฒนาเชื่อมต่อกันระหว่างวัดในกลุ่มวัดเดียวกัน วัดกับชุมชนข้างเคียงระหว่างกลุ่มวัดกับกลุ่มวัดโดยเฉพาะในพื้นที่ตอนล่างของพื้นที่ศึกษา นอกเหนือจากนี้พบว่ามีการตัดถนนหลวง ได้แก่ ถนนเพชรเกษมตัดตรงผ่านพื้นที่ศึกษาในตอนล่างของพื้นที่ศึกษา ส่วน องค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางบก พ.ศ.2522 มีการตัดถนนซึ่งเป็นถนนคอนกรีต และถนนลาดยางภายในพื้นที่ศึกษา โดยที่ส่วนหนึ่งมีการตัดผ่านมาจากฝั่งตะวันออกของคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ และมีการแตกแขนงของถนนซอยออกจากถนนเหล่านี้ ทั้งนี้รวมถึงถนนซอยที่แตกแขนงออกจากถนนเพชรเกษมด้วย ส่วนองค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางบก พ.ศ.2553 ซึ่งมีการแตกแขนงของถนนซอยจากถนนที่ตัดในปี พ.ศ.2522 ในปริมาณที่มากขึ้น ทั้งยังมีการตัดถนนวงแหวน และถนนหลวงในบริเวณขอบพื้นที่ศึกษาทั้งด้านทิศเหนือ คือถนนบรมราชชนนี และทางทิศตะวันตก คือ ถนนราชพฤกษ์ ทำให้เกิดถนนซอยจากถนนเหล่านี้ด้วย โดยที่ส่วนหนึ่งมีสถานะเป็นถนนส่วนบุคคล

7.1.2 การเปลี่ยนแปลงขององค์ประกอบทางกายภาพ

โดยอาศัยการจับคู่แผนที่เชิงเลขเพื่อทำการศึกษาการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้เป็น 3 ช่วงเวลา

- องค์ประกอบทางกายภาพ ของพื้นที่สวน มีปริมาณลดลงอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95) พบว่าพื้นที่สวนมีปริมาณลดลง ในบริเวณตอนเหนือ ในพิกัดระวางที่ 1B,1C และตอนใต้ของพื้นที่ศึกษา ในพิกัดระวางที่ 8C แสดงให้เห็นว่ามีพื้นที่สวนลดลงจากปี พ.ศ.2453 เป็นจำนวน ร้อยละ 0.68 ของพื้นที่ศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522 พบว่าพื้นที่สวนมีปริมาณลดลง ในบริเวณตอนเหนือ ในพิภักดิ์ระวางที่ 1A, 1B, 1C, 2A, 2B และตอนใต้ของพื้นที่ศึกษา ในพิภักดิ์ระวางที่ 5C, 6B, 6C, 7C, 8C ซึ่งอยู่ทางตอนกลางค่อนไปทางทิศตะวันออกของพื้นที่ศึกษา แสดงให้เห็นว่ามีพื้นที่สวนลดลง จากปี พ.ศ.2475(95) เป็นจำนวนร้อยละ 24.64 ของพื้นที่ศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522- 2553 พบว่าพื้นที่สวนมีปริมาณลดลงทั่วทั้งบริเวณพื้นที่ศึกษา แสดงให้เห็นว่ามีพื้นที่สวนลดลงจากปี พ.ศ.2522 เป็นจำนวน ร้อยละ 37.48 ของพื้นที่ศึกษา เหลือพื้นที่สวนเพียงร้อยละ 23.46 เท่านั้น

- องค์ประกอบทางกายภาพ ของทางสัญจรทางน้ำ มีปริมาณเพิ่มขึ้น- ลดลงอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95) พบว่าทางสัญจรทางน้ำ มีปริมาณเพิ่มขึ้นทางตอนเหนือของพื้นที่ศึกษา อันเนื่องมาจากการขุดคลองวัดไก่อี้ในพิภักดิ์ระวางที่ 1B, 1C ในขณะที่คลองสวน และลำประโดงทางตอนใต้ของพื้นที่ศึกษามีปริมาณลดลง อันเนื่องมาจากการแปรสภาพเป็นองค์ประกอบอื่นในพิภักดิ์ระวางที่ 7C, 8C

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522 พบว่าทางสัญจรทางน้ำในระดับของคลองสวน และลำประโดงมีปริมาณลดลง จากการถมที่เป็นแนวที่ขอบพื้นที่ศึกษาทางทิศเหนือในพิภักดิ์ระวางที่ 1A, 1B, 1C และทางตอนใต้ค่อนไปทางทิศตะวันออกในพิภักดิ์ระวางที่ 6C, 7C, 8C

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553 พบว่า ทางสัญจรทางน้ำในระดับของคลองสวน และลำประโดงมีปริมาณลดลงเป็นจำนวนมาก โดยมีลักษณะของการลดลงทั่วทั้งบริเวณพื้นที่ศึกษา

- องค์ประกอบทางกายภาพ ของอาคาร มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95) พบว่า อาคารในพื้นที่ศึกษา ซึ่งประกอบด้วย อาคารประเภท ศาสนสถาน อาคารราชการ และอาคารบ้านเรือนทั่วไป เป็นหลัก โดยที่อาคารบ้านเรือนทั่วไป มีลักษณะของการเติบโตหนาแน่นเพิ่มขึ้นจากที่ตั้งชุมชนเดิมในปี พ .ศ.2453 และขยายตัวขยายตัวเข้าครอบคลุมพื้นที่ริมตลิ่งในกลุ่มศาสนสถานเดียวกัน ไปจนถึงพื้นที่ริมตลิ่งที่ลึกเข้าไปในคลองร่องทางทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา ส่วนหนึ่งของอาคารบ้านเรือนได้กระจายตัวเข้าปกคลุมตลอดทั้งพื้นที่ศึกษา

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522 พบว่า อาคารในพื้นที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วยอาคารประเภทศาสนสถาน มีปริมาณคงที่แต่มีการครอบครองพื้นที่น้อยลง อาคารราชการมีปริมาณเพิ่มขึ้นจากแบ่งพื้นที่มาจากศาสนสถานเดิม ซึ่งทั้งหมดเป็นสถานศึกษา และส่วนหนึ่งอาศัยอาคารก่อสร้างลงบนพื้นที่ใหม่ในปริมาณไม่มาก ส่วน อาคารบ้านเรือนทั่วไปมีการเจริญเติบโตเข้าครอบคลุมพื้นที่ข้างเคียงที่ตั้งชุมชนเดิม และในบางพิภคระวางมีการเจริญเติบโตของอาคารบ้านทั่วไปอย่างหนาแน่น โดยมีทิศทางการเจริญเติบโตจากทิศตะวันออกไปสู่ทิศตะวันตก เช่นในพิภคระวางที่ 6B,6C ทั้งนี้พบว่ามีอาคารประเภทอาคารในโครงการจัดสรร ขนาดเล็กปรากฏขึ้นในพื้นที่ศึกษา โดยมีลักษณะเป็นอาคารพานิชย์ ซึ่งเกิดขึ้นในบริเวณพื้นที่รอบข้างชุมชนเดิม เช่นในพิภคระวางที่ 1C,2B,7C,8C นอกจากนี้ยังพบอาคารประเภทโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ปรากฏขึ้นในพื้นที่ศึกษาขึ้นเช่นกันบริเวณพื้นที่รอบข้างชุมชนเดิมในปริมาณน้อย

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ .ศ.2522-2553 พบว่า อาคารในพื้นที่ศึกษาซึ่งประกอบด้วยอาคารประเภทศาสนสถาน อาคารราชการ มีปริมาณคงที่ ส่วน อาคารบ้านเรือนทั่วไปมีความหนาแน่นมากขึ้น และยังมีทิศทางการเจริญเติบโตของอาคารขยายตัวมาทางฝั่งตะวันตกของพื้นที่ศึกษา โดยที่พบว่าอาคารในโครงการจัดสรรมีอัตราการเจริญเติบโตค่อนข้างสูง ซึ่งโดยทั่วไปมักจะเป็นโครงการขนาดใหญ่

- องค์ประกอบทางกายภาพของทางสัญจรทางบก มีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษา ได้แก่

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453-2475(95) พบว่าทางสัญจรทางบก มีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยมีลักษณะของการพัฒนาถนนภายในเขตศาสนสถานเดิมซึ่งมีความซับซ้อนมากขึ้นให้เป็นถนนชุมชนที่ใช้เชื่อมระหว่างศาสนสถานในกลุ่มเดียวกัน และจากนั้นจึงเชื่อมระหว่างกลุ่มศาสนสถานเช่น ถนนชุมชนที่เชื่อมระหว่างวัดหนึ่งในพิกัดระวางที่ 6C ไปจนถึงวัดนวนรดิษในพิกัดระวางที่ 8D ซึ่งมีลักษณะคดเคี้ยวไปตาม ขวาง ของชนิดสวน

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522 พบว่าทางสัญจรทางบก มีปริมาณเพิ่มขึ้น โดยเป็นการตัดถนนหลวง ซึ่งมีลักษณะค่อนข้างตรง โดยมีขอบเขตทั้งที่ตัดขึ้นภายในพื้นที่ศึกษาเท่านั้น และที่ตัดเชื่อมฝั่งตะวันออกของคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ เข้ามายัง พื้นที่ศึกษา โดยที่พบว่าถนนที่ตัดเชื่อมฝั่งตะวันออกของคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระ เข้ามายังพื้นที่ศึกษามีการแตกแขนงของถนนซอยมากกว่าถนนที่ตัดขึ้นภายในพื้นที่ศึกษาเท่านั้น

การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522-2553 พบว่า ทางสัญจรทางบก มีปริมาณการแตกแขนงของถนนซอยเพิ่มขึ้นจากถนนที่ตัดขึ้นในปีพ.ศ.2522 โดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดถนนหลวงขนาดใหญ่ ได้แก่ถนนบรมราชชนนีทางทิศเหนือ และถนนราชพฤกษ์ทางทิศตะวันตกของพื้นที่ศึกษา เป็นการเปิดทางให้เกิดการแตกแขนงของถนนซอยจากถนนเหล่านี้ โดยที่ส่วนหนึ่งเป็นถนนส่วนบุคคล

7.1.3 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ

- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางน้ำ ได้แก่

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453 พบว่า มีความสัมพันธ์กัน อย่าง มาก โดยที่ คลองในระดับคลองสวน และคลองลำประโดงมีผลโดยตรงต่อรูป สันฐานของชนิดสวน ในขณะที่สวนซึ่งอยู่ในพื้นที่ชั้นในซึ่งไม่ติดกับคลองใน ระดับคลองหลัก หรือคลองรอง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการชักน้ำจาก คลองในระดับคลองสวน และคลองลำประโดง เหล่านี้ ทั้งสององค์ประกอบ ทางกายภาพจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างเหนียวแน่น

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95) พบว่า ทั้งสององค์ประกอบ ทางกายภาพมีความสัมพันธ์ในลักษณะใกล้เคียงกันกับปี พ .ศ.2453 และ ถึงแม้ว่าจะมีการขุดคลองเพิ่มซึ่งส่งผลต่อ ปริมาณของพื้นที่สวนลดลง แต่ก็ สามารถสันนิษฐานได้ว่าเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพในการชักน้ำมาหล่อเลี้ยง พื้นที่สวนชั้นใน ซึ่งเป็นการใช้ประโยชน์ในแบบของการพึ่งพิงอาศัยกัน

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522 พบว่า มีสอดคล้องกันในการคง อยู่ของทั้งสององค์ประกอบทางกายภาพ โดยที่ในบริเวณที่ปรากฏพื้นที่สวนก็ มักจะปรากฏคลองในระดับคลองสวน และคลองลำประโดงด้วยเช่นกัน

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางน้ำ ระหว่างช่วงปี พ .ศ.2553 พบว่า มีลักษณะของ ความสัมพันธ์ที่คล้ายคลึงกันกับช่วงปี พ.ศ.2522

- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับอาคาร ได้แก่

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ อาคาร ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453 พบว่า อาคารมีทำเลที่อยู่บนพื้นที่ขอบของ พื้นที่สวนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สวน และพื้นที่สวนยังคงเป็นพื้นที่สวน ใหญ่ของพื้นที่ศึกษา

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ อาคาร ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475 พบว่า อาคารมีทำเลที่อยู่บนพื้นที่ขอบของ

พื้นที่สวน ส่วนหนึ่งมีการกระจายตัวในพื้นที่สวนในลักษณะแทรกตัวอยู่โดยไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่สวน และพื้นที่สวนยังคงเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษา

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ อาคาร ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2522 พบว่า อาคารและพื้นที่สวนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการแทนที่ และพื้นที่สวนยังคงเป็นพื้นที่ส่วนใหญ่ของพื้นที่ศึกษา

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ อาคาร ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2553 พบว่า อาคารและพื้นที่สวนมีความสัมพันธ์กันในลักษณะของการแทนที่ และพื้นที่สวน กลายเป็นพื้นที่ ส่วนน้อยของพื้นที่ศึกษา

- ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ได้แก่

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางบก ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2453 พบว่า ทางสัญจรทางบก ซึ่งแยกได้เป็น ถนน ภายในศาสนสถานซึ่ง ไม่มีความสัมพันธ์กับพื้นที่สวน และ ทางเดิน ซึ่งลัดเลาะไปในพื้นที่สวนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณของพื้นที่สวน

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางบก ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2475(95) พบว่า ทางสัญจรทางบก ซึ่งแยกได้เป็น ถนนชุมชนซึ่งมีการพัฒนาขึ้นเพื่อเชื่อมสถานที่สำคัญ ถูกตัดขึ้นตามลักษณะของชนิดสวน จึงส่งผลให้ถนนชุมชนนี้มีลักษณะคดเคี้ยว และ ทางเดิน ซึ่งลัดเลาะไปในพื้นที่สวนโดยไม่ส่งผลกระทบต่อปริมาณของพื้นที่สวน และถนนหลวงที่ตัดผ่านพื้นที่สวน ทำให้ปริมาณของพื้นที่สวนลดลง

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับ ทางสัญจรทางบก ระหว่างช่วงปี พ .ศ.2522 พบว่า มีการตัดถนนหลวงผ่าน

พื้นที่สวนซึ่งส่งผลโดยตรงต่อปริมาณของพื้นที่สวน และส่งผลทางอ้อมต่อปริมาณของพื้นที่สวนอีกด้วย

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบทางกายภาพ ระหว่างพื้นที่สวน กับทางสัญจรทางบก ระหว่างช่วงปี พ.ศ.2553 พบว่า มีการตัดถนนหลวง ขนาดใหญ่ทางด้านทิศเหนือ และทิศตะวันตก ผ่านพื้นที่สวนซึ่งส่งผลโดยตรงต่อปริมาณของพื้นที่สวน และส่งผลทางอ้อมต่อปริมาณของพื้นที่สวนอีกด้วย

7.2 สรุปความสัมพันธ์

ดังนั้น กล่าวได้ว่า การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453 ถึง พ.ศ.2553 มีลักษณะสอดคล้องกับปริมาณของพื้นที่สวน จากเดิมที่มีการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ริมตลิ่ง โดยเริ่มมีความเปลี่ยนแปลงอย่างชัดเจน ในช่วงปี พ.ศ.2475(95)-2522 ซึ่งมีการตัดถนนผ่านพื้นที่สวนในพื้นที่ศึกษา ซึ่งถือเป็นการเปิดทางให้แก่ การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ริมถนน นำมาซึ่งการลดลง และการทิ้งร้างของพื้นที่สวน จนกระทั่งถึงช่วงที่มีความเปลี่ยนแปลงเป็นอย่างมากซึ่งเกิดขึ้นในช่วงปี พ.ศ.2522-2553 ซึ่งมีการเติบโตของอาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่บนพื้นที่สวนภายใน ซึ่งถัดเข้ามาจากแนวถนน และอาคารบ้านเรือน โดยมีปัจจัยส่งเสริม คือ ถนนหลวงขนาดใหญ่ซึ่งเกิดขึ้นทางทิศตะวันตก และทิศเหนือของพื้นที่ศึกษาผนวกกับพื้นที่สวนที่ถูกทิ้งร้างในช่วงปี พ.ศ.2522 ได้กลายมาเป็นพื้นที่ก่อสร้างอาคาร ซึ่งส่งผลให้พื้นที่สวนมีปริมาณลดลง

สรุป (1) ลักษณะการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน จำแนกได้เป็น 2 ประเภท ประกอบด้วย การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนซึ่งคงสภาพขนาดสวน ได้แก่ พื้นที่ซึ่งยังคงรักษารูปแบบขององค์ประกอบขนาดสวน กับ พื้นที่ซึ่งองค์ประกอบของขนาดสวนมีความเปลี่ยนแปลง และการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนซึ่งพัฒนาแล้วโดยการปรับเปลี่ยนด้วยการถมที่ และปลูกสร้างอาคาร (2) ความเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน จำแนกได้เป็นสามช่วง ประกอบด้วย ช่วงขยายการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่เครือข่ายคลอง มีประเด็นที่สำคัญ คือ การลดลงของพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 0.68 ซึ่งชี้ให้เห็นถึงการคงอยู่ของพื้นที่สวนในปริมาณสูง ช่วงขยายการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่ริมถนน มีประเด็นที่สำคัญคือ การลดลงของพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 24.64 โดยการตัดถนน และการพัฒนาพื้นที่เป็นอาคารบ้านเรือนริมถนน ช่วงขยายการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนภายใน มีปัจจัยสำคัญคือ การลดลงของพื้นที่สวนคิดเป็นร้อยละ 37.48 โดยการตัดถนน และการพัฒนาพื้นที่เป็นอาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่

7.3 ข้อสังเกต

- 7.3.1 รูปแบบการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่สวนมักจะเริ่มต้นจากการถูกทิ้งร้างก่อนที่จะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสภาพ แลการพัฒนาเป็นอาคาร และถนน ตามลำดับ
- 7.3.2 สวนที่มีสภาพเปลี่ยนแปลงไปนั้นสามารถกลับมาเป็นสวนซึ่งใช้งานได้อีก
- 7.3.2 การคงอยู่ของคลองในระดับคลองสวน และลำประโดงมักจะสอดคล้องกับการคงอยู่ของพื้นที่สวนเสมอ
- 7.3.4 คลองสวนและคลองลำประโดงส่วนหนึ่งไม่ได้ถูกถมไป แต่มีสภาพเสื่อมโทรมซึ่งสามารถทำการฟื้นฟูได้
- 7.3.3 การเจริญเติบโตของอาคารมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยตำแหน่งของการเจริญเติบโตนั้นขึ้นอยู่กับแต่ละช่วงเวลาที่ทำการศึกษา
- 7.3.4 ถนนซึ่งเชื่อมระหว่างฝั่งตะวันออก-ตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่- คลองชักพระมีอิทธิพลต่อการลดลงของพื้นที่สวนง
- 7.3.5 การเจริญเติบโตของอาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่ระหว่างปี พ.ศ.2522-2553 เกิดขึ้นบนพื้นที่สวนตบอด ซึ่งอยู่ถัดออกไปจากแนวถนน และมีแนวโน้มการเจริญเติบโตอย่างต่อเนื่อง

7.4 สิ่งที่ค้นพบ

- 7.4.1 **ลักษณะการเปลี่ยนแปลงของการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนระหว่างปี พ.ศ.2453-2553 จำแนกได้เป็นสามช่วง ประกอบด้วย**

7.4.1.1 การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนระหว่าง พ.ศ.2453-2475(95) มีลักษณะของการตั้งถิ่นฐานซึ่งประกอบด้วยอาคาร 2 ประเภท ได้แก่

ศาสนสถาน และอาคารราชการ ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นที่ริมตลิ่ง และมีขอบเขตชัดเจน

อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป ซึ่งใช้พื้นที่ริมตลิ่งริมคลองหลัก ซึ่งเป็นทางสัญจร และบริเวณพื้นที่ รอบศาสนสถาน เป็นพื้นที่ขยายตัวของอาคาร จากนั้นจึงเติบโตเข้า เติบโตเข้าครอบคลุมพื้นที่ริมตลิ่งระหว่างวัดในกลุ่มเดียวกัน ก่อนที่จะขยายตัวเข้าเชื่อมกับชุมชนริมตลิ่งอื่นๆ และลึกเข้าไปใน

พื้นที่ริมตลิ่งของคลองรอง โดยที่ส่วนหนึ่งของอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไปนี้ได้เริ่มกระจายตัวเข้าไปในพื้นที่สวนในลักษณะการแทรกตัวอยู่โดยไม่ส่งผลต่อปริมาณของพื้นที่สวน

จึงสามารถสรุปลักษณะของการขยายตัวของกาตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาดังกล่าวมีลักษณะสอดคล้องกับบริบทซึ่งเป็นพื้นที่สวนซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิต

7.4.1.2 การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนระหว่าง พ.ศ.2475(95)-2522) มีลักษณะของการตั้งถิ่นฐานซึ่งประกอบด้วยอาคาร 4 ประเภท ได้แก่

ศาสนสถาน และอาคารราชการ โดยที่ศาสนสถานมีความซับซ้อนของอาคารเพิ่มมากขึ้น และมีการแบ่งพื้นที่เพื่อก่อตั้งเป็นสถานศึกษา โดยที่ไม่ส่งผลกระทบต่อพื้นที่รอบข้าง ส่วนอาคารราชการ มีทั้งการก่อสร้างลงในพื้นที่เดิม และการก่อสร้างบนพื้นที่สวน แต่ก็ปรากฏในปริมาณไม่มาก

อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป ซึ่งมีการเจริญเติบโตจากที่ตั้งชุมชนเดิมเข้าครอบคลุมพื้นที่สวนโดยอาศัยถนนที่ตัดขึ้นมาใหม่ ทั้งยังพบอีกว่าถนนที่ถูกตัดเชื่อมระหว่างฝั่งตะวันออก และตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่-คลองซักพระมีความเจริญเติบโตของอาคารมากกว่าถนนที่ตัดขึ้นภายในพื้นที่เท่านั้น ทั้งนี้ไม่พบการขยายตัวของอาคารประเภทนี้บนพื้นที่ริมตลิ่งเพิ่มเติม

อาคารในโครงการจัดสรร ซึ่งทั้งหมดจัดเป็นโครงการจัดสรรขนาดเล็ก เช่น อาคารพาณิชย์ โดยปรากฏว่ามีที่ตั้งของอาคารประเภทนี้อยู่ใกล้ชุมชนเดิมในตำแหน่งที่มีถนนใหม่ตัดผ่าน ส่วนหนึ่งพบบนถนนที่เชื่อมระหว่างฝั่งตะวันออก และตะวันตกของคลองบางกอกใหญ่-คลองซักพระ โดยที่ยังคงมีปริมาณไม่มากเมื่อเปรียบเทียบกับปริมาณอาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป

อาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏอยู่ใกล้พื้นที่ชุมชนเดิมในตำแหน่งที่มีถนนตัดผ่าน แต่มีปริมาณไม่มาก

จึงสามารถสรุปลักษณะของการขยายตัวของ การตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาดังกล่าวว่ามี การปรับตัวเข้ากับองค์ประกอบของถนน โดยเริ่มมีการพัฒนาด้วยการถมพื้นที่ริมถนน ซึ่งเป็นพื้นที่สวนเดิม เพื่อปลูกสร้างอาคาร และอาคารในโครงการจัดสรรขนาดเล็ก ส่งผลให้พื้นที่สวนมีปริมาณลดลง

7.4.1.2 การตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวนระหว่าง พ.ศ.2522-2553 มีลักษณะของการ ตั้งถิ่นฐานซึ่งประกอบด้วยอาคาร 4 ประเภท ได้แก่

ศาสนสถาน และอาคารราชการ ซึ่งมีปริมาณพื้นที่คงเดิม โดยมีการ ก่อสร้างเพิ่มเติมเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

อาคารบ้านเรือน และอาคารทั่วไป ซึ่งมีการเจริญเติบโตบนถนนหลัก และ ซอยซึ่งแตกแขนงออกมาจากถนนที่ตัดขึ้นใน พ.ศ.2522 ส่งผลให้พื้นที่สวนมี ปริมาณลดลงเป็นอย่างมาก ประกอบกับถนนหลวงขนาดใหญ่ที่ถูกตัดทาง ตอนเหนือ และตะวันตก เปิดทางให้มีการขยายตัวของอาคารประเภทนี้มาก ยิ่งขึ้น

อาคารในโครงการจัดสรร ซึ่งส่วนใหญ่ที่ปรากฏนั้นเป็นอาคารในโครงการ จัดสรรขนาดใหญ่ ทั้งอาคารพาณิชย์ บ้านจัดสรร และการจัดสรรที่ดินเพื่อที่ พักอาศัย ซึ่งขยายตัวมาจาก ถนนหลวงขนาดใหญ่ที่ถูกตัดทางตอนเหนือ และตะวันตก ซึ่งยังคงเหลือพื้นที่สวนผืนใหญ่ที่เหมาะสมกับขนาดของโครงการ

อาคารโรงงาน และอาคารขนาดใหญ่ ซึ่งปรากฏอยู่ในตำแหน่งที่มีถนน ตัดผ่าน แต่มีปริมาณไม่มาก

จึงสามารถสรุปลักษณะของการขยายตัวของ การตั้งถิ่นฐานในช่วงเวลาดังกล่าวว่ามี ความหนาแน่นมากขึ้นอย่างต่อเนื่องบนพื้นที่ริมถนนหลัก และถนนซอย นอกจากนี้ยัง พบว่ามีการเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบพื้นที่สวนภายใน เป็น บริเวณกว้าง เพื่อก่อสร้างอาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่

ภาพที่ 7-1 แผนภาพแสดงพัฒนาการของรูปแบบการตั้งถิ่นฐานบนพื้นที่สวน บริเวณคลองบางกอกใหญ่-คลองชักพระ ฝั่งตะวันตก ระหว่าง พ.ศ.2453-2553

- 7.4.2 ทางสัญจรทางบกที่ถูกพัฒนาขึ้นในช่วง ปี พ.ศ.2453-2475 (95) ซึ่งเชื่อมตั้งแต่วัด
กำแพงไปจนถึงวัดบางแวกยังคงมีการใช้งานอยู่จนถึงปัจจุบัน
- 7.4.3 ในช่วงเวลาระหว่างปี พ.ศ.2475(95)-2522 การขยายตัวของอาคารยังคงมีการขยาย
ไปตามรูปสัณฐานของชนิดสวนเดิม แต่ในช่วงเวลาระหว่างปี พ .ศ.2522-2553 การ
ขยายตัวของอาคารไม่ได้ถูกจำกัดอยู่ในรูปสัณฐานเดิมของชนิดสวน โดยเฉพาะ
อาคารในโครงการจัดสรรขนาดใหญ่

ศูนย์วิทยพัทยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

- กิตติศักดิ์ วิทยาโกมลเลิศ. การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการตั้งถิ่นฐานจากชุมชนน้ำสู่เมืองบกในพื้นที่เมืองฝั่งธนบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาการวางแผนภาคและเมือง คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2545.
- ชัชวาลย์ อินทุสมบัติ. การศึกษาเปรียบเทียบอาคารและพื้นที่ริมแม่น้ำเจ้าพระยา พ.ศ. 2475 และ พ.ศ. 2551 บริเวณปากคลองบางซื่อ จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต ภาควิชาสถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2552.
- ญาณิ สรประไพ. การสืบเนื่องและการเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมชาวสวน ในจังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต สาขาวิชามนุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2538.
- เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร. งานศึกษากการเปลี่ยนแปลงและแนวโน้มของการพัฒนาสภาพสังคมชุมชนริมน้ำบริเวณเครือข่ายลำน้ำคลองบางกอกน้อย. โครงการวิจัยที่ได้รับเงินสนับสนุนและส่งเสริมการวิจัยจากงบประมาณเงินทุนคณะ ภาควิชาสถาปัตยกรรม คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
- เทิดศักดิ์ เตชะกิจขจร. การศึกษาที่อยู่อาศัยริมน้ำบริเวณลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา. สารศาสตร์สถาปัตย์ 2 (ตุลาคม 2542) : 22-23.
- วชิร สอแสง. การศึกษากการเปลี่ยนแปลงของภูมิทัศน์ของบางชั้นช่วงปี พ.ศ. 2491 ถึงปัจจุบัน. วิทยานิพนธ์ปริญญาามหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2549.
- สุวัฒนา ธาดานิติ. คลองในกรุงเทพฯ : ความเป็นมา การเปลี่ยนแปลงและผลกระทบต่อกรุงเทพฯ ในรอบ 200 ปี (พ.ศ. 2325-2525). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาฯ, 2525.
- สฤณี ณัฐพูลวัฒน์. คลองและเส้นทางเดินเรือในอดีต. กรุงเทพฯ : เอส ที พี เวิลด์ มีเดีย, 2541.

ประวัติผู้เขียนวิทยานิพนธ์

ชื่อ – สกุล นาย พีรเดช ลำดับวงศ์

วัน เดือน ปี เกิด 24 มิถุนายน พ.ศ.2524

สถานที่เกิด อุดรธานี

ประวัติการศึกษา

ประถมศึกษา โรงเรียนหนองบัววิทยายน

มัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (มอดินแดง)

มัธยมศึกษาตอนปลาย โรงเรียนสาธิตมหาวิทยาลัยขอนแก่น (มอดินแดง)

ปริญญาตรี มหาวิทยาลัยขอนแก่น

(คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์)

ปริญญาโท จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์)

ประวัติการทำงาน

พ.ศ.2547 – ปัจจุบัน สถาปนิกอิสระ